Riksdagens protokoll 1991/92:100

Fredagen den 24 april

Kl. 9.00–15.55

Protokoll
1991/92:100

1 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan

Anf. 1 TREDJE VICE TALMANNEN:
Jag får meddela följande ändringar i kammarens sammanträdesplan:

Fredagen den 8 maj
Inget arbetsplenum denna dag. Kammaren sammanträder för interpellationssvar kl. 9.00.

Fredagen den 15 maj
Inget arbetsplenum denna dag. Kammaren sammanträder för interpellationssvar kl. 9.00.

Fredagen den 29 maj
Kammaren sammanträder för bordläggningsplenum kl. 9.00.

Fredagen den 5 juni
Kammaren sammanträder för bordläggningsplenum kl. 9.00.

2 § Avsägelse

Tredje vice talmannen anmälde att *Hans Ragnemalm* avsagt sig uppdraget att vara justitieombudsman fr.o.m. den 1 september 1992.

Kammaren biföll denna avsägelse.

3 § Ledighet

Sonja Rembo (m) hade ansökt om fortsatt sjukledighet under tiden den 25 april–den 15 maj.

Kammaren biföll denna ansökan.

Anita Sidén (m) skulle även i fortsättningen tjänstgöra som ersättare för Sonja Rembo.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1991/92:165 till utrikesutskottet

Motionerna
1991/92:L18–L22 till lagutskottet

5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 23 april

Företogs till avgörande socialutskottets betänkanden 1991/92:SoU15 och SoU16, försvarsutskottets betänkande 1991/92:FöU10, näringsutskottets betänkanden 1991/92:NU22, NU23 och NU24 samt bostadsutskottets betänkande 1991/92:BoU18 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 99).

Socialutskottets betänkande SoU15

Mom. 1–4 (inriktningen av socialpolitiken, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 119 för reservation 1 av Bo Holmberg m.fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (utvecklings- och förnyelsearbete i välfärdspolitiken)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 161 röster mot 119 för utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 1 av Bo Holmberg m.fl. i motsvarande del.

Mom. 6 och 7 (utvecklingen av hälso- och sjukvården, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 119 för reservation 2 av Bo Holmberg m.fl. i motsvarande del.

Mom. 8–12 (avskaffande av landstingens monopol, m.m.)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 161 röster mot 120 för utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 2 av Bo Holmberg m.fl. i motsvarande del.

Mom. 13 och 14 (inriktningen av familjepolitiken, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 119 för reservation 3 av Bo Holmberg m.fl.

Mom. 15 och 16 (rättvise- och kvalitetskrav inom socialtjänsten m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 120 för reservation 4 av Bo Holmberg m.fl.

Mom. 22 (medelsanvisning till Insatser mot aids)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (smittskyddslagen)

Först biträddes reservation 5 av Bo Holmberg m.fl. med 111 röster mot 11 för meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del. 159 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Bo Holmberg m.fl. – genom uppresning.

Mom. 24 (anonymitet vid hivtest)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (smittspårning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (Europarådets rekommendation)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 11 för meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del.

Mom. 32 (barnbidragets storlek)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 120 för reservation 7 av Bo Holmberg m.fl.

Mom. 54 (andra yrkesgruppers roll i ett husläkarsystem)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 111 för reservation 11 av Bo Holmberg m.fl. 8 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 60 (tobaksreklam)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 64 (åldersgräns för inköp av tobak)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 65 (rökfria miljöer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 66 (gränsvärden för tjärhalt i cigaretter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 68 (en aktivare alkoholpolitik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Bo Holmberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 70 (information)
Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 22 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion So249 av Ian Wachtmeister m.fl. i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 72 och 74 (Systembolagets försäljning m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 24 för det av Peter Kling under överläggningen framställda yrkandet enligt bilaga till detta protokoll (se s. 99). 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 85 och 86 (medelsanvisningen till Statens beredning för utvärdering av medicinsk metodik, m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 166 röster mot 109 för reservation 16 av Bo Holmberg m.fl.

Mom. 95 (plötslig spädbarnsdöd)
Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 9 för meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 113 (lag om rätt till barnomsorg)
Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 120 för reservation 21 av Bo Holmberg m.fl.

Mom. 114 (full behovstäckning av förskoleplatser)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 115 (resurser till barnomsorgen m.m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 117 (kvalitet i barnomsorgen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 120 (personalinflytande)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 121 (vidareutbildning m.m.)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 122 (barnomsorgen i glesbygd)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 141 (byggande av ålderdomshem m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 23 för yrkandena 2–7 i motion So250 av Johan Brohult och Ian Wachtmeister samt motion So260 av Ian Wachtmeister m.fl.

Mom. 161, 162, 163, 165, 166 och 171 (rättighetslag, m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 121 för reservation 30 av Bo Holmberg m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU16
Utskottets hemställan bifölls.

Försvarsutskottets betänkande FöU10
Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU22
Mom. 1 (organisationen på kärnavfallsområdet)
Utskottets hemställan bifölls med 159 röster mot 121 för reservation 1 av Anita Gradin m.fl.

Mom. 5 (kärnkraftens avfall)
Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 12 för meningsyttringen av Rolf L. Nilson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU23
Mom. 4 (biståndsmål vid garantigivning)
Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 10 för meningsyttringen av Rolf L. Nilson i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (inriktningen av den exportfrämjande verksamheten inom Sveriges exportråd)
Utskottets hemställan bifölls med 144 röster mot 138 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m.fl.
Roland Larsson (c) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 10 (uppgifter för Sveriges exportråd i turistfrågor)
Reservation 2 av Rolf Dahlberg m.fl. bifölls med 141 röster mot 140 för utskottets hemställan.

Mom. 12 (exportfrämjande m.m. avseende miljöskyddsteknik)
Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 9 för meningsyttringen av Rolf L. Nilson i motsvarande del.

Mom. 13 (ökad inriktning av exportfrämjandet mot u-länderna)
Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L. Nilson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU24
Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande BoU18
Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om samlad votering

Tredje vice talmannen meddelade att justitieutskottets betänkanden JuU22 och JuU23 samt socialförsäkringsutskottets betänkande SfU9 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

6 § Anslag till kriminalvården, m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1991/92:JuU22 Anslag till kriminalvården, m.m. (prop 1991/92:100 delvis).

Anf. 2 ULLA-BRITT ÅBARK (s):
Herr talman! Detta ärende handlar om anslag till kriminalvården, och det gäller justitieutskottets betänkande JuU22.

Vi socialdemokrater menar att kriminalpolitiken inte får kännetecknas av ryckighet och kortsiktiga hänsyn. Den måste utgöra ett uttryck för synen på rättssäkerheten. Vi tycker också att den samlade straffrättsliga lagstiftningen nu är mogen för en översyn.

Vi vet vad det är för människor som är intagna på våra kriminalvårdsanstalter. De har som regel haft svåra hemförhållanden. De är dåligt utbildade och har ofta missbruksproblem och svårigheter med arbete och bostad. Mer än hälften av dem som döms till fängelse är arbetslösa. 70 % av rattfylleristerna har betydande alkoholproblem. Mer än 40 % av de intagna är narkotikamissbrukare. Någon utbildning utöver folk- eller grundskola är mycket ovanlig. För många intagna gäller att de inte ens har avslutat grundskolan. Mer än hälften har tidigare fängeleseerfarenhet.

Oavsett möjligheterna att inom kriminalvårdens ram komma till rätta med dessa problem måste verkställigheten utformas med hänsyn till att de dömda ofta har allvarliga sociala, fysiska och psykiska problem. Det är ett rättfärdighetskrav att de som redan har det svårt inte i onödan utsätts för ytterligare lidande och obehag. Tvärtom måste dessa människor ges stöd och hjälp till ett normalt liv.

Vi socialdemokrater menar att vid verkställigheten av fängelsestraff bör de principer tillämpas som lades fast genom kriminalvårdsreformen 1974. Det innebär att de intagna enligt den s.k. närhetsprincipen i största möjliga utsträckning skall avtjäna sitt straff på lokalanstalt eller i närheten av hemorten. Avsikten med detta är att de intagna på så sätt skall kunna upprätthålla kontakter med anhöriga och få den service inför och efter frigivningen som hemkommunens myndigheter kan erbjuda.

En annan princip som låg till grund för kriminalvårdsreformen var normaliseringsprincipen. Den innebär att kriminalvårdens klienter skall ha samma rätt till samhällets stöd, hjälp och service som andra medborgare.

Regeringen har nu aviserat en översyn av kriminalvårdslagstiftningen och i anslutning härtill ifrågasatt närhetsprincipen. Vi menar att de grundläggande principerna för 1974 års kriminalvårdsreform alltjämt står sig. Dessa bör tjäna som vägledning för den översyn av lagstiftningen som nu skall göras.

Herr talman! En fråga som diskuterats mycket i den offentliga debatten är missbruket av permissioner. Massmedierna utgår då ifrån några mycket uppmärksammade fall. Detta föranledde den dåvarande socialdemokratiska regeringen att vidta en rad åtgärder för att höja säkerheten särskilt vid specialavdelningarna. Det bör vara en självklar princip att man inte skall kunna rymma från sådana avdelningar.

Det kan även framöver finnas behov av att fortlöpande vidta åtgärder för att höja säkerheten vid anstalterna. Vi kan dock konstatera att antalet rymningar totalt sett har minskat kraftigt de senaste åren. Under den socialdemokratiska regeringsperioden halverades antalet rymningar. Också antalet misskötta permissioner minskade. Av över 33 000 permissioner under en niomånadersperiod misskötts 3 % i någon form. 1989 ändrades reglerna för permissioner och tillämpningen av dem i avsikt att motverka misskötsamhet. Den ändringen ledde till att andelen permissioner som missbrukades minskade med 20 %.

Det är angeläget att understryka att permissioner är en mycket viktig del i arbetet med att förbereda frigivningen. En alltför sträng lagstiftning och tillämpning kan leda till stor oro på våra anstalter och öka risken för rymningar och annan misskötsamhet.

Vi menar också att permissioner är nödvändiga för att ge de dömda en chans att klara sig efter fängelsevistelse. Att kunna behålla de sociala kontakter man har utanför fängelset och att kunna söka arbete och bostad är viktigt för att minska risken för återfall i brott. Vi säger därför nej till någon allmän skärpning av restriktionerna vid kriminalvårdsanstalterna.

Ett annat stort problem på våra anstalter är narkotikan. Det finns en differentiering i fråga om anstalterna. Ett mål är att man skall ha narkotikafria anstalter. Men då får det inte heller bli någon hög beläggning på anstalterna. Det kan också försvåra rehabiliteringen av människor som har dessa problem.

För att de intagna skall kunna anpassa sig till ett något så när normalt liv efter frigivningen är det mycket viktigt att man ökar satsningarna på grundutbildning, yrkesutbildning och social träning. Socialdemokraterna vill därför att vård- och behandlingsinsatserna skall byggas ut och att medvetenhe-

ten hos och medverkan från myndigheter och organisationer utanför kriminalvården skall öka redan under verkställighetstiden.

Jag vill påstå att frivården är en av de organisationer som spelar en oerhört stor roll inom kriminalvården. Fungerar inte frivården, fungerar inte heller eftervården. Frivården skall medverka till att den dömde inte återfaller i brott och till att hans anpassning till samhället i övrigt befrämjas. Vi vet att många av våra frivårdsklienter är arbetslösa. Det gäller inte minst dem som är villkorligt frigivna. Även bostadssituationen är svår. Arbete och bostad är de grundläggande förutsättningarna för en normal tillvaro efter anstaltstiden.

Det är också nödvändigt att insatserna för frivårdens klienter ökas, så att deras möjlighet att erhålla arbete och bostad förbättras. Frivården är i stort behov av kvalificerade övervakare. Vi menar också att ökade insatser bör göras för rekrytering och utbildning av övervakare. Här tror vi att de fackliga organisationerna, idrottsrörelsen och andra ideella organisationers engagemang har stor betydelse. Det är viktigt att fastslå att 1974 års kriminalvårdsreform kommer att stå fast.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till våra reservationer i utskottets betänkande.

Anf. 3 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! En mängd motioner har väckts om att bevara Karlskronaanstalten, både under nuvarande och tidigare budgetår. Under riksmötet 1990/91 beslutade den socialdemokratiska regeringen att anstalten i Karlskrona skulle läggas ned, efter majoritetsbeslut i justitieutskottet. De borgerliga ledamöterna reserverade sig. I och med nuvarande representation i utskottet fick jag under hösten 1991 en förfrågan från Karlskrona vilken inställning till anstalten jag och vårt parti hade. Efter att ha satt mig in i ärendet fann jag sakskälen övervägande för att bevara anstalten, därav mitt engagemang.

Under årets allmänna motionstid har förutom jag själv moderaterna Jerry Martinger och Karl-Gösta Svenson, centerpartisten Sven-Olof Petersson, kristdemokraten Harald Bergström samt socialdemokraterna Yvonne Sandberg-Fries, Jan Björkman, Hans Gustafsson och Christer Skoog motionerat till förmån för anstaltens bevarande i Karlskrona. Vid behandlingen i utskottet har bara jag reserverat mig. Det skall bli intressant att se om mitt parti kommer att få stöd av de nyss uppräknade motionärerna.

Argumentationen i dessa motioner är mycket stark och väl motiverad. Moderaten Karl-Gösta Svenson lär t.o.m. under valrörelsen ha lovat att en röst på Moderaterna skulle innebära att anstalten i Karlskrona skulle räddas. Detta uttalande måste väl ändå ha varit väl förankrat hos den moderata partiledningen. Det var förmodligen av den anledningen som jag blev kontaktad från olika håll i Karlskrona för att höra om Ny demokrati skulle stödja ett eventuellt förslag från den nuvarande regeringen att riva upp nedläggningsbeslutet.

Herr talman! Jag kan förstå att man är besviken på den moderata justitieministern, som under många debatter i kammaren kategoriskt fört den nya regeringens talan i frågan och inte ansett sig finna skäl att ompröva beslutet,

trots att anstalten mycket väl svarar upp mot de intentioner som man från regeringen säger sig stå bakom. Utan tvivel är det prestige som ligger bakom beslutet. Talet om känsla för ansvar inför framtiden och om hur regeringen på lång sikt skall klara kriminalvården gäller knappast då man skall söka motivera narkomaner att under anstaltsvistelse komma ur sitt missbruk. Ändå handlar det om ett klientel på Karlskronaanstalten som har knarkat länge. Missbrukarna är i det stadiet att de egentligen inte vill eller orkar missbruka narkotika längre.

Herr talman! När narkomaner kommit i det stadiet, finns det en viss möjlighet att motivera dem till att så småningom komma ur sitt missbruk. Anledningen till att de inte självmant kan lägga av sitt missbruk är att deras droger styr dem som individer. De är i det stadiet att de behöver hjälp av duktiga motivatörer. Dessa motivatörer finns på Karlskronanstalten.

Det är tragiskt att just en sådan anstalt som den i Karlskrona skall läggas ner och att regeringens företrädare tyvärr saknar insikt om hur en narkoman fungerar. Hade man den kunskapen, skulle inte en anstalt som den i Karlskrona läggas ned.

När det gäller denna del av kriminalvården – hur man säger sig vilja ta hand om narkomaner på anstalterna – är regeringens åtgärder inte trovärdiga, när man låter prestige gå före sunt förnuft.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till min reservation vid mom. 4 till förmån för kriminalvårdsanstalten i Karlskrona.

Anf. 4 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det första som slår mig i dag när jag kommer hit till kammaren är att debatten förs i en väldigt lugn ton och att det råder en lugn stämning. Det brukar alltid vara någon som dundrar om hårdare tag, men så är det inte i dag.

Utvecklingen går, som vi ser, ändå mot ett ökat antal fängelsedömda, överfyllda fängelser och hot om ökade kostnader för fler fängelseplatser. Att bryta den utvecklingen blir alltmer angeläget, och för att göra det måste man i tid satsa på alternativen, satsa på frivården. Det är ju ingen brist på forskningsrapporter som visar vad fängelse leder till. Det råder ingen brist på kunskap om att en fängelsevistelse varken rehabiliterar eller avskräcker.

Sverige var länge internationellt känt som ett föregångsland i sina strävanden att humanisera kriminalvården och i sina strävanden att söka alternativ till frihetsberövande. Vi har fått samhällstjänst och kontraktsvård, men dessa vårdformer bör utvecklas ytterligare och fler alternativ införas. Fängelse som påföljd är det dyraste och sämsta alternativet. Vi behöver fängelseplatser men inte i den omfattning som vi har i dag, det är jag helt övertygad om, och det är beklagligt att utvecklingen mot bättre alternativ går så sakta.

Som Ulla-Britt Åbark sade, kan vi i dag konstatera att våra fängelser till stor del är fyllda av socialt handikappade människor som stulit, misshandlat eller begått alkohol- eller narkotikarelaterade brott.

Samhällets syn på frihetsberövanden som ett allvarligt brott framgår av brottsbalken 4:2, där det anges att olaga frihetsberövande ger upp till tio års fängelse.

Vad beträffar kostnaderna bör nämnas att skillnaden mellan fängsligt för-

var och frivård är hundratusentals kronor per individ och år. De 2,7 miljarder som kriminalvården får motsvarar en årskostnad på 476 000 kronor per fånge. Det är dagkostnad på 1 304 kronor.

En ny och växande grupp interner är de psykiskt sjuka. Sverige är ett av få länder i världen där sinnessjuka personer kan straffas för brottsliga handlingar. Konsekvenserna av den lagändring som det beslutades om våren 1991, om en striktare definition av begreppet psykisk störning, medför att antalet psykiskt störda som får avtjäna fängelsstraff har ökat.

Att antalet psykiskt störda som blir föremål för kriminalvård ökar är delvis ett resultat av den ofullständiga reform som avvecklingen av institutionerna för psykiskt sjuka har inneburit. Den var ofullständig därför att man inte gav dessa människor förutsättningar för att klara ett värdigt liv ute i samhället.

Dagens förhållande innebär en större påfrestning på kriminalvården vad gäller både utbildning av personal och utveckling av vård och behandling. Jag vill nämna den undersökning som McLellan gjorde om behandlingsmetoder för intagna med drog- och alkoholproblem och som visar att ett behandlingsprogram som var bra för majoriteten av narkotikamissbrukare inte bara var verkningslöst utan försämrade tillståndet för dem som även hade en djup psykisk störning.

Normalitetsbegreppet, att intagna skall få frivillig psykiatrisk hjälp inom den allmänna sjukvården, är inte realistiskt. Kriminalvården måste få de resurser som den behöver för att själv klara behandling och vård av de psykiskt störda inne på anstalterna.

För att snabbare nå bättre resultat ekonomiskt och vårdmässigt och som en följd av att fler har dömts till kontraktsvård och fler får avtjäna sitt straff inom samhällstjänsten, anser Vänsterpartiet att 50 slutna fängelseplatser kan omvandlas till öppenvårdsplatser. Det skulle ge en besparing på 10 miljoner, och de pengarna bör gå till frivården.

Jag anser att en avsevärd frivårdssatsning, värd namnet, är *den enda vägen* för att hålla kvar en human kriminalvård, vars inriktning är rehabilitering till ett värdigt liv.

Herr talman! Vi kommer att rösta för reservationerna 3, 4, 5, 6 och 7.

Anf. 5 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Men, Berith Eriksson, inte är det bara socialt handikappade och personer som gjort sig skyldiga till alkohol- och narkotikarelaterade brott som sitter på anstalterna. Många av dem har på ett cyniskt sätt sålt och överlåtit narkotika och dömts till hårda fängelsestraff. Samhället måste ändå markera att vi tar avstånd från den hanteringen.

Anf. 6 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag sade inte att bara sådana människor sitter i fängelser. Egentligen är väl sanningen att de verkliga bovarna bakom dem som är utslagna och sitter i fängelse får vi sällan eller aldrig fast. De skulle behöva sitta i fängelse, men det är inte de som sitter där.

Anf. 7 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Jag håller med om att en stor mängd av dem som sysslar med den brottslighet jag talar om finns utanför anstalterna. Men många som sitter

där har medvetet, bl.a. för att finansiera sitt eget missbruk, cyniskt överlåtit och försålt narkotika till andra människor, även till ungdomar.

Anf. 8 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Kriminalvården karakteriserades fram till mitten på 70-talet av en ganska hög grad av specialisering. Den kriminalvårdsreform som genomfördes i mitten på 70-talet och som flera talare redan har nämnt innebar att man därefter i allt väsentligt har arbetat enligt de principer som lades till grund då. Det handlar alltså om närhetsprincipen och normaliseringsprincipen.

Låt mig inledningsvis instämma i Ulla-Britt Åbarks beskrivning av situationen för väldigt många av dem som är intagna och är föremål för kriminalvårdens omsorger. Det gäller inte alla, såsom påpekats, men en mycket stor del. Det är naturligtvis därför som frågan om normalisering, hjälp att kunna återvända till ett normalt liv, har fått vara så starkt vägledande för arbetet inom kriminalvården. Nu skall det ske en övergripande utvärdering av 1974 års kriminalvårdsreform. Detta kan vara motiverat av flera skäl. Det har i praktiken skett en förändring av sättet att arbeta; specialisering har av praktiska skäl återinförts. Det finns ett behov av att skapa möjligheter för narkotikamissbrukare, som vill bli kvitt sitt missbruk, att dra sig undan. Det handlar vidare om möjligheter för dem som är narkotikafria att slippa beblandas med sådana som kanske utövar dåligt inflytande, så att narkotikamissbruket ökar.

Det finns en rad skäl till att specialiseringen kommit tillbaka. Man har speciella anstalter för kvinnor, man har speciella anstalter med inriktning på behandling av rattfyllerister osv. Det är således nödvändigt, beroende på den faktiska utvecklingen, med en genomgripande översyn.

Ett av inslagen i översynen är att bedöma om de förändringar som skett har negativ eller positiv inverkan – om de tankegångar som låg till grund för 1974 års reform fortfarande skall vara allt överskuggande eller om det finns anledning till större flexibilitet för att uppnå målen. Egentligen är ju det intressanta inte vilka metoder man använder utan vilka resultat man uppnår. Detta är vi nog överens om, och det är klart att man måste bestämma sig för vad man tror på och vilka huvudinriktningarna skall vara. Men som sagt: Det finns anledning till en ordentlig översyn av den här frågan.

1980 antogs här i riksdagen ett principprogram för det framtida anstaltssystemet. Sedan dess har det tillkommit 21 lokalanstalter på grundval av programmet, och man kan väl konstatera att principprogrammet i stor utsträckning har kunnat genomföras. Fortfarande gäller en indelning av anstalterna i riksanstalter och lokalanstalter. Det finns en särskild arbetsgrupp inom regeringskansliet, där det sker ett samarbete med kriminalvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen, och den arbetsgruppen skall överväga hur man skall kunna möta uppkommande behov av ytterligare anstaltsplatser, bl.a. till följd av den aviserade ändringen av reglerna för villkorlig frigivning. I budgeten finns nästan 370 milj.kr. anvisade för tillgodoseende av de krav som föreligger, och de här pengarna täcker de anslagsäskanden som kriminalvårdsstyrelsen har avlämnat. Samtliga projekt täcks således av de pengar som är anvisade.

Kriminalvården är liksom all annan offentlig förvaltning utsatt för krav på rationalisering. Man skall enligt den plan som gäller årligen rationalisera med 1,5 %, men man får ha kvar en del av pengarna för att använda dem för förbättringsåtgärder. Även om det till synes inte är stora ökningar finns det inom ramen för rationaliseringen möjligheter att vidta förändringar och förbättringar med en del av de pengar man lyckas spara in. Det är kriminalvårdsstyrelsen, de regionala myndigheterna och de lokala myndigheterna inom kriminalvården som har ansvaret för fördelningen av de inbesparade pengarna hos kriminalvårdsverket, och det är alltså inte en fråga som skall diskuteras här i riksdagen eller ens i regeringen.

Jag har med detta bara kort velat framhålla att det finns stor samstämmighet om vart vi vill komma med kriminalvårdens insatser. Jag hoppas och tror att det också finns ganska stor uppslutning kring tanken att man kan behöva se över en så här pass stor och viktig samhällssektor – det är trots allt många år sedan beslut fattades – och särskilt då med hänsyn till de förändringar som har skett. Det har ju beslutats om två olika utredningar – det gäller dels en översyn av kriminalvårdsreformen, dels den s.k. påföljdsutredningen, som skall titta på de olika påföljdsmodellerna inom kriminalvården.

Ett par ord till slut, herr talman, om reservationerna.

I reservation 1 från socialdemokraterna vill man slå fast att normaliserings- och närhetsprincipen alltjämt skall ha giltighet och tjäna som vägledning. Min personliga uppfattning är att det kommer att vara så. Däremot tycker jag att det är olyckligt att man, när man nu har tillsatt en utredning, bestämmer sig för vad den skall komma fram till. Som jag har sagt tidigare tror jag att man måste vara vaken för flexibla lösningar, och man måste titta mera på resultatet än på de teoretiska principerna. Vi bör avvakta utredningens förslag, och därför yrkar jag avslag på reservation 1.

Reservation 2 av Karl Gustaf Sjödin handlar om Karlskronaanstalten. Karl Gustaf Sjödin säger att det endast är okunnighet hos övriga ledamöter som kan göra att man håller fast vid beslutet att lägga ned Karlskronaanstalten. När man fördjupar sig i detaljer finns det väl enskilda ledamöter som kan känna för både det ena och det andra då det gäller utbyggnaden inom olika samhällsområden, t.ex. kriminalvårdsverket. Inom justitieutskottet har vi följt principen att man inte skall peta och detaljstyra, utan man låter verket bestämma var satsningar skall ske på bästa sätt för att uppnå det övergripande målet, att få största möjliga återanpassning till samhället. Straff och sådant hör till, men det övergripande målet är som sagt ändå en återanpassning av människorna. Jag tycker att det är en bra princip. Dessutom har ju nedläggningen av Karlskronaanstalten redan påbörjats.

Man har minskat antalet anställda från 37 till 20, baserat på det beslut som fattades förra året, så egentligen är det redan för sent. Rent principiellt bör vi här i riksdagen inte ta upp sådana detaljfrågor. Jag yrkar således avslag på reservation 2.

I reservation 3 tas beläggningsprocenten upp. Det gäller den utnyttjandegrad man måste ha för att man skall ha möjlighet att placera enligt närhets- och normaliseringsprincipen, som Socialdemokraterna har anfört i reservation 1. Utredningen bör få titta även på denna fråga. Frågorna hänger samman, och man bör inte låsa sig.

Ulla-Britt Åbark tog upp permissioner. Reservation 4 handlar om permissioner. Det sägs att det är viktigt att man inte generellt och utan urskillning gör en skärpning av bestämmelserna. Det skulle t.o.m. kunna få negativa konsekvenser. Jag kan dela den uppfattningen, men det finns problem. Dessa problem bör man försöka lösa. Det finns t.ex. särskilt rymningsbenägna personer. Bara för att det har skett en förbättring kan man inte säga att allt är bra. De fall som har uppmärksammats har inte uppmärksammats enbart för att det gäller en rymning utan framför allt på grund av följderna av rymningarna. Det gäller t.ex. människor som har drabbats.

Jag yrkar således avslag på samtliga reservationer och bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Avslutningsvis vill jag rikta en kommentar till Berith Eriksson. Hon sade något i stil med att hon saknar talet om hårdare tag i den här debatten. För min del tror jag att det i vissa sammanhang – vilket jag har försökt peka på – kan behövas sådant som kan karakteriseras som hårdare tag. Men det kanske mera är en lek med ord. Det väsentliga är emellertid inte att man sätter upp principer, håller benhårt på dem och slår varandra i huvudet med dem här i kammaren. Det väsentliga är ändock att det som menas med normaliseringsprincipen och närhetsprincipen uppnås. Något annat tror jag inte att man kan önska från något håll.

Anf. 9 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Jag tycker att det är trevligt att debattera med Anders Svärd. Han har samma människosyn som vi har inom vårt parti. Det är underbart att ha en sådan meddebattör.

Vi är i och för sig överens om ganska mycket. Men jag är litet orolig för den här översynen inom kriminalvården, särskilt när det gäller närhetsprincipen och normaliseringsprincipen. Den kriminalvårdsreform som vi i dag bygger på lades fast 1974. Varför kan man inte ha den som vägledning för den översyn som man skall göra nu? Detsamma gäller permissionerna. Varför kan man inte se över det som är viktigt för dem som är intagna på våra anstalter? Det gäller att de har möjlighet att söka arbete och bostad och att få bra kontakter och bra övervakare i sina hemkommuner. Det gäller också att man får vistas på en anstalt som ligger så nära hemkommunen som möjligt.

Anf. 10 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Det jag vänder mig emot och det som majoriteten inte vill gå med på i utskottsbetänkandet handlar om att man kan se en utveckling som har varit och man har konstaterat ett behov av en översyn. Den översynen skall göras av en parlamentarisk kommitté. I denna ingår ledamöter även från socialdemokraterna.

Jag menar att de grundläggande idéerna om närhet och normalisering som förutsätter att det finns möjlighet att med lätthet söka jobb och bostad och ha nära till en övervakare, kommer att till stora och avgörande delar påverka även den framtida kriminalpolitiken. Man kan emellertid inte bortse från att verkligheten har tvingat fram förändringar, för att uppnå normalisering och återanpassning. Det är fråga om narkotikafriheten, kvinnors behov av att

slippa sexuella trakasserier osv. Det finns en rad skäl som talar för den specialisering som har skett. Man skall därför inte låsa sig hundraprocentigt. Man bör ha en öppenhet för att se vilka förändringar som är nödvändiga. Men jag tror inte att man skall ändra på målen.

Anf. 11 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Anders Svärd hänvisar till en utredning som pågår inom kriminalvårdsstyrelsen och anser att vi skall avvakta resultatet av den i fråga om hur man skall göra med de äldre anstalterna. Det finns möjlighet till besparingar och rationaliseringar så att Karlskronaanstalten kan fortsätta sin verksamhet.

Med okunskap avsåg jag departementet och de människor som arbetar där och inte förstår att det arbete som utförs av speciella motivatörer kan vara framgångsrikt när det gäller just ett sådant klientel som finns på Karlskronaanstalten. De befinner sig faktiskt i det stadiet att de inom sig har en viss motivation att lägga av med narkotikamissbruket men ändå styrs av droger och inte frivilligt kan lägga av. Det är därför viktigt att man bevarar en anstalt som har ett sådant program. Många knarkare har faktiskt slutat med sitt missbruk tack vare att de har fått hjälp och stöd av motiverade människor.

Anf. 12 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Det finns väldigt många anstalter i Sverige i dag som kan uppvisa bra program inom olika områden. Vi har alla i utskottet gjort besök på olika anstalter. Vid dessa besök har det utmärkande varit att man mer och mer har specialiserat sig. Det finns naturligtvis undantag. Men bara det faktum att man har ett bra program kan inte bestämma om en anstalt skall få vara kvar eller tas bort ur organisationen.

Frågorna när det gäller själva byggnaderna, de materiella förutsättningarna för att uppnå målen med kriminalvården, handläggs av en kommitté. I denna kommitté har regeringen, kriminalvårdsverket och byggnadsstyrelsen ett gemensamt ansvar för att uppfylla de krav och förväntningar som kriminalvårdsverket reser, baserat på de krav vi ställer på verket. Jag tror att det är en bra ordning, och jag tycker fortfarande inte att det finns någon anledning för oss här att gå in på den typen av detaljer.

Det ligger en fara i om vi alla skulle tala om det vi känner starkt för av något skäl. Med hänsyn till regionalpolitik och sysselsättning skulle jag t.ex. kunna tala för Kumlaanstalten i alla lägen. Jag tror att man måste höja sig litet över den nivån när vi skall fatta beslut här och se till helhet, långsiktighet och övergripande principer.

Anf. 13 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag menar inte ordagrant att jag saknar något. Även jag trivs med debattklimatet.

I samband med att Anders Svärd nämnde mitt namn tog han upp närhets- och normaliseringsprincipen. Jag inser att det kan finnas viktigare saker än just närheten. När det gäller normaliseringsprincipen tog jag själv i mitt anförande upp att det inte blir bra när det är fråga om sjukvård.

Här i dag har tagits upp andra synpunkter på vikten av närhetsprincipen – möjligheten att träffa anhöriga, skaffa arbete osv. Jag tror att man får se på det här litet mera flexibelt än man har gjort hittills.

Anf. 14 ANDERS SVÄRD (c):

Herr talman! Låt mig bara säga att jag föreställer mig att det kan bli så att man upptäcker ungefär det som Berith Eriksson var inne på i slutet av sitt anförande, att de positiva effekterna av att man tillämpar andra principer än närhetsprincipen överväger. Men därmed kan man, menar jag, inte automatiskt strunta i innehållet i närhetsprincipen. Jag tror att det är en av de saker den tillsatta utredningen av kriminalvårdsreformen bör titta på. Om man satsar mera på specialisering tror jag att en logisk konsekvens är att man måste överväga vad man kan göra för att inte förlora de positiva delarna i närheten.

Jag inser att det kan vara svårt, men vi måste, som sagt, ha någon tilltro till en parlamentarisk utredning som har något år på sig att titta på det här.

Jag utgår ifrån att den stora samsyn, som trots allt har funnits i dessa frågor, i väsentliga delar även skall finnas när vi får anledning att behandla nästa stora förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 8 §.)

7 § Anslag till polisväsendet

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1991/92:JuU23 Anslag till polisväsendet (prop. 1991/92:100 delvis).

Anf. 15 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Herr talman! Anslag till polisväsendet är justitieutskottets andra ärende i dag. Man kan väl säga att vi i mycket är överens i utskottet, men att det naturligtvis finns frågor där vi socialdemokrater har reserverat oss. Jag återkommer till några av dessa, men först vill jag yrka bifall till samtliga s-reservationer. Jag kommer att begära votering på reservationerna 1, 3, 4, 6 och 8.

Herr talman! Polisens arbete när det gäller brottsbekämpning är mycket viktigt. En stor del av brottsligheten betingas av ekonomiska och sociala faktorer, som vi har varit inne på när det gäller kriminalvården. Orättvisor, främlingskap, rasism och otrygghet måste bekämpas.

Vi menar att det är oerhört viktigt att ytterligare resurser satsas på spaning och utredning av brott med främlingsfientlig bakgrund – inte minst med tanke på vad som hänt i samhället mot våra invandrare.

En av de frågor som vi prioriterar högt är bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Till min glädje såg jag att det fanns kds-ledamöter som hade samma syn som vi socialdemokrater, vilket de framförde i en motion med rubriken Högprioritering och bekämpning av ekonomisk brottslighet.

Tyvärr försvann den glädjen då de ställde sig bakom utskottsmajoritetens förslag och inte ville tillstyrka sin egen motion. Jag tycker att det är litet trist, för då har man som kds-are inte lyckats med någonting i regeringen. Nu finns det inte ett ord med om ekonomisk brottslighet.

Herr talman! Regeringen gav under våren 1991 ett utredningsuppdrag till RÅ och RPS att gemensamt undersöka vilka åtgärder som bör vidtas för att statsmakternas prioriteringar i fråga om bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten skall förverkligas. Den 7 januari 1992 redovisade utredningen sitt uppdrag till regeringen.

Utredningen bekräftar bilden av en brottsbekämpning i kris. Vi anser att situationen är mycket allvarlig och kräver krafttag från regeringens sida.

Trots den allvarliga situationen och den starka kritik som riksdagen riktat mot den bristande efterlevnaden av prioriteringen av den ekonomiska brottsligheten anges i budgetpropositionen att den inte skall prioriteras på sätt som tidigare skett under lång tid. Det är endast vålds- och narkotikabrott som skall tillmätas högsta prioritet, vilket också är mycket viktigt.

Herr talman! Vi anser att ekobrottsligheten samt vålds- och narkotikabrott skall ha samma höga prioritet i brottsbekämpningen. Det är klart otillräckligt att, som det står i budgetpropositionen, kampen mot ekobrottsligheten också står i förgrunden. Denna förändring avvisar vi mycket besämt, då den inte svarar mot behovet och ger en helt felaktig signal till de olika myndigheter som har att ansvara för efterlevnaden av statsmakternas intentioner i fråga om brottsbekämpningen. Regeringen söker genomföra en ny politik på detta område, som tidigare endast Moderata samlingspartiet ställt sig bakom.

Herr talman! Den utredning som överlämnades till regeringen den 7 januari har under den korta tid som stått till buds gjort ett bra arbete och redovisar nu förslag rörande ett stort antal frågor som har betydelse för ekobrottsbekämpningen. De gäller lagstiftningsfrågor, metodfrågor, utbildnings- och andra kompetensfrågor, kontroll- och tillsynsmyndigheter, samverkan mellan myndigheter samt organisations-, prioriterings- och resursfrågor.

Utredningen visar entydigt på två grundläggande orsaker till de nuvarande bristerna. Dels är resurserna otillräckliga på de flesta områden som har betydelse för ekobrottsbekämpningen. Dels är samhällets styrmedel inte tillräckligt effektiva för att inom polisen styra resurser till ekobrottsbekämpningen.

Vi anser att de flesta förslagen i utredningen är väl genomtänkta och snarast bör bli föremål för regeringsförslag. Dock anser vi att det är nödvändigt att det också avsätts väsentligt utökade ekonomiska resurser för en upprustning av polisens och åklagarväsendets insatser mot ekobrotten.

Herr talman! Vi kan konstatera att regeringen medvetet prioriterat ner kampen mot den ekonomiska kriminaliteten. Detta framgår, som jag sagt tidigare, direkt av budgetpropsitionen. Mot bakgrund av justitieutskottets uttalanden våren 1991 och de mycket stora värden som står på spel är detta anmärkningsvärt. Vi anser att riksdagen bör uttala att ekobrottsligheten skall ges samma höga prioritet som bekämpandet av narkotika- och våldsbrottslighet.

Vi vet att den ekonomiska brottsligheten drabbar oss alla: den enskilde

medborgaren lika väl som den skötsamme företagaren. Utgår man från en samhällsförlust på ca 30 miljarder kronor varje år till följd av ekobrott – vilket är lågt räknat – handlar det om att varje enskild skattebetalare blir "bestulen" på 5 000 kr. Som exempel kan nämnas att enbart de skalbolag som för närvarande förekommer hos kronofogdemyndigheterna är restförda för skatter och avgifter m.m. med sammanlagt drygt 6 miljarder kronor.

Det allvarligaste är kanske ändå att ekobrottslighetens utbredning ytterst hotar samhällssolidariteten och den välfärd som byggts upp med denna som grund. Det är därför enligt vår mening en mycket väsentlig förutsättning för ett fortsatt solidariskt samhällsbyggande att vi effektivt kan motverka och beivra denna typ av brottslighet.

Till sist, herr talman, vill jag beröra två frågor som också finns i betänkandet.

Den ena gäller livvaktsskydd till kvinnor, vilket endast berörs marginellt. Tyvärr har inte utskottet kunnat ta del av hur regeringen tänkt sig utformningen av detta förslag. Jag tror nämligen att det är oerhört viktigt att förslaget blir som de drabbade kvinnorna önskar. Jag förutsätter att de själva kan vara med och utforma livvaktsskyddet enligt sina egna önskemål.

Den andra frågan gäller utbildning av poliser på polishögskolan i frågor om sexuella övergrepp mot barn. I betänkandet står det att utskottet vill understryka vikten av att denna utbildning också i fortsättningen ges tillräckliga resurser. Vi socialdemokrater vill ytterligare betona vikten av att dessa två punkter verkligen bevakas och följs av justitiedepartementet.

Anf. 16 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Jag skall här tala om införandet av en finanspolis. Internationellt har man på detta område kommit längst i USA och Australien. I Europa är man på väg att få goda erfarenheter i England och Italien och i viss mån även i Tyskland.

Först och främst: En finanspolis utreder inte brott som sådana, utan tar hand om den delen av brottsutredningen där polisen i dag egentligen inte gör någonting, nämligen vinningen av brottet, vare sig det gäller narkotika-, eko- eller stöldbrott, bankbedrägerier eller vad det nu kan vara. Det är den ena biten, vilket innebär att polisen kan komma in med resurser i skedet mellan brottsutredningen och kronofogden. Därmed kommer finanspolisen att kunna ta tillbaka vinningen av brottet. Detta kommer att generera pengar till svenska staten.

Enligt erfarenheter som man har i Australien är det ett stort antal miljoner som man så att säga kan ta tillbaka till staten per år. Det gör att man kan finansiera denna polisverksamhet och troligen också mäta dess effektivitet relaterad till pengar. Detta är viktigt när man i dag talar om målstyrning och behovsstyrning av verksamhet och budget.

Den andra delen är den preventiva. Sverige har liksom de flesta länder ingen valutakontroll i dag. Ett inträde i EG gör att gränskontrollen minskar, kanske till noll och intet.

Vi har i dag inte heller någon utflödeskontroll, inte ens via tullen. Det är kontroll bara när någon vill in i landet, och då gäller det i stort sett bara att få stopp på inflödet av narkotika, vapen osv.

De europeiska staterna och inte minst Tyskland tycks vara medvetna om att det i framtiden måste skapas system som inte innebär valutakontroll i traditionell mening, men som innebär att man har kontroll och tillsyn av bl.a. banktransfereringar inom det internationella penningsystemet, som kallas SWIFT.

Man måste ha en myndighet som håller kontroll på stora penningströmmar och penningöverföringar mellan bankerna även inom landet, men framför allt in och ut ur landet. Det går exempelvis en ström av ryska pengar in i landet för olika finansieringar, liksom för lagring av kapital här.

Möjligen skulle finansinspektionen eller bankerna ha den kontrollen själva. Bankerna är rädda för att bli utsatta för penningtvätt, för sitt anseendes skull, eller helt enkelt rädda för att bli lurade på pengar. Bankerna vet i dag att de håller på att bli lurade på väldigt stora summor; det förekommer summor på flera hundra miljoner.

Den här kontrollen måste bli naturlig så att den inte uppfattas som en poliskontroll. Det är alltså inte polisen som skall ha den här kontrollen, men bankerna skall kunna vända sig till polisen och få hjälp med bankbedrägerierna och den s.k. penningtvätten.

Längre skall jag inte gå beträffande finanspolisens tänkta uppgifter.

När det gäller rekrytering till finanspolisen bör man utgå från rent lämplighetsrekvisit. Poliser med blandad erfarenhet, naturligtvis folk med ekonomisk utbildning, med erfarenhet av eko-, bedrägeri- och narkotikautredningar och kunskap om hur det ser ut i en narkotikasituation kan vara bra. Det behövs polismän med blandad erfarenhet, som kan ges utbildning som fordras för att de skall veta vad de talar om i utredningarna. De skall däremot inte vara några experter. Experttjänster kan man köpa in, eller man kan utnyttja exempelvis en banks egna experter i utredningar som berör just den banken.

Denna finanspolis kommer, som sagt, att kunna finansiera sig själv – så stora pengar är det som kan tjänas in. Därför nöjer jag mig med denna korta information om vad en finanspolis är.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i mom. 17 beträffande finanspolis samt mom. 18 beträffande anslag till rikspolisstyrelsen. Detta är ursprungligen en del i Socialdemokraternas motion JuU832. Vidare yrkar jag avslag på regeringspartiernas reservation i motsvarande del.

Herr talman! Jag går nu in på att tala om min reservation om polisens spaningsmetoder. Jag skall försöka redogöra för vikten av att även i det här landet verkligen ta upp kampen mot narkotikan och övrig grov brottslighet.

Regeringen uttalade sig om detta i regeringsförklaringen, men tyvärr backade regeringen när det gäller att komma åt dem som står för det stora flödet av narkotika in i landet. Vi har även annan grov brottslighet i landet som polisen tyvärr har svårt att komma åt. Vi kan också konstatera att andelen icke uppklarade brott ökar och den kriminalpolisiära effektiviteten minskar.

Rikspolisstyrelsen har aviserat en förändrad polisroll, som i korta ordalag går ut på att polisen skall arbeta mer förebyggande. För att detta skall fungera i praktiken ökar behovet av effektiva och resurssnåla spaningsmetoder. Med tanke på den nivå som den svenska kriminaliteten befinner sig på, sär-

skilt vad gäller narkotikasituationen, måste statsmakterna ge polisen tillräckliga medel att förfoga över. Det här var vad jag ville säga om min motion om polisens spaningsmetoder.

Regeringen har nyligen sagt nej till hemlig avlyssning, s.k. buggning. Man säger sig vara tveksam till att tillåta buggning. Att man förkastar SÄPO-kommitténs förslag verkar, som jag ser det, mer vara en prestigesak, en följd av att den tillkom under den socialdemokratiska regeringen, än ett resultat av att man har övervägt sakargumenten, de sakargument som talar för buggning samt andra metoder. Jag vet att justitieministern samt övriga på justitiedepartementet har fått en mycket ingående redogörelse för argumenten för att tillåta buggning. Ändå framhärdar man i att man måste ta hänsyn till integritetsskyddet. Vems integritetsskydd, frågar jag mig. Att man i dessa sammanhang värnar om de kriminellas integritet på bekostnad av den stora allmänheten är för mig en ganska konstig inställning. Vad skall då inte allmänheten tycka?

Jag skall ge några exempel på hur det fungerar i praktiska fall med de metoder som i dag är tillåtna. I dag är det tillåtet att ha s.k. telefonavlyssning. Det krävs domstolsprövning, men därefter kan man faktiskt få tillåtelse att avlyssna allmänna telefonkiosker ute på staden om man misstänker att någon grov brottsling använder sig av dessa. Jag har själv suttit och avlyssnat telefonlinjer som grova narkotikabrottslingar misstänks använda. Dessa metoder är tillåtna, trots att många icke misstänkta människor samtalar på dessa linjer. Jag behöver knappast gå in i detalj på vad dessa samtal kan handla om. I dessa sammanhang är det inte tal om att värna om de oskyldiga människornas integritet. Att man vid vissa tillfällen skulle placera en dold mikrofon på ett hotellrum, där man i förväg har tips om att grova brottslingar kommer att träffas och göra upp affärer eller placera motsvarande mikrofon i ett bostadsrum i samma syfte, kan inte vara något större ingrepp i deras integritet i jämförelse med de tillfällen då man avlyssnar oskyldiga människors samtal. Frågan kan ställas på sin spets: Vilka i samhället vill man skydda resp. komma åt?

Ett annat exempel är obevakade övervakningskameror. I dag är det tillåtet att en polisspanare står med en videokamera bakom en dörr med tittöga och filmar vilka som går ut och in i lägenheten mitt emot. Men det måste stå en människa bakom kameran. Detta är oerhört resurskrävande. Spaningen måste kanske pågå i flera veckor innan den ger resultat. Det vore enklare att montera upp kameran så att den fick registrera automatiskt. Men det går inte. Där lägger lagstiftningen hinder i vägen.

Ett belysande exempel på hur bakvänt det kan bli är ett fall rörande mordbrand i Uppsala. Med målsägandes tillåtelse monterades en obemannad övervakningskamera upp. Anledningen var att det ur spaningsteknisk synpunkt var känsligt att ställa dit ett fordon eller annat så att polisen skulle övervaka spaningen. Åtgärden blev lyckad. Man lyckades filma den misstänkte. Men efter detta blev polismästaren åtalad på grund av att han inte följde lagen, som bl.a. säger att en skylt skall ange att en övervakningskamera finns monterad. Polismästaren fälldes dock inte på grund av att rekvisitet uppsåt ej var täckt. Hade man däremot använt dagens tjänstefelslag kunde det kanske ha blivit en fällande dom mot polismästaren.

Herr talman! För att komma åt den grova brottsligheten måste polisen få utnyttja dessa metoder med samma restriktivitet som när det gäller telefonavlyssning samt med redovisning till riksdagen av i vilka fall man använder sig av s.k. buggning. Rent lagtekniskt handlar det om att utvidga det lagstöd som finns till att omfatta hemlig avlyssning. Inom en snar framtid måste även polisen i Sverige få denna möjlighet, liksom man har i Danmark. Enligt uppgift lär man också i Finland överväga att införa detta.

Därmed, herr talman, yrkar jag bifall till min reservation 10 under mom. 32 i justitieutskottets betänkande.

Anf. 17 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag vill först något kommentera skrivningarna på s. 9. i betänkandet. Utskottet skriver där: "Någon särbehandling av brottsbekämpning på grund av etniska omständigheter bör enligt utskottets uppfattning inte ske utan det är brottets grovhet – – –." I meningen innan blandar man ihop bekämpning av brott riktade *mot* invandrare med bekämpning av brott begångna *av* invandrare. Vad jag kan förstå skulle båda dessa typer av brott ha att göra med etnisk grund. Mot bakgrund av situationen för några månader sedan är det faktiskt en litet märklig skrivning.

Jag vill också säga något om den utredning som har nämnts, som Ulla-Britt Åbark tog upp i sitt anförande. Utredningen lämnade sin rapport till regeringen den 7 januari. Utredningen anser att den ekonomiska brottsligheten på sikt riskerar att snedvrida hela branscher konkurrensmässigt. Ulla-Britt Åbark tog upp andra delar av skrivningen i rapporten. Utredarna ger också en rad förslag till åtgärder, bl.a. förslaget om inrättandet av en finanspolis, som vi i dag tillsammans med Socialdemokraterna och Ny demokrati har enats om att genomföra. Det finns också många andra förslag till förändringar i lagstiftningen, förändringar som skulle göra det svårare för ekonomiska brottslingar. Många av de förslagen skulle kunna genomföras mycket snabbt.

Det vore mycket viktigt om riksdagen, i det här läget, när myndigheterna håller på att tappa kontrollen över utvecklingen, kunde ge regeringen en starkare signal och inte bara som utskottet på s. 11 i betänkandet nöja sig med att konstatera att utredningen är föremål för övervägande. Det är bara att beklaga att den borgerliga majoriteten inte finner det mera angeläget att vidmakthålla just en fungerande marknadsekonomi.

Vi kommer, herr talman, att rösta för reservationerna 1, 2, 3, 4, 6, 9 och 11.

Anf. 18 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Låt mig inleda med direkta repliker på Berith Erikssons och Ulla-Britt Åbarks anföranden.

Berith Eriksson inledde med att säga att det var en märklig skrivning på s. 9 i utskottets betänkande. Det tycker inte jag, och det tycker nog inte den som läser skrivningen och som stannar kvar i verkligheten. Vad som på denna punkt konstateras i betänkandet, som alltså är JuU 23 och handlar om anslag till polisväsendet, är att: "Utskottet kan instämma i det angelägna i att bekämpa brott som har invandrarfientliga och rasistiska inslag."

Vidare konstaterar man att justitieministern i budgetpropositionen – i den del som säkert alla närvarande har läst, den som berör justitiedepartementet, dvs. andra huvudtiteln, bil. 3 – skriver att polisen skall prioritera brottsförebyggande arbete och bekämpning av våldsbrottsligheten. Bägge dessa områden omfattar bekämpning av brott mot eller av bl.a. invandrare.

Visst är det väl så att även invandrare, precis som svenskar, begår brott. Det kan inte finnas något anmärkningsvärt i det konstaterandet. Det talas om rasistiska inslag, och visst är detta något förhatligt. Regeringen har ställt upp på den demonstration som riksdagen arrangerade på talman Ingegerd Troedssons initiativ. Visst finns det raka linjer här. Det finns ingen anledning till något misstänkliggörande, om nu det var Berith Erikssons avsikt.

Berith Eriksson tog också, liksom Ulla-Britt Åbark, upp den ekonomiska brottsligheten. Berith Eriksson hade en intressant infallsvinkel. Hon talade om marknadsekonomin och var uppenbart orolig för att det kommer att bli en snedvriden konkurrens genom den ekonomiska brottsligheten. Även jag är orolig över det. Jag måste säga att det var intressant att höra Berith Eriksson tala om detta, och det vore bra om vi kunde få till stånd en debatt om hur brottssyndikat arbetar, framför allt inom restaurangbranschen. Jag har själv bett om uppgifter från polisen i Stockholm om hur det förhåller sig, om kvällstidningarnas – och för all del också en del morgontidningars – beskrivning av den formen av brottslighet är sann. Jag har fått mycket undvikande svar via utredningstjänsten, vilket inte är utredningstjänstens fel. Det är tydligt att man tassar mycket försiktigt på det här området.

Ja, Berith Eriksson, det är ekonomisk brottslighet som florerar, och den skall bekämpas. Men – nu uppmanar jag både Ulla-Britt Åbark och Berith Eriksson – misstänkliggör inte regeringen och utskottsmajoriteten för att vi borgerliga inte skulle vilja ta itu med den ekonomiska brottsligheten!

Jag kan i detta sammanhang hänvisa till vad som står i betänkandet. Det finns inte tid för att läsa upp allt, men med hänvisning till s. 11 i det betänkande vi behandlar är det bara att läsa innantill och konstatera att utskottet hänvisar till vad justitieministern säger och den verklighet som föreligger, nämligen att den av den förra regeringen i fjol beställda utredningen om ekonomisk brottslighet, beställd hos riksåklagaren och rikspolisstyrelsen, föreligger först i år.

Det är föga tjänligt för protokollet, men för er närvarande i kammaren som händelsevis inte har tagit del av detta digra aktstycke i blått omslag, vill jag konstatera att det givetvis är en grannlaga uppgift för regeringskansliet att bearbeta utredningsförslagen. Det är en uppgift som man inte hastar iväg med. Om någon skall klandras för att arbetet inte går tillräckligt fort är det väl den förra regeringen, den socialdemokratiska.

Nu har det plötsligt blivit bråttom, och Socialdemokraterna vill att det skall anslås 45 miljoner extra till bekämpning av ekonomisk brottslighet. Den dagen kommer nog då det anslås mer pengar, men det föreligger trots allt ett utredningsdirektiv till riksåklagaren och rikspolisstyrelsen från den förra regeringen om att detta arbete inte skall baseras på ökade anslag, utan att det skall bli fråga om omfördelningar inom budgeten. Sådana var i alla fall direktiven, såvida de inte har gjorts om sedan jag läste dem.

Ekonomisk brottslighet är i hög grad också förenad med annan brottslig-

het, som våldsbrott och olaga hot. Det finns – och nu återkommer jag till det som Berith Eriksson talade om – ett hot mot branscher och snedvridning av konkurrensförhållanden. Det sker inte bara med ekonomiska medel, utan det är mycket tuffa tag, kanske också med skjutvapen. En del restauranger har maffian inne i garderoberna, bokstavligen. Det skulle vara intressant, som jag sade tidigare, att verkligen komma in på djupet i det här. Och varför skulle inte riksdagen kunna ta ett initiativ? Berith Eriksson är ju, efter sin hänvisning till utredningsmaterialet från RÅ och rikspolisstyrelsen, en initiativtagare.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till reservationen 5 samt vid behov till reservationen 7. Vidare yrkar jag självfallet, som talesman för regeringspartigrupperna här i riksdagen, avslag på samtliga övriga reservationer och i förekommande fall motioner.

Jag vill också betona polispersonalens stora betydelse i vårt samhälle. Det finns tillfällen då vi särskilt uppmärksammar dem, alla våra polismän och andra civilanställda inom polisen. Vi uppskattar deras arbete, och vi följer med bävan en del polisjakter. Ibland visar vi, tyvärr, vår brist på förtroende för rättsstaten, och det går ofta ut över polisen, som har för små resurser.

Det är inte helt lätt att komma till rätta med detta, men det beror till stor del på att Socialdemokraterna vid maktskiftet hösten 1982, som en av de första åtgärderna, drog ned intagningen av aspiranter till polishögskolan. Det har fått till resultat att polispersonalen har minskat i antal. De 16 700 polismanstjänsterna i landet är icke till alla delar besatta. Statistiken visar att det i mars månad fanns 897 vakanta tjänster. Det kompenseras av 357 tjänster i en annan kolumn, med ett slags plusvärden, men nettot blir dess värre ett minus på 570 tjänster, dvs. så många vakanser.

Nu kommer detta att uppvägas i ganska stor utsträckning i maj, då 411 nya poliser kommer ut från högskolan. Men sedan går poliser i pension och många slutar, och vi kommer att få dras med vakanslägen sannolikt fram till 1995. Då skall denna borgerliga regering och denna borgerliga riksdagsmajoritet ha klarat av det här, och då skall polisens styrkor vara fulltaliga. Då skall vi också ha möjlighet att på ett bättre sätt än under den socialdemokratiska eran bekämpa den ekonomiska brottsligheten.

Det är självfallet så, som justitieminister Gun Hellsvik sade i ett interpellationssvar den 24 oktober i fjol, då kammarens värderade ledamot Hans Göran Franck interpellerat henne, att "det i regeringsförklaringen betonas att all brottsbekämpning kommer att tillmätas stor betydelse. Detta gäller självfallet även den ekonomiska brottsligheten." Justitieminister Hellsvik sade vidare att "det är angeläget att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Och jag kan försäkra att regeringen är beredd att vidta de åtgärder som kan visa sig nödvändiga för att komma till rätta med också den här formen av brottslighet."

Det är skriften på väggen, och det finns ingen anledning till misstänkliggöranden.

Jag har nu också under den utmätta tiden tillfälle att peka på några av huvudpunkterna i regeringens och den nya riksdagsmajoritetens mål för verksamheten. Rättssamhället skall befästas och stärkas ytterligare. Utvecklingen mot allt fler brott skall brytas. Polisens verksamhet skall i ökad ut-

sträckning inriktas på förebyggande av brott, och i brottsbekämpningen skall våldsbrott och narkotikabrott prioriteras. Kriminalvårdsanstalter skall ha hög säkerhet. Det är ganska frustrerande för polismän, åklagare och domare när det ofta är så att en brottsling som blir fälld och får fängelsestraff strax är ute i det fria igen.

Brottsoffrens ställning skall förstärkas. Arbetet med att rationalisera och effektivisera verksamheten hos myndigheterna inom justitiedepartementets område och därmed också riksdagens justitieutskotts område skall fortsätta.

Det brottsförebyggande arbetet är naturligtvis mycket viktigt, och här måste samhällets alla krafter tillsammans med polisen göra sitt absolut bästa, dvs. i högre grad än nu. Polisens arbete måste i större utsträckning inriktas på brottsförebyggande arbete. Vi betonar det från den borgerliga majoriteten. Redan nu finns en arbetsgrupp inom regeringskansliet som arbetar för att främja det lokala brottsförebyggande arbetet.

Vidare, herr talman, åberopas ofta brottsoffrens svaga ställning, fast det tog flera år innan den dåvarande socialdemokratiska majoriteten ville ta till sig detta, att det finns brottsoffer. Man har faktiskt fokuserat brottslingen, medan brottsoffret har lämnats därhän. Det säger åtskilligt om diskrepansen mellan det som brottslighet kostar och den lilla summa som tidigare regeringar har varit beredda att satsa på brottsoffren. Det krävs framför allt personella insatser, och jag upprepar att det från oss alla behövs ett intresse, ett arbete och ett engagemang för brottsoffren.

Ulla-Britt Åbark – eller var det Berith Eriksson? – tog upp livvaktsskyddet för hotade kvinnor. Såvitt jag minns, har den frågan också tagits upp av andra partier – det kanske t.o.m. var något borgerligt partis företrädare som kom med förslaget först. Men, okej! Nu är alla överens. Förslaget har inte konkretiserats ännu, och det är helt säkert så att justitiedepartementet, om det behövs, kommer tillbaka till riksdagen i detta ärende. Man måste givetvis pröva sig fram, men det krävs också resurser. Det kan vara en utmärkt väg att använda den teknik som finns i vårt samhälle numera, och om det kan man läsa i en promemoria, som jag rekommenderar.

Det finns, herr talman, ett antal reservationer, som jag har yrkat dels bifall till, dels avslag på, och det kan finnas anledning att återkomma till någon av dessa. Jag har dock berört såväl den socialdemokratiska reservationen 1 som reservationen 3, om den ekonomiska brottsligheten, och här har vi också kunnat konstatera att Ny demokrati gör gemensam sak med de socialistiska partierna då det gäller finanspolis.

Tro inte att finanspolisen utgör en direkt del av den ekonomiska brottsbekämpningen under beteckningen ekobrottslighet. Karl Gustaf Sjödin har heller inte sagt det. Men det betonas särskilt i riksåklagarens och rikspolisstyrelsens utredning att finanspolisen är någonting annat.

Om dessa saker inte redan är noggrant penetrerade och behandlade, kommer de att bli det i departementet. Låt oss därför avvakta en rejäl penetrering. Sedan får departementet, med den effektivitet som det numera har, återkomma till riksdagen med konkreta förslag.

Anf. 19 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Fru talman! Först och främst gäller det skrivningen i betänkandet på s. 9. Vad jag vände mig emot var naturligtvis inte – det ville jag absolut inte på-

skina – att invandrare inte kan begå brott. Men jag reagerar på att man säger "brott mot eller av bl.a. invandrare" i en mening och "på grund av etniska omständigheter" i nästa mening.

Skrivningen kan faktiskt med anledning av den diskussion som då och då förs tolkas så, att invandrare begår brott just för att de är invandrare eller av etniska skäl. Jag tycker alltså inte att det blev en bra skrivning. Därför vänder jag mig emot denna.

Så till en annan fråga där jag också har åsikter om utskottets skrivning. Det gäller skrivningen på s. 11. I den här viktiga och angelägna frågan nöjer sig utskottet med att säga att det här är föremål för övervägande inom regeringen. Det sägs ingenting om att detta är mycket angeläget. Det brukar utskottet skriva när man anser att en fråga är angelägen.

Utredningen i fråga är mycket bra. Som Ulla-Britt Åbark påpekade kommer utredningen med alla möjliga vinklingar just när det gäller ekonomisk brottslighet. Dessutom föreslås åtgärder. Nog är det väl så, att det beträffande många av de föreslagna åtgärderna inte är så känsligt som Göthe Knutson vill ge sken av.

Någonstans måste man ju börja. Det var väl en bra början att tillsätta finanspoliser.

Anf. 20 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Fru talman! Ännu en gång hänvisar jag till hela skrivningen. Jag vill också hänvisa till det faktum att här behandlas verkligheten. Det finns inte någon anledning till särbehandling av brottsbekämpningen på grund av etniska omständigheter enligt utskottets uppfattning.

Beträffande Berith Erikssons citat i fråga om detta med att invandrare skulle begå brott därför att de är invandrare vill jag säga att någonting sådant inte har skrivits av utskottet. Och någonting sådant skulle heller aldrig en borgerlig utskottsmajoritet kunna skriva. Gjorda påstående faller alltså på sin egen orimlighet.

Däremot är verkligheten den, precis som jag tidigare har sagt, att det finns invandrare, nya svenskar, som begår brott – precis som asylsökande och, icke minst, svenskar, gör. Någon särbehandling här på något slags etniska grunder har utskottet inte gjort i det aktuella betänkandet. Utskottets skrivning kan rimligen inte bli föremål för anmärkning. Men naturligtvis står det Berith Eriksson fritt att komma med en sådan.

Ekobrotten är förvisso föremål för övervägande. Under mina 16 år som riksdagsledamot har jag från hösten 1982 till i fjol höst många gånger upplevt att socialdemokrater och kommunister, som det ju hette på den tiden, i betänkanden så att säga skrivit bort ärenden. Har man funnit minsta anledning att tro att det kunde finnas en enda fundering i ett departement, har man skrivit att en viss fråga är föremål för övervägande.

I det här fallet ligger emellertid ett digert dokument på bordet. Det kan inte vara rimligt att en regering i all hast kastar fram förslag. I stället måste en ordentlig penetrering göras. När man sedan är färdig med sitt arbete får man återkomma till riksdagen. Jag tror att den dagen kommer ganska snart.

Jag upprepar ännu en gång justitieministerns utomordentligt klara be-

sked: Den ekonomiska brottsligheten skall bekämpas. Det är en angelägenhet för denna regering.

Anf. 21 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Fru talman! Det var kraftfulla ord som sades om den ekonomiska brottsligheten. Jag ser med tillförsikt fram emot förslagen på det här området.

Jag kommer faktiskt tillbaka till skrivningen på s. 9 i betänkandet och konstaterar att det inte finns någon anledning att nämna ordet invandrare. Inga andra grupper i samhället nämns ju – t.ex. kvinnor, handikappade eller andra som kan hänföras till en viss grupp. Om jag tolkar Göthe Knutson rätt fyller ordet invandrare ingen funktion i den aktuella meningen i utskottets skrivning.

Anf. 22 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Fru talman! Låt mig i all vänlighet säga att det är klart att man använder orden invandrare och rasistiska inslag. Dessa förekommer ju i såväl motion som reservation.

Anf. 23 ULLA-BRITT ÅBARK (s) replik:

Fru talman! Först vill jag göra några rättelser med anledning av vad jag sagt i mitt anförande tidigare här. Kammarkansliet har nämligen gjort ett påpekande, och det här kan ju vara viktiga saker.

Jag uttryckte mig kanske litet oklart när det gäller reservationerna. Därför vill jag säga att jag står bakom alla socialdemokratiska reservationer. Men jag kommer att yrka bifall till reservationerna 1, 3, 4, 6 och 8. Jag kommer att begära votering beträffande motsvarande moment.

Så till Göthe Knutson. Jag börjar bakifrån när det gäller Göthe Knutsons påståenden. Först gäller det brottsoffren. Jag tror att man skall försöka uttala sig så klarläggande som möjligt. Därför vill jag göra ett tillrättaläggande med anledning av vad Göthe Knutson sade i den här frågan.

Redan 1986 gjorde den socialdemokratiska regeringen en ambitiös satsning för att stärka brottsoffrens ställning. 1988 antog vi ett brottsofferprogram. Därefter har en rad åtgärder vidtagits. Det har gällt direkta lagändringar med siktet inställt på att stärka just brottsoffrens ställning. En hel del andra förslag har vi också kommit med. Jag tänker dock inte ta upp dem här. Göthe Knutson får själv ta till sig den informationen.

När det gäller livvakterna vill jag framhålla att jag aldrig har påstått att det handlade om en motion från oss. I stället sade jag i mitt anförande att jag var orolig över att vi inte fått något förslag från regeringen. Vidare hoppas jag att de kvinnor som drabbas av brott själva får vara med vid utformningen av sitt livvaktsskydd.

Göthe Knutson säger att vi skall sluta misstänkliggöra utskottsmajoriteten och regeringen. Jag misstänker inte vare sig utskottsmajoriteten eller regeringen, utan jag konstaterar bara att ekobrotten inte är prioriterade. Hur många vackra ord Göthe Knutson än säger kvarstår detta faktum.

Vi menar att det är oerhört viktigt att prioritera dessa brott. Varför kan man inte göra det? Göthe Knutson har ju väldigt intensivt pläderat för att det och det skall komma och att det kommer att hända saker när det gäller

alla förslag som utredningen har lagt fram. Men varför då inte göra en prioritering? Jag tror att det är oerhört viktigt att så sker. Kanske rör det sig bara om en läpparnas bekännelse.

Anf. 24 TALMANNEN:
Vi vore tacksamma om ledamöterna tar replikerna från bänkarna.

Anf. 25 GÖTHE KNUTSON (m) replik:
Fru talman! Jag noterar denna anmärkning. Jag kände inte till detta. Jag tycker att det är angeläget att ännu en gång få tillfälle att klart se ut över denna församling, som är kunnig på det här området.

Det är faktiskt så, Ulla-Britt Åbark, att vi borgerliga i opposition har fått lov att reservera oss till förmån för yrkanden om satsningar på brottsoffer. Det hade varit egendomligt om vi hade lagt sådana reservationer om socialdemokraterna i regeringsställning hade varit med på de rimliga krav som vi ställde. Ännu är vi faktiskt bara i början av det som förhoppningsvis blir betydligt mer, så att brottsoffret verkligen känner att han/hon har samhällets stöd och kan få hjälp, och att detta inte bara gäller brottslingen, förövaren av det brott som skapar ett offer.

Det lät faktiskt som om det var Socialdemokraterna som hade tagit initiativet i fråga om livvakter. Nu är det alltså inte så. Då är det klarlagt. Då kan vi konstatera att det behövs en konkretisering av möjligheterna att till en början bedriva försöksverksamhet i detta avseende.

Jag tror att alla här, oavsett partifärg, är medvetna om att Socialdemokraterna på rättsområdet försökt att prioritera allt. Men då blir det inte längre någon prioritering. Prioritering är om man ställer någonting före det mesta andra. Det kan inte ens vara så att man prioriterar ett flertal. Då är det heller ingen prioritering.

Nu har denna regering och denna utskottsmajoritet konstaterat behovet av att all våldsbrottslighet bekämpas, och narkotikan är ett gissel i samhället. Narkotikan förstör tusentals ungdomars liv. Narkotikan måste bekämpas. Narkotikan skall bekämpas också i kriminalvården, vilken var föremål för en diskussion nyligen. Inga invändningar där.

Den ekonomiska brottsligheten är i detta läge, och nu säger jag det för sista gången i denna debatt, föremål för utredningsarbete i regeringskansliet. Var så pass hyggliga, ni som kritiserar att något förslag inte ligger på bordet i dag, att ni ger er till tåls. Det blir senare ett gediget arbete som läggs på riksdagens bord.

Anf. 26 ULLA-BRITT ÅBARK (s) replik:
Fru talman! Livvakter talade jag om redan i mitt inledningsanförande. Göthe Knutson kanske inte lyssnade speciellt noga då. Jag klargjorde detta redan då. Misstänksamheten borde inte ha stått fast.

Jag kan inte hjälpa det, men jag återkommer till prioriteringarna. Visst är det viktigt med narkotikaprioriteringen, att man bekämpar den brottsligheten. Det är oerhört viktigt med samhällsinsatser för de ungdomar som drabbas av detta. Det har vi inte sagt nej till. Det vi menar är att bland de tre mål som vi hade förut fattas kampen mot ekobrottsligheten, som vi hade priorite-

rat. Vi vet att man gör uppskattningen att ungefär 60 miljarder kronor försvinner från staten. Det är lika mycket som statens utgifter för utbildning, forskning och studiestöd. Tycker inte Göthe Knutson att det är viktigt? Tycker inte Göthe Knutson att det är värt att man prioriterar denna verksamhet och försöker komma till rätta med ekobrottsligheten?

BRÅ gjorde redan 1985 en undersökning där man konstaterade att brottsmisstanke fanns i 75 % av företagskonkurserna. De 17 400 bolagskonkurser som inträffade under 1991 låg det i stor utsträckning ekonomiska brott bakom. Det är alltså inte bara maffiabrott, som Göthe Knutson talade om i sitt inledninganförande. Bolagskonkurser ledde under förra året till att 50 000 personer blev arbetslösa. Är det inte viktigt för dessa människor att riksdag och regering försöker sätta kraft bakom orden?

Vi menar att utredningar redan har gjorts och att de ligger på regeringens bord. Varför har man ine tagit fram dem, om man, som Göthe Knutson säger, tycker att frågan är så viktig? Varför har man inte prioriterat kampen mot ekobrotten? Det har jag inte fått svar på.

Anf. 27 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Fru talman! Det är en vådlig generalisering som Socialdemokraternas taleskvinna gör när hon nämner hur många konkurser som har förekommit och sedan gör en direkt koppling till ekonomisk brottslighet. Menar Ulla-Britt Åbark att dessa konkurser generellt är detsamma som ekonomisk brottslighet och att de skall synas av polis? Det var i alla fall en direkt koppling i det här inlägget.

Den ekonomiska brottsligheten har fokuserats i rätt många år nu. Socialdemokraterna miste regeringsmakten i fjol höst. Det tar några månader innan en ny regering kan vända situationen rätt och komma till rätta med det som har gått snett under socialistiskt styre. Socialdemokraterna har uppenbarligen inte lyckats särskilt bra med att bekämpa den ekonomiska brottsligheten, trots att man har prioriterat detta och haft tid på sig för denna angelägna verksamhet ända sedan hösten 1982. Man måste ha litet rim och reson och tidsperspektiv på det mesta innan man kastar sig över i detta fall en utskottsmajoritet. Det vore nog bra om socialdemokraterna lugnade ned sig.

Eftersom jag tidigare har sagt att jag inte längre skall åberopa det dokument som alla har klart för sig finns och som man har sett, senast när jag stod i talarstolen för mitt förra inlägg, stannar jag vid detta.

Talmannen anmälde att Ulla-Britt Åbark anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 28 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Fru talman! Jag förstod att det skulle komma en liten ironisering från Göthe Knutson på sluttampen om att vi går ihop med det socialistiska blocket beträffande en finanspolis. Jag vill säga till Göthe Knutson att han bör ta på sig en ordentlig flytväst, för han är ute på ganska djupt vatten.

Jag vill påminna om en annan situation, i och för sig en liten sak, men den gällde en proposition om regionala organisationer inom polisen och länspolismästarens placering i Östergötland. Jag trodde att det bara fanns ett socia-

listiskt block i utskottet. Det har väckt stor förvåning att ledamöterna i regeringspartierna inte stödjer sin egen regering i dess propositioner.

Men vi inom Ny demokrati vill faktiskt prioritera saker, vi vill inte vänta på att man hänvisar till utredningar i departementet. Vi tycker att man skall prioritera frågan om finanspolis redan nu. Det är därför som vi har stött Socialdemokraternas motion i detta ärende.

Finanspolisen kommer som sagt att finansiera sig själv och inte belasta den budget som jag förstår att regeringen har all anledning att vara orolig över. Däremot var den beslutade placeringen av länspolismästaren i Östergötland ofinansierad. Den fördyringen kommer att belasta budgeten ytterligare.

Anf. 29 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Fru talman! Det var ett intressant, om än udda inlägg i debatten som Nydemokraternas företrädare gjorde. Men det handlar om polisen, så det kan inte vara ur vägen att jag nämner ett par omständigheter som har att göra med bakgrunden till detta.

Det var Ny demokrati som ensamt reserverade sig mot ett i övrigt enigt utskott. Det var faktiskt två regeringar som hade lagt fram proposition i ärendet. Men när det blev en hearing i justitieutskottet, förklarade statssekreteraren i departementet i fråga att det inte spelade någon roll var riksdagen fann det lämpligt att placera länspolismästaren.

Det var en öppenhet som en klar majoritet i utskottet fann rimlig. Att man sedan, även om man inte var helt överens inom grupperna, gick in för en kraftfull handlingslinje hör till det parlamentariska spelet. Det är en ganska god sida. Sedan är det naturligtvis också god demokrati att någon revolterar, som Ny demokrati gjorde i detta skäligen lokala ärende.

Anf. 30 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Fru talman! Till slut, Göthe Knutson, fick man reda på att det var en subjektiv bedömning som ni gjorde i utskottet, helt utan att ta hänsyn till de olika remissinstanserna. Jag skall inte orda längre om det. Jag fick emellertid svar på det som jag tidigare har misstänkt, nämligen att sakfrågan blev bortglömd.

Anf. 31 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Fru talman! Nu tror jag att den värderade debattören här behöver flytväst. Det var en vådlig slutsats. Subjektivt! Bedömningen var naturligtvis baserad på det utomordentligt väl utredda ärendet. När det föreligger ungefär lika många sakskäl såväl på den ena som på den andra vågskålen gäller det att väga så jämnt som möjligt. Det fanns då en majoritet i utskottet för det slutresultatet, nämligen att det var rimligt att inte göra undantag från den modell som regeringen hade.

Anf. 32 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Fru talman! I dag uttrycker allt fler människor, speciellt äldre personer, sin oro över det som man upplever som en ökande otrygghet ute i samhället.

Att många människor upplever situationen på detta sätt är kanske inte så underligt med tanke på att svåra rånöverfall under senare tid markant ökat.

Enligt budgetpropositionen skall målen för polisen vara att minska brottsligheten och öka människors trygghet i samhället. Förhoppningsvis skall den nya formen av styrning inom polisväsendet leda till större möjlighet för polisen att nå målet.

Enligt regeringens förslag skall polisens verksamhet i ökad utsträckning inriktas på förebyggande av brott. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt de ungdomar som är i riskzonen för att dras in i kriminalitet samt åt vaneförbrytare och andra som svarar för en relativt sett stor del av brottsligheten.

Detta är naturligtvis en mycket bra inriktning. Det är viktigt att i största möjliga utsträckning förhindra nyrekrytering av brottslingar.

Ett led i arbetet att förebygga brottslighet är att så att säga göra polisen mer synlig i samhället, dvs. den skall synas mer på gator och torg. Det är bl.a. viktigt att förstärka kvarters- och områdesverksamheten inom polisen. Därför är det tillfredsställande att utskottet såväl nu som tidigare har uttalat det angelägna i att kvarterspolisverksamheten finns.

Från allmänhetens synpunkt är det viktigt att värna enskilda människor, den "lilla" människan. Det är också utskottets åsikt. Det får inte råda något tvivel om att samhällets och då också polisens ambition är att ge människor största möjliga trygghet. De skall därför också sättas i centrum för polisens uppmärksamhet och omsorg.

När det gäller inriktning mot olika slag av brottslighet uttalar utskottet att det i första hand är en uppgift för polismyndigheterna själva att prioritera med utgångpunkt i brottens straffskalor och andra omständigheter.

Utskottet uttalar emellertid också i överensstämmelse med propositionen att en ökad inriktning på att bekämpa vålds- och narkotikabrott bör ske, just med hänsyn till den stora betydelse för den enskilde som dessa olika typer av brott har. De allra flesta kan säkert instämma i att denna prioritering är riktig.

Fru talman! Ett annat viktigt område att bekämpa är den ekonomiska brottsligheten som utgör ett växande problem. Samstämmiga uppgifter ger vid handen att ett negativt trendbrott beträffande den ekonomiska brottsligheten skedde under 1980-talet. Inflations- och klippekonomin underlättade utvidgning av denna typ av brottslighet.

Numera torde den ekonomiska brottsligheten inte sällan kunna kopplas till maffiametoder. Vålds- och narkotikabrott är ofta en integrerad del i det ekonomiska brottet. Den ekonomiska brottsbekämpningen integreras i sådant fall i det tidigare nämnda prioriterade området vålds- och narkotikabrottsligheten.

Den ekonomiska brottslighetens tilltagande har också tidigare uppmärksammats av justitieutskottet, som förra året begärde en övergripande översyn av åtgärderna mot den ekonomiska brottsligheten, vilket tidigare har nämnts här.

En sådan översyn har nu gjorts. I en rapport finns förslag presenterade till en rad förändringar i olika avseenden, vilka på kort och lång sikt kan leda till en ökad effektivitet i bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Rapportens förslag är under granskning i justitiedepartementet.

Fru talman! Bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten är därför i allra högsta grad aktualiserad. Med anledning av den nämnda översynen ut-

talar utskottet i det föreliggande betänkandet att utskottet utgår från att regeringen återkommer i frågan efter överväganden inom departement och regering.

Till Ulla-Britt Åbark vill jag därför säga att i den motion som har framförts av kds:are inriktar vi oss mycket starkt på den ekonomiska brottsligheten. Eftersom den här utredningen finns måste vi emellertid låta regeringen få den tid som behövs för att kunna komma med ytterligare synpunkter på vad som skall åtgärdas. Utskottet uttalar att så blir fallet.

Jag vill också ta upp det som Ulla-Britt Åbark påpekade i vad gäller det viktiga med specialutbildning för polisen. För att polisen skall kunna fullgöra sina uppgifter på områden där det krävs specialkunskap är det viktigt att adekvat utbildning erhålls. Ett område är frågor rörande sexualbrott mot barn. Vid polishögskolan sker i dag utbildning i den här typen av frågor. I föreliggande betänkande understryker utskottet vikten av att denna utbildning också i fortsättningen ges tillräckliga resurser.

Anf. 33 ULLA-BRITT ÅBARK (s) replik:

Fru talman! Kjell Eldensjö berörde motionen som kds-ledamöter har skrivit. Att jag tog upp motionen för diskussion berodde på rubriceringen av motionen. Man talade om högprioritering av beivrandet av den ekonomiska brottsligheten. Jag menar att kds har svikit sin egen motion i och med att man inte har prioriterat beivrandet av den ekonomiska brottsligheten.

Kjell Eldensjö talar i ungefär samma ordalag som Göthe Knutson – det blir många vackra ord och läpparnas bekännelse.

I de flesta konkurser ligger det ekonomiska brott bakom. Det kan vi inte komma ifrån, och det vet säkert Kjell Eldensjö också.

Varför vill man inte prioritera beivrandet av den ekonomiska brottsligheten? Det är samma fråga som jag ställde till Göthe Knutson. Är det enbart för att regeringen inte vill? Eller vågar man inte såsom kds-ledamot ha en annan åsikt här i riksdagen.

Anf. 34 KJELL ELDENSJÖ (kds) replik:

Fru talman! Jag tycker faktiskt, Ulla-Britt Åbark, att det är ganska rimligt att regeringen får chansen till att göra en samlad bedömning av utredningen och att den därefter får återkomma i ärendet. Det betyder inte alls att vi har lagt den ekonomiska brottsligheten åt sidan. Vi kommer säkert att återkomma i den här frågan om vi finner att man inte vidtar tillräckligt kraftfullta åtgärder i framtiden.

Anf. 35 ULLA-BRITT ÅBARK (s) replik:

Fru talman! Jag har inte begärt att man skall ta ställning till vilka förslag som regeringen kommer fram till. Vad vi socialdemokrater har begärt är att bekämpningen av de ekonomiska brotten skall prioriteras. Det är inte samma sak som att ta ställning till olika förslag, utan det är en markering att det är viktigt med denna prioritering.

Anf. 36 KJELL ELDENSJÖ (kds) replik:

Fru talman! Jag vill än en gång påpeka att vi ämnar återkomma i den här frågan när regeringen har gjort sin bedömning och har lagt fram sitt förslag till utskottet.

Anf. 37 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag har begärt ordet i den här debatten för att peka på den brist på poliser som framför allt Moderaterna gör ett stort nummer av i alla sammanhang där man talar om brottsbekämpning och kriminalitet. Från moderat sida försöker man att säga att allt elände beror på bristen på poliser. I detta sammanhang vill jag försöka att påvisa att talet om bristen på poliser för närvarande är överdrivet. Talet om att det i varje län i Sverige saknas eller är färre poliser än vad som är planerat i enlighet med den plan som finns när det gäller polisens resurser är också överdrivet.

Av regeringens budgetproposition och av utskottets betänkande framgår att regeringen inte har några planer på att öka det totala antalet poliser. De 16 700 polismanstjänster som för närvarande finns är uppenbarligen den ram som gäller för polisresurser i Sverige.

Jag tycker att det är angeläget att säga detta, därför att det ibland ges ett inttryck av att det skulle vara en allmän och total polisbrist. I 17 av landets län är det över huvud taget ingen brist på poliser i dag i förhållande till de personalplaner som finns. I Göthe Knutsons eget hemlän, Värmland, är det tillräckligt med poliser, så till den grad att det inte är tänkt att till Värmlands län placera polisaspiranter, alltså sådana som gått igenom den första grundkursen under det här året. Det skulle t.o.m. kunna vara en nyhet i Värmland att det faktiskt enligt regeringens uppfattning är tillräckligt med poliser i Värmland och i 16 andra polisdistrikt.

Jag tycker att det är angeläget att fästa uppmärksamheten på att polisbristen är av mer begränsat slag. Göthe Knutson nämnde en del siffror i sitt tidigare anförande. Det hade varit bra om vi hade kunnat bli överens i utskottet om att redovisa personalläget inom polisen, men det lyckades vi inte komma fram till. Sedan redovisade Göthe Knutson ändå några siffror. Av dessa framgår att det är en brist på ungefär 550 poliser. Tyngdpunkten ligger i Stockholm, vilket naturligtvis är mycket bekymmersamt och allvarligt. Men man måste tillägga att 823 polisaspiranter för närvarande tjänstgör i de olika polisdistrikten. En stor del av dem finns just i Stockholm.

När man alltså räknar in polisaspiranterna, är det totalt sett inte någon polisbrist. Jag medger naturligtvis gärna att man inte kan betrakta en polisaspirant som en fullt utbildad polis som kan utföra allt polisarbete. När man exempelvis i Stockholm i början av mars redovisade en brist på 399 poliser – det var tänkt med 3 053 poliser – måste man komma ihåg att ytterligare 568 polisaspiranter tjänstgör i Stockholm.

Jag har alltså velat ta upp detta resonemang därför att det inte finns några indikationer på att den borgerliga regeringen, som inte fick misstänkliggöras men detta har jag läst i budgetpropositionen, eller utskottsmajoriteten har några planer på att öka det totala antalet poliser. Den förändring som nu kommer att genomföras är att man genom att höja utbildningsnivån, som vi under senare år egentligen varit överens om att höja, kan fylla vakanserna.

När vakanserna är fyllda, finns det polisresurser som även den här borgerliga regeringen har tänkt sig. Det är angeläget att försöka klara ut att det faktiskt förhåller sig på detta sätt i denna fråga och att man från borgerligt håll inte längre kan förklara alla bekymmer, alla svårigheter och allt elände inom kriminalitet på den av Socialdemokraterna förorsakade polisbristen.

Den enda insats för att avhjälpa polisbristen som den här handlingskraftiga borgerliga regeringen har gjort är att utöka antalet utbildningsplatser på polishögskolan med 100. Det är naturligtvis bra, men bidrar inte till att avhjälpa polisbristen.

Efter genomgången av den faktiska statistiken – jag beklagar att vi inte har kunnat redovisa siffrorna i betänkandet – torde man kunna slå fast att det inte längre är möjligt att förklara alla bekymmer och svårigheter med att det är så få poliser. Vi är, fru talman, ganska nära det antal poliser som det är tänkt att vi skall ha enligt planen. Regeringen har inga planer på att öka det totala antalet poliser i Sverige.

Anf. 38 TALMANNEN:

Jag vill påpeka att vi är tacksamma om dessa nyanmälda talares anföranden hålls från bänken.

Anf. 39 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Fru talman! Jag tog fasta på Göran Magnussons anförande.

Det var rätt mycket material som togs fram här i slutomgången genom Göran Magnussons omsorg och serviceanda. Jag noterar att Göran Magnusson anser att talet om polisbrist för närvarande är överdrift. Låt mig då få erinra om att polisbristen har varit ett faktum under åtskilliga år och att den framför allt har berott på två ting. Det ena är att brottsligheten har ökat. Det andra är att tillgången på poliser har minskat genom att intagningen till polishögskolan har dragits ned. Detta är kända fakta. Tyvärr har våra borgerliga, ofta moderata, motioner och reservationer inte bejakats av en majoritet.

Nu har vi alltså uppnått en situation med för närvarande 570 vakanser netto. Dessutom är bristen stor på sina håll, framför allt i Stockholm. Man måste från landsorten, däribland Värmland, ta poliser speciellt under sommaren, under semesterperioden, för att hjälpligt fylla dessa många vakanser. Jag tror att det i Stockholm i dag är 700–800 vakanser. Det är väldigt mycket.

I det här läget kommer varje litet polisdistrikt ute i landet att få stora problem, medan tjuvar och andra gläds. Jag kan nämna att Säffle polisdistrikt, som är ett av de mindre i landet, inte kommer att kunna ha dygnsbemanning av polisstationen i Årjäng under sommaren, då man verkligen skulle behöva det på grund av att ett speciellt stort turistinflöde gör att det blir väldigt oroligt där. Det här oroas man för.

Till detta kommer det stora fotbollsevenemanget, som kommer att dra så många poliser från landsorten – Stockholm har ju inga att avstå – att brottsligheten sannolikt kommer att öka mycket och att det kommer att ge genljud. Det kommer nog att föranleda även Göran Magnusson att ropa på fler polistjänster.

Fru talman! Eftersom det föreligger en hel del vakanser, får man börja

med att täcka in dem. Man skall inte börja med att öka antalet fasta tjänster. Det vore orimligt.

Anf. 40 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Man kan naturligtvis ha olika värderingar och säga att talet om polisbrist är överdrift. Jag tvingas givetvis hålla med om att läget har varit betydligt sämre. Syftet med att jag aktualiserade dessa frågor var att visa att vi faktiskt är på väg in i en situation där det inte längre finns täckning för att i allmänna och generella ordalag tala om polisbrist som om den vore förklaring till allt elände.

Det finns faktiskt fler polismän i Stockholms polisdistrikt än vad som skulle finnas enligt planen för polisen i Stockholm. Man måste nödvändigtvis inte inrätta nya befattningar därför att det samtidigt sägs att det behövs ytterligare ett stort antal poliser i Sverige. Det är det moderata budskap som gått hem runt om i landet.

Det finns inte ens ett yrkande från utskottsmajoriteten om någon åtgärd eller om ytterligare resurser till polisen. Det hela handlar om att skaffa fram poliser till de vakanta tjänster som finns, framför allt i Stockholm, Göteborg och Malmö. I övriga bristlän är ju vakanserna mer marginella.

De problem som Göthe Knutson nu beskrev när det gäller fotbolls-EM och vad det nu var som skulle äga rum i Säffle polisdistrikt kommer såvitt jag förstår att kvarstå. Det kommer inte att finnas fler poliser i tjänst än vad det för närvarande finns, ens sedan man har tillsatt orinarie befattningshavare på alla tablåtjänster. Detta understryker att det moderata budskapet om kraftiga satsningar på polisen inte har någon täckning, eftersom man inte tänker öka det totala antalet poliser.

Göthe Knutson sade att också jag kommer att ropa efter fler polistjänster. Det får vi väl se, men det har jag inte för avsikt att göra. Jag tror i så fall att det är viktigare att se till att man använder de poliser som man för närvarande har på ett bättre och effektivare sätt. Det pågår ju ett fint och framgångsrikt arbete ute i landet.

I morse kunde jag i min lokaltidning läsa att poliskåren på orten brottas med stora problem, eftersom pengarna inte räcker. Jag vill då fråga Göthe Knutson: Hur kan detta stämma med den moderata politiken, enligt vilken det skulle satsas på polisen? I Västmanland och i Köping räcker inte pengarna.

Anf. 41 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Fru talman! Till att börja med är det väl ganska orimligt att anslå mera pengar än vad som behövs enligt lönebudgeten. Anslaget är anpassat till nuvarande läge. Den socialdemokratiska regeringens personalramar gäller tyvärr än så länge. Inom dessa ramar har det skett en anpassning som vi i nuläget inte kan göra någonting åt.

Det finns fortfarande en nettobrist på 570 poliser. Göran Magnusson nämnde att aspiranterna täcker en del av behoven. Dessa, som går på polishögskola, skall ju tjänstgöra också i fortsättningen och kommer följaktligen att ligga utanför antalet, dvs. 16 700 fasta polistjänster.

Jag förstår syftet med Göran Magnussons inlägg, nämligen att få den här

regeringen att framstå som synnerligen anpassningsbar till det läge som Socialdemokraterna har skapat. Men vi i den borgerliga riksdagsmajoriteten nöjer oss inte med detta. Vi konstaterar ännu en gång – jag hoppas att det här är det sista inlägget som jag gör i denna debatt – att det genom ökad intagning till polishögskolorna skall bli möjligt att fylla den personalram som för närvarande gäller. Om behovet ökar blir det aktuellt med nya ställningstaganden. Det gäller nu att få fram pengar, så att man kan täcka de behov som kan uppstå här och var. Sannolikt kommer naturligtvis äskandena från rikspolisstyrelsen att öka den dag som det finns en reellt ökad tillgång på poliser.

Fru talman! Med detta är det nog klarlagt att denna regering och utskottsmajoritet är synnerligen målmedvetna. Man kommer därför att uppfylla de vallöften som har utfästs.

Anf. 42 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Fru talman! Det är möjligt att regeringen och utskottsmajoriteten kommer att uppfylla sina vallöften, som innebär att man skall öka antalet poliser. Det behövs fler poliser, så att man kan vara ute när bovarna är inne. Det är temat i den borgerliga propagandan. Jag har inte låtit påskina att den här regeringen har anpassat sig till socialdemokratiska principer. För övrigt är det väl dags att den här regeringen börjar ta ansvar för sitt eget handlande. Man kan inte i tid och otid säga att allt beror på socialdemokratiska felgrepp.

Det vore väl världens enklaste sak att ange en inriktning för personalramarna genom att säga att antalet poliser i Sverige är otillräckligt och att man har för avsikt att öka polisstyrkan. Men det säger inte regeringen. Tvärtom säger man att det inte är någon ökning förutsedd och att man skall försöka att täcka de vakanser som finns. Det skall man göra och det har Socialdemokraterna medverkat till. Det enda som den här regeringen har gjort på egen hand är att öka platserna inom polisutbildningen med 100, från 700 till 800 platser, om jag minns rätt. Det är i och för sig lovvärt, men det avgör ju inte den här frågan.

Jag har inte begärt att Göthe Knutson skall överge talet om att polisbristen är en väsentlig förklaringsgrund. Det behöver han inte göra nu, men efter ett halvår kanske även Göthe Knutson har insett att talet om polisbrist tillhör det förgångna. Nu råder det en situation där det tycks råda enighet mellan oppositionen och regeringen om att 16 700 är det antal poliser som vi skall ha i Sverige.

Anf. 43 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Fru talman! Jag skall så kortfattat som möjligt göra ett konstaterande. Vi räknar med att den dagen kommer då polisbristen är hävd i Sverige. Men det fordrar en borgerlig regering.

Precis som Göran Magnusson sade är det fastlagda antalet polistjänster 16 700. Det gäller att fylla alla dessa befattningar. I dagens läge fattas det 570 poliser. Det vore märkvärdigt om inte denna enkla matematik skulle kunna få gensvar även hos Göran Magnusson.

Till sist: Det är naturligtvis inte så, att Socialdemokraterna står bakom allt elände och alla problem. Det finns faktiskt ett och annat som har åstadkommits utan att det har dragit med sig några svårigheter. Men polisbristen är

en av svårigheterna, förutom den svåra ekonomiska situation som Sverige befinner sig i och som är en följd av socialdemokratiskt regerande.

Talmannen anmälde att Göran Magnusson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 44 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Fru talman! Eftersom jag själv i många år har sysslat med rekryteringsfrågor inom polisen skall jag försöka förklara en del av det som Göran Magnusson har anfört.

Det sker ett slags dubbelregistrering. Dels tar man med de aspiranter som ingår i det som förr kallades för rekryteringskåren, dels finns pensionsavgångarna under året med i tjänstetablån. Göran Magnusson sade att det finns poliser, men trots allt kanske dessa aspiranter deltar i en treårig utbildning eller fullgör sin 18-månaderstjänstgöring mellan grundkurs 1 och 2. De är de facto i tjänst, men de har inte ordinarie befattningar.

Göthe Knutson talade om den brist som finns när det gäller de ordinarie befattningarna. Det här förhållandet kommer alltid att råda i och med att det tar så lång tid innan en polisaspirant får en ordinarie tjänst. Under tiden förekommer det också pensionsavgångar.

Men visst uppstod det en brist i början av 80-talet till följd av att man enbart tog in 150 polisaspiranter per år på polishögskolan, medan de naturliga avgångarna var 450. Under 70-talet tog man in 800 polisaspiranter per år. Det blev en ordentlig brist på poliser i landet på grund av denna nedskärning, som gjordes av den dåvarande regeringen.

Den här regeringen har ambitionen att återställa balansen, och det är glädjande.

Anf. 45 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Fru talman! Jag har försökt förstå mig på denna litet snåriga statistik. Det saknas ett antal polismän på inrättade befattningar eller på tablåtjänster. Men det kan väl inte vara alldeles fel att lägga till det antal polisaspiranter som tjänstgör. De utför faktiskt ett arbete. Även om en del av dem sedan skall tillbaka till Polishögskolan kommer det i maj ut 411 och i december 330 nya polisaspiranter som fyller på systemet.

Jag tycker att det är angeläget att man försöker klargöra hur man egentligen skall se på denna brist och framför allt att man får en mer nyanserad diskussion om hur det ser ut på polisområdet.

När det gäller den situation med ökade vakanser som uppstod under 80-talet, finns det kanske möjligheter att föra den diskussionen på olika plan. Karl Gustaf Sjödin säger att det var fråga om naturliga avgångar. Jag skulle vilja påstå att det som förvärrade situationen var onaturliga avgångar. Det skedde ett ökat antal avgångar från poliskåren därför att det då var högkonjunktur, vilket innebar att många var missnöjda med löner, anställningsförhållanden och annat. Många av dessa poliser har sedan kommit tillbaka eftersom villkoren inom polisen har blivit bättre.

Det var alltså en rad faktorer som samverkade till att denna polisbrist uppstod i mitten av 80-talet. Sedan har det gjorts stora insatser för att åstad-

komma en förbättring. Nu håller situationen på att bli sådan att vi alla är överens om att vi har ungefär det antal poliser i Sverige som vi skall ha.

Anf. 46 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Fru talman! Att poliser är under utbildning innebär att de de facto med kött och blod är i sina uniformer, men de får inte tjänstgöra självständigt. Detta är ett dilemma. De måste hela tiden ha med sig någon förman. De får absolut inte tjänstgöra självständigt. Därför blir det brister, bl.a. i Stockholm. Man kan inte uppe i Vasaparken sätta ut en dubbelpatrull, en fotpatrull, bestående av dessa personer, utan de måste transporteras dit och i princip övervakas. Det är ett något konstigt förhållande. Man kan tycka att en polis är en polis om han bara har uniform på sig. Men i statuterna sägs något annat.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 8 §.)

8 § Studiestöd

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1991/92:SfU9 Studiestöd (prop. 1991/92:100 delvis, 1991/92:76 delvis och 1991/92:87).

Anf. 47 LENA ÖHRSVIK (s):

Fru talman! Studiestödsfrågorna har i år kommit upp på den politiska dagordningen på ett mycket speciellt sätt. Debatten förr om åren har ju gällt vilken nivå det skall vara på studiemedlen, inkomstprövningens vara eller icke vara, skuldernas utveckling, studielön, osv. Det har i regel handlat om högskolans elever. I detta sammanhang har det alltså handlat om stora reformlöften från vissa partier, t.ex. från Centern och Moderaterna. I år väljer samma partier att i regeringsställning göra stora nedskärningar i den del av studiefinansieringssystemet som gäller vuxnas kortare studier och den uppsökande verksamheten.

Förutom att detta är fördelningspolitiskt oacceptabelt är det mycket märkligt eftersom denna del är avgiftsfinansierad fullt ut. Man tar alltså pengarna till något annat. Även i övrigt tycks intresset vara svalt. Nu är det inte längre så bråttom, utan man kan invänta sådana utredningar som vi tidigare har hänvisat till.

En annan märklig sak är att man från regeringspartiernas sida varken velat ta eller ge argument under frågans tidigare behandling. Därför hoppas jag väldigt mycket på dagens debatt. Här bör nu alla frågetecken kunna rätas ut, och här bör vi få de verkliga motiven till handlandet.

Det är också ganska märkligt att ansvarigt statsråd inte är närvarande när årets enda studiestödsärende behandlas, nämligen budgeten, och när det dessutom sker en mycket stor förändring av administrationen via en särskild proposition. Jag minns liknande debatter tidigare, och jag kan tänka mig hur

tonläget skulle ha varit om en socialdemokratisk utbildningsminister hade handlat på detta sätt.

Vi har fått en mängd brev, uttalanden, listor med namnunderskrifter, telefonsamtal, osv. som gäller dessa frågor. Från komvuxelever och lärare har i alla fall jag fått 74 brev som gäller enbart timersättningen. Jag har fått listor med protester mot nedskärningarna, vilka är underskrivna av ca 1 000 personer. Jag vet också att det från Västerbottens ABF-distrikt har lämnats in listor med 4 500 namn till utbildningsministern. Han skulle ha fått dem vid en konferens i Växjö för förtroendevalda i personal- och vuxenutbildningsnämnderna för en tid sedan, men han kom aldrig dit. Jag kan här visa den bunt med brev och listor som har kommit till mig från enskilda och från organisationer.

Genomgående beskriver man hur viktig vuxenutbildningen är för att människor skall få ökad kompetens och ökat självförtroende. Det är särskilt viktigt att använda detta instrument i en lågkonjunktur för att vara rustad när högkonjunkturen kommer.

CSN påpekade redan i förra årets anslagsframställan att det är viktigt att satsa på vuxenutbildning så att utbildningsklyftorna inte ökar ytterligare. Man hänvisade till ungdomskullarnas storlek framöver och den stora satsning som sker på ungdomsutbildning. För att utbildningsklyftorna inte skall öka ansåg man att det var viktigt att satsningen på vuxenutbildning sattes i gång med detsamma.

Utöver alla dessa meningsyttringar ordnade utskottet en utfrågning i detta ämne. Det var faktiskt kö dit. Många hörde av sig spontant och ville komma. Vi lyssnade då på representanter från utbildningsdepartementet, CSN, LO, TCO, SACO, tre studerandeorganisationer, flera handikapporganisationer, PRO, Skrivknuten samt komvuxrektorer.

Normalt sett skulle detta ha inneburit att man åtminstone hade gjort ett försök till en förändring. Men så har inte skett. Utskottsmajoritetens förslag innebär alltså att nedskärningarna fullföljs, vilket motsvarar en ökning av arbetslösheten med 8 000–10 000 personer och samtidigt ökade utbildningsklyftor. Det innebär också att den uppsökande verksamheten tynar bort, den som ju är själva kärnan i hela systemet. Man skall då komma ihåg att det fortfarande finns 800 000 vuxna i arbetsför ålder som har kortare utbildning än vad som motsvarar grundskolan.

Ett stort problem som under senare tid har kommit upp till ytan är att väldigt många människor har läs- och skrivsvårigheter. Man har funnit dem och kunnat rekrytera dem till grundläggande studier just på arbetsplatserna.

Inom detta anslag finns också internatbidragen. Men eftersom anslaget krymper från 226 milj.kr. till 76 milj.kr., samtidigt som det finns ett överdrag på 30 milj.kr. från tidigare år som beloppet skall minskas med och då nya grupper skall konkurrera om samma pengar, nämligen de som tidigare kunde få timersättning, har handikapporganisationerna med fog uttalat sin oro för vad som skall hända. De är nämligen mycket beroende av de korta kurserna för att tillgodose sina medlemmars behov.

Genom att även studieförbund och folkhögskolor har fått vidkännas stora nedskärningar i statsbidragen, ökar naturligtvis svårigheterna att ge ett bra utbildningsutbud till dessa grupper. Det hjälper inte att man skriver vackert

i utskottsbetänkandet. Så länge man avstår från att göra ett tillkännagivande i en fråga eller från att fatta ett direkt beslut i en annan riktning så är det till intet förpliktande.

Man går också in och ändrar en del regler. Bl.a. skall det inte längre vara möjligt att göra gemensamma ansökningar om korttidsstudiestöd. Tänk att det skall vara så fult att en facklig organisation eller en handikapporganisation gör en gemensam ansökan för en del av sina medlemmar. Är det inte bra att organisationerna gör jobbet? Nu blir det i stället CSN:s personal som får ge råd och hjälp och göra det jobb som organisationerna gör.

Också rätten att välja ämnen för studierna avgränsas. Man skall i fortsättningen få läsa endast svenska, engelska, matematik och samhällskunskap om man har korttidsstudiestöd. Om man behöver komplettera i något annat ämne, måste man ta studielån, och för att få studielån måste man läsa på minst halvtid. Detta blir dyrare för både samhället och den enskilde. Min fråga blir naturligtvis: Varför skall man inte själv få avgöra vilka ämnen som man behöver av dem som finns i grundskolan och i gymnasieskolan?

Här vädjar jag verkligen till regeringen – till den nytta det nu kan vara, eftersom det inte finns någon representant för regeringen här, men möjligen kan något slags signal gå fram – att i sin förordning ha en generösare inställning till de studerande. Det är alltså inte för sent, utan ämnesvalet regleras i förordningen.

Vad är det för fel på att läsa tyska? Vad är det för fel på att lära sig mer om EG? Det är ju sådant man gör i den vanliga skolan.

En annan regelförändring gäller införandet av en övre åldersgräns. Det innebär ett allvarligt hot mot verksamheten vid PRO:s folkhögskola i Gysinge, vilket vi också fick reda på vid den utfrågning som utskottet hade.

Regeringen föreslår också en klarare avgränsning mellan studiestöden för kortare och längre kurser, säger man. Korttidsstudiestöd skall endast beviljas för heltidskurser som omfattar högst två veckor. Vad man glömt är att korttidsstudiestöd fortfarande kan beviljas för långa kurser som är på halvtid och upp till 99 % av heltid. Så här går det när man snabbt skall hasta fram förslag och när man plockar ur några delförslag ur den paketlösning som ligger på regeringens bord.

Man går nu från försöksverksamhet med fri resursanvändning, som har blivit en succé, till ett genomreglerat, centralstyrt system. Hur var det nu med valfrihet för enskilda människor och sådant? I en tid när man startar nordiska projekt med uppsökande verksamhet på arbetsplatserna både i Finland och på Island, efter svensk modell, väljer regeringen att avskaffa denna rekryteringsmöjlighet här hemma.

Nu kommer jag till det mest inkonsekventa och grymma i regeringens samlade förslag. Elever i grundläggande vuxenutbildning upp t.o.m. mellanstadienivå tvingas nu ut på lånemarknaden. Tidigare har denna grupp fått en garanterad timersättning. I samband med förändringar inom komvux anser nu regeringen att alla bör behandlas lika, trots att ett utredningsförslag ligger på regeringens bord som skulle ge garanterat stöd utan låneinslag till denna grupp.

Några kan söka korttidsstudiestöd, men det anslaget är redan minskat med 66 %. Dessutom sker en neddragning med 30 milj.kr., som motsvarar

vad man använt för mycket året innan. Några kan söka vuxenstudiestöd, men då skall man söka långt i förväg och uppfylla villkoren.

Vi har nu ett enkelt system som fungerar bra och som ger stöd omgående, vilket underlättar den kontinuerliga intagningen. Det är viktigt att ta fatt i dessa människor när man fått dem inspirerade till att börja studera. Det är inte så enkelt att planera ett halvår i förväg.

När man nu öppnar för möjligheten att söka korttidsstudiestöd, vuxenstudiestöd och studiemedel finns en uppenbar risk för att de som i dag får socialbidrag till dessa studier blir utan detta. Säg mig vilken kommun som frivilligt tar kostnader som den inte behöver ta, och då blir det lån. Det andra är för krångligt och otillräckligt.

I denna fråga förslog vi socialdemokrater att utskottet skulle ta ett initiativ och göra en omfördelning inom anslaget som en tillfällig lösning i avvaktan på ställningstagande till det utredningsförslag som jag tidigare nämnde. Det gällde alltså inga nya pengar utan en ren omfördelning. Inte ens detta kunde man sträcka sig till.

Det finns tydligen många som har glömt sina tidigare uttalanden om det glömda Sverige och hur viktigt det är att stödja utsatta grupper. Vilka är det här fråga om? Jo, människor som behöver grundläggande utbildning på mellanstadienivå.

Fru talman! Vi socialdemokrater föreslår ytterligare medel på dessa viktiga områden. Pengar finns avsatta från arbetsmarknadens parter. De bör användas för sitt ändamål. Här bör man kanske påminna något om vuxenutbildningsreformens mål. Vuxenutbildningen skulle finansieras genom en vuxenutbildningsavgift. Den avgiften skulle successivt höjas för att också göra det möjligt för vuxna att fortsätta på högskolan med vuxenstudiestöd. I dag avslås hälften av ansökningarna redan på gymnasienivå, och nu skall man alltså ut och låna för att läsa in mellanstadiet.

De föreslagna regeländringarna bör enligt vår mening avslås i avvaktan på att man tar ställning till vuxenutbildningen i sin helhet. Det finns utredningsförslag om detta, men de har inte ens skickats ut på remiss. När det sedan gäller de andra delarna av studiestödsområdet är det märkvärdigt tyst. Jag påminde förut om den debatt som har föregått under senare år.

När det gäller studiehjälpen, dvs. stödet till ungdomarna i gymnasieskolan, har det skett en utvärdering i CSN:s regi. Man har lagt fram ett väl genomarbetat förslag som innehåller en paketlösning där det ges ett renodlat studiestöd och där de familjepolitiska inslagen förs över till bostadsbidragssystemet. Man vill avskaffa lånemöjligheten för ungdomar, vilket är riktigt, osv. Det finns flera olika delar i paketet.

Här väljer man också att ta ur några delar. I och för sig har vi socialdemokrater inte motsatt oss att man avskaffar lånemöjligheten för dessa ungdomar, men vi har i en motion särskilt påpekat hur viktigt det är att dessa ungdomar får hjälp på annat sätt. De skall inte behöva skuldsätta sig redan i gymnasieskolan, i det fallet är vi överens. Men det är viktigt att se till att de får stöd på annat sätt. Denna motion har behandlats i utbildningsutskottet.

Det sker ytterligare en förändring på studiehjälpsområdet, och det är att ansvaret för inackorderingstilläggen förs över till kommunerna. Det är också en riktig åtgärd som har diskuterats under en följd av år. Men också här är

det viktigt med uppföljning. Det har vi väckt en motion om, som också har behandlats i utbildningsutskottet.

Det är viktigt att man ser till att kommunerna inte tar detta till intäkt för att begränsa elevernas val av utbildning. Sedan man överförde ansvaret för resorna till kommunerna har vi sett hur kommunerna omedelbart började begränsa elevernas möjlighet att resa genom att öka det avstånd som krävs innan man kan få fria resor osv. Det är alltså mycket viktigt att man följer upp detta.

Vi har under flera år diskuterat möjligheten att få studiehjälp vid studier utomlands, t.ex. som utbytesstudent. Det har avgetts många borgerliga reservationer under årens lopp, och man har menat att detta borde kunna lösas omgående. Nu finns ett färdigt förslag från CSN på regeringens bord, men nu väljer regeringen att hänvisa till en annan utredning, nämligen den om internationalisering av skolan. Den har vi socialdemokrater hänvisat till tidigare, men då var det inte så populärt.

När det gäller studiemedlen hade jag väntat mig rejäla förändringar eller åtminstone en utredning värd namnet just med tanke på de tidigare debatter vi haft. Jag har ju följt dem under ett antal år i denna kammare. Men här hänvisar man till de utvärderingar som pågår hos CSN, något som vi gjorde tidigare. Jag tycker i och för sig att detta är bra. Jag hoppas att vi för framtiden skall kunna lösa denna fråga i enighet. Men jag undrar om man på något sätt har tappat målföret hos t.ex. Centern, som tidigare har gjort ett stort nummer av att vi har ett omöjligt system som borde reformeras från grunden, och detta skulle ske omedelbart.

Reserabatterna är en annan del av vårt studiefinansieringssystem. De är ett mycket bra inslag i studiestödssystemet. Vi socialdemokrater anser att dessa borde permanentas som en del av studiestödssystemet med tanke på den debatt som förts under senare år och den osäkerhet som rått om huruvida vi skulle bibehålla reserabatterna.

Riksdagen har ju tidigare uttalat att detta är mycket viktigt för de studerande. Det är viktigt även ur andra aspekter – trafiksäkerhet, miljö osv. Jag kan tillägga att det är det enda indirekta studiestöd vi har och som vi numera kan erbjuda utländska studerande. Våra studenter som reser utomlands får ofta del av indirekta stöd, eftersom det är den vanligaste studiestödsformen i andra länder. Men det enda vi kan erbjuda är reserabatterna. Det är därför mycket viktigt att rabatterna permanentas och finns kvar för framtiden.

Fru talman! Det har kommit ytterligare en proposition i detta ämne som handlar om administration och organisation. Där föreslår regeringen utan att blinka att vuxenutbildningsnämnderna och studiemedelsnämnderna skall avskaffas. Det innebär att ungefär 10 miljarder kronor skall fördelas utan något som helst demokratiskt inflytande och utan möjlighet att överklaga. Den här frågan har man handlagt utan att fundera över konsekvenserna och utan att vi fått byta några enda ord om detta i utskottet.

Jag ställde en fråga tre gånger i utskottet utan att få svar. Den gällde vilka motiv man har för att avskaffa studiemedelsnämnderna. Jag hoppas att jag får ett svar i dag. Det vore rimligt att få det innan vi går till beslut i den här frågan. Att avskaffa dem innebär att man tycker att 240 förtroendevalda är onödiga. 20 000–25 000 svåra ärenden förs nu över till tjänstemän. Det kom-

mer inte att finnas möjlighet att överklaga dem. Kan detta vara en rimlig utveckling? Skall vi inte ens kunna få diskutera frågan?

I regeringens förslag ingår också att kansliorganisationen skall inordnas i CSN. Det har vi socialdemokrater accepterat. Vi tycker att det är en rimlig utveckling. Men vi tycker att det är orimligt att avskaffa det demokratiska inflytandet över fördelningen av dessa pengar. Vi kräver att det skall finnas ett demokratiskt inflytande också i fortsättningen.

Den här frågan har utretts under en tid. Det gäller bl.a. hur nämnderna skall se ut, men ingen har kommit på tanken att de skall avskaffas. Man kan däremot diskutera sammansättningen av dem med tanke på vilka arbetsuppgifter en nämnd har. Finvuxutredningen har i och för sig föreslagit att man kan avveckla vuxenutbildningsnämnderna, men då är det kopplat till ett förslag om garanti för olika stöd till vissa grupper. Det medför att något urval inte blir aktuellt, och då behövs naturligtvis inte någon som skall sitta och göra urvalet. Det är självklart. Jag tycker att vi borde få resonera mer om den här frågan.

När det gäller studiemedelsnämnderna finns det över huvud taget inget motiv i utskottsbetänkandet. Jag kräver att få ett svar i denna kammare. Man kan inte hantera frågor på det här sättet utan att ange något litet motiv. Det kan inte vara rimligt att en utskottsmajoritet, som annars menar att vi skall ha ett bra beslutsunderlag och veta vad vi beslutar om, gör så.

Som jag nämnde innebär det att ungefär tio miljarder kronor kommer att hanteras enbart av tjänstemän utan någon demokratisk insyn och utan att det finns någon möjlighet att överklaga. Enligt vår uppfattning är det oansvarigt.

Man tar också totalt bort studerandeinflytandet. Jag förstår inte varför det inte har väckt mer uppseende, men det har väl funnits så mycket annat att diskutera på det här området att man inte har hunnit dit.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 1 och nr 3 rörande mom. 9. När det gäller reservation 3 rörande mom. 11 måste jag av formella skäl framställa ett särskilt yrkande, som nu finns utdelat och har följande lydelse:

11. beträffande *anslag till vuxenstudiestöd m.m.* att riksdagen med anledning av proposition 1991/92:100, motion 1991/92:Sf504 yrkandena 1–4 och motion 1991/92:Sf510 yrkandena 4–6

dels godkänner att 1 341 300 000 kr. av de medel som tillfaller staten genom utbildningsavgiften för budgetåret 1992/93 används för att finansiera anslaget Vuxenstudiestöd m.m.,

dels att *Vuxenstudiestöd m.m.* för budgetåret 1992/93 anvisar ett reservationsanslag på 1 561 300 000 kr.,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om fördelning av medel inom anslaget.

Jag yrkar bifall till detta särskilda yrkande. Skälet är att riksdagen redan den 8 april på förslag av kulturutskottet i betänkande 12 har tillåtit att pengar förs över från vuxenutbildningsavgiften till andra ändamål.

Anf. 48 BERITH ERIKSSON (v):

Fru talman! Jag vill börja med att instämma i vad Lena Öhrsvik har tagit upp här. Vi har motioner som ser ungefär likadana ut. Det kommer att dröja

länge innan jag kan formulera dessa krav lika bra som Lena Öhrsvik har gjort här i dag. Hon är ju mycket insatt i dessa krångliga frågor.

Jag tänkte berätta litet om att jag själv har arbetat som studieorganisatör och bedrivit uppsökande verksamhet. Det var inom barnomsorgen. På den tiden fanns det många förskollärare som inte hade utbildning. Därmed var de helt bundna till en viss tjänst. Det gällde att få dem att förstå att de måste vidareutbilda sig för att stå sig bättre när konkurrensen på marknaden blev en annan.

Samarbetet med arbetsgivarna var också mycket bra. Jag undersökte och sammanställde behovet av fortbildning bland personalen. Nu tycker jag att nödvändigheten av uppsökande verksamhet måste vara ännu större än vad den var då. Det gäller även möjligheten till kortkurser. De är ju en förutsättning för att våga och för att kunna se chanserna och möjligheterna till en ny studieperiod och kanske ett nytt yrke när man hamnar i arbetslöshet. Det är ju så många som hamnar där i dag.

Det är i dessa tider, när alla vägar och alla möjligheter till studier måste hållas öppna, som regering och riksdag stänger en väg för väldigt många.

Om vi gör en jämförelse mellan de summor som det privata näringslivet använder för kursverksamhet – summor som företagen också kan göra avdrag för skattemässigt – och de summor som gäller här, kan vi konstatera att skillnaden i kronor och ören är mycket stor. Den skillnaden blir ännu större om man slår ut det på antalet personer som kommer i åtnjutande av resp. kursverksamhet.

Sedan har vi en motion och ett yrkande angående att man nu tar bort utbildningsarvodet för studerande på högskollärarlinjen. Alla måste väl vara medvetna om att det innebär att den linjen förmodligen kommer att läggas ner. Folkhögskolorna är speciella. De fyller ett speciellt behov. Den här åtgärden innebär en underskattning av folkhögskolornas betydelse. Man tycks på något sätt inte anse att den här speciella skolformen finns längre.

Till slut några ord om pensionärerna som förlorar sina möjligheter till internatbidrag. När jag satt och funderade runt detta, tittade jag efter vad de egentligen sysslar med på sina kurser. Mycket av vad de gör gäller att förvalta ett kulturarv. De dokumenterar gamla hantverk och andra viktiga och värdefulla kulturskatter.

Sedan vill jag ställa en fråga också: Skall pensionärerna få rösta i EG-frågan? De kanske också behöver gå på kurs för att ta reda på vad EG innebär just för dem. Det här internatbidraget till pensionärerna rör ju inte några stora summor. Det är en njugghet som är litet genant.

Det är fredag eftermiddag och människor vill hem.

Fru talman! Vi kommer att rösta för reservationerna 1, 2, 3 och 4. I meningsyttringen glömde jag att få med att vi också ställer oss bakom det särskilda yttrandet nr 2 till det här betänkandet.

Anf. 49 HANS DAU (m):

Fru talman! Jag skall ta de här sakerna i den ordning som vi har dem i betänkandet. Lena Öhrsvik valde att i slutet av sitt anförande tala om det som står först i betänkandet.

När det gäller vuxenutbildningsnämnderna och studiemedelsnämnderna

gör man en organisationsförändring, som innebär att kanslierna läggs ned och ett trettiotal självständiga myndigheter försvinner; de förs in under SCN:s organisation. Detta är ju en väsentlig besparing, rationalisering och effektivisering. Man kan få en mer flexibel resursanvändning och bättre möjligheter till en helhetslösning. Jag tycker att en ganska självklar följd av detta är att man tar bort de politiskt representerade nämnderna. Det inflytande som skall komma från organisationer och politiker kommer då genom CSN:s styrelse, som ju har det högsta ansvaret för den här verksamheten.

I fråga om studiehjälpen delar jag Lena Öhrsviks uppfattning att vi bör ha ögonen på och övervaka följderna av det beslut som vi redan för något år sedan fattade om att inackorderingstillläggen skall överföras till kommunerna. Det får inte innebära att möjligheterna till inackorderingstillägg försämras i framför allt de stora glesbygdsområden som vi har litet varstans i Sverige.

I övrigt är vi ju i utskottet överens om studiehjälpen och dess finansiering. Det finns inga reservationer på den punkten.

Beträffande studiemedlen får jag liksom Lena Öhrsvik konstatera att studiemedlen har varit det stora diskussionsämnet under tidigare år. Det har framför allt berott på att vi från den dåvarande oppositionen framhöll att systemet var – om jag skall citera Lena Öhrsvik – om inte omöjligt så i alla fall ett system som behöver rejäla förändringar.

Både jag och företrädare för andra dåvarande oppositionspartier krävde ju att det skulle göras en översyn av reglerna. Till min glädje kan jag konstatera att utbildningsministern nu har förordat att en särskild sakkunnig i utbildningsdepartementet skall göra en förutsättningslös översyn, både med hänsyn till de förslag som har väckts om studielön och med hänsyn till andra möjligheter att komma till rätta med de problem som uppenbarligen finns inom studiemedelssystemet – inte minst den livslånga skuldsättningen och frågan om fribeloppen. Jag ser med stort intresse fram mot det resultat av den sakkunniges arbete som har utlovats i november. Kan han hålla den tidsplanen, så har vi förutsättningar att om ett år få diskutera förslag som han har lagt fram. Jag hoppas att de då skall leda till att vi löser dessa frågor, kanske inte en gång för alla men i varje fall så att vi får en mycket bättre tingens ordning än vi har nu. Om jag inte förstod Lena Öhrsvik alldeles fel, börjar kanske även hon inse att det inte är bra som det är; det har vi väl i alla fall erkänt tidigare.

Det som i år har tagit den största uppmärksamheten i anspråk både i utskottet och hos utomstående är vuxenstudiestödet. Den stora förändringen är neddragningarna av korttidsstudiestödet. Jag kan till min tillfredsställelse konstatera att det t.o.m. på kronan när är exakt det förslag som jag hade lagt fram i min reservation vid fjolårets behandling av den här frågan – att vi skulle minska korttidsstudiestödet med 150 milj.kr. till 75 milj.kr. och att vi skulle ta bort den uppsökande verksamheten.

Anledningen är ju helt enkelt att jag och många med mig – och mitt parti – har ansett att de här pengarna inte har använts så som varit avsett. Korttidsstudiestödet har inte gått till de grupper som det i första hand skulle gå till. Det har i stället i stor utsträckning gått till facklig information och fackliga

kurser, vilket inte alls var meningen från början. Även om det till någon del har rättats till under de senaste åren, har det inte alls blivit tillfredsställande.

Lena Öhrsvik berättade om alla dessa brev och om denna utfrågning som hon var så imponerad av. Vi i regeringspartierna konstaterade efter utfrågningen att vår uppfattning stärktes sedan vi hade hört de fackliga representanterna – att det här är en riktig åtgärd. Det kan inte få fortsätta så som det har varit. Därför tillstyrker vi regeringens förslag i den här frågan.

Sedan säger Lena Öhrsvik att det här är vackra ord. Men vi har i alla fall från majoritetens sida – och det har även ni från oppositionen ställt upp på – gjort en kraftig skrivning med hänsyn till vad handikapporganisationerna anförde vid utfrågningen. Vi har på alla sätt försökt markera att vi delar deras uppfattning att åtgärden inte får gå ut över dem. Det har vi tyckt oss få fullständig enighet om – och det tror jag också att jag skall kunna vidarebefordra till regeringen, som Lena Öhrsvik säger, så att man i förordningen om användandet av de här pengarna tar hänsyn till detta.

Jag hajade till litet när Lena Öhrsvik sade att de lågutbildade skulle få läsa svenska, engelska, matematik och samhällskunskap. Hon frågade vad det var för fel på tyska och andra ämnen. Det var kanske en berättigad fråga. Jag hann titta i propositionen medan Lena Öhrsvik talade. Som jag uppfattar propositionen är det fråga om exempel på vad dessa människor skall få läsa. Det står nämligen att de "bör kunna" läsa dessa ämnen. Då är det helt klart att man har tagit upp engelska som ett exempel, som ett av språken. Om det skulle vara på annat sätt skulle det förvåna mig mycket, eftersom den nuvarande utbildningsministern mycket kraftigt har tryckt på det behov av främmande språk – inte bara engelska utan också tyska, franska spanska och andra språk – som finns i Sverige, och den mycket stora brist som den socialdemokratiska utbildningspolitiken har medfört på det här området. Jag kan bara uttala att jag ser det som självklart att det är främmande språk man menar och att man nämnt engelska som ett exempel. Skulle man ha menat något annat, så kommer jag för min del att verka för att man lever upp till vad man har sagt i andra sammanhang.

När det gäller timersättningarna vet ju både Lena Öhrsvik och jag att man har infört ett nytt utbildningssystem, och det här är följden av det. Det är ju även ganska slående att under motionstiden, när vi alltså hade möjlighet att motionera, kom socialdemokraterna inte alls med något förslag i den här riktningen; de instämde helt i propositionens förslag. Men då man fick de här breven, började man darra litet i knävecken och ville kanske tillfredsställa en högljudd opinion. Det är i alla fall den slutsats som jag kan dra.

I fråga om reserabatterna är det intressant att se att man från socialdemokratiskt håll har sagt att man skall betrakta reserabatterna som en permanent del av studiestödet. Jag kan inte tyda det, Lena Öhrsvik, på annat sätt än så att man vill göra den här markeringen för att gardera sig mot en eventuellt återkommande socialdemokratisk regering. Den enda attack som vi har haft mot reserabatterna, under de sex år de har funnits, kom nämligen från den socialdemokratiska regeringen, som föreslog att de skulle dras in. Men vi lyckades i utskottet i enighet – de socialdemokratiska ledamöterna och vi som då var i opposition – behålla dessa reserabatter och dessutom stärka

dem på ett mycket bra sätt. Inte minst skall CSN och dess tjänstemän ha en eloge för det sätt på vilket de skött den här saken.

Lena Öhrsvik talar om de gäststuderande i Sverige som skall få dessa reserabatter. Både Lena Öhrsvik och jag vet ju att detta förmodligen också kommer att klaras inom rådande ramar.

Under tidigare behandlingar har jag framhållit en del andra grupper. Men jag vet att CSN arbetar även för dem, så jag tycker att det här är en utveckling som vi kan se an med tillförsikt.

Till sist, fru talman, vill jag säga något om Berith Erikssons resonemang om folkhögskollärarna. Hon trodde att det skulle bli en dödsstöt mot folkhögskolorna.

Jag gjorde en noggrann undersökning när ärendet behandlades. Det visade sig att det inte finns någon brist på folkhögskolelärare. Det finns inte någon risk att det inte skulle gå att rekrytera lärare om de inte har genomgått denna kurs. Man tror också att kursen kommer att finnas kvar i framtiden även om inte utbildningsbidraget kommer att finnas kvar.

Efter en uppvaktning av Folkhögskollärarföreningen i Norrköping tog utskottet ett initiativ. Vi i utskottet tyckte att det var orimligt att ingångna avtal skulle brytas. Det är ju vad som händer när människor har fått en förutsättning att påbörja en utbildning och bidraget sedan tas bort efter halva studietiden. Därför har utskottet tillstyrkt en förlängning av bidraget för dem som redan går utbildningen till dess utbildningen är avslutad, dvs. även under första hälften av kommande budgetår. Utskottet är helt enigt om detta. Regeringskansliet har förklarat att detta ryms inom befintlig budget, vilket också framgår i utskottsbetänkandet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottsmajoritetens förslag och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 50 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Fru talman! Jag har i en tidigare debatt beskyllt Hans Dau för att vara arrogant och nonchalant. Med hänsyn till vad Hans Dau säger om timersättningen, det demokratiska inflytandet och hur stolt han är över att riksdagen på kronan när har följt hans reservation om att dra ner stödet till de människor som har den kortaste utbildningen i vårt land, måste jag upprepa den beskyllningen.

Jag återgår till frågan om timersättningen. Under utskottsbehandlingen erkände jag att också jag hade missat den frågan. Just därför borde det inte finnas någon prestige hos Hans Dau eller övriga i utskottet att kunna se till att det sker en rimlig förändring på det området. Jag har erkänt att jag har missat frågan i vår motion, och jag tycker att vi skulle kunna finna en gemensam lösning till dessa människors fromma. Det enda Hans Dau gör är att hoppa på mig och Socialdemokraterna för att frågan inte finns med i motionen, i stället för att ta hänsyn till hur dessa människor har det och hur det skall gå för dem i framtiden. Vad får detta för konsekvenser? Det hade varit rimligt att diskutera den frågan i stället.

Hans Dau är stolt över att riksdagen på kronan när följer hans reservation om att vidta stora nedskärningar i vuxnas möjligheter att studera – de vuxna som har den kortaste utbildningen.

Hans Dau tycker också att det är helt naturligt att de förtroendevalda tas bort, eftersom nu kanslierna ute i regionerna skall läggas ned. Vad är det för trams? Vem har beslutat att några kanslier skall läggas ned? Riksdagens intentioner är att det skall finnas ett kansli i varje län. Till det skall det finnas förtroendevalda som beslutar i de enskilda studiestödsärendena. Det handlar om ett urvalsförfarande. När det nu kommer att finnas litet pengar är det än större anledning att det finns folk som kan göra denna bedömning och detta urval.

Vidare har vi studiemedelsnämnderna. Där är det fråga om meritprövningar e.d., som är mycket svåra bedömningsärenden. Alla enkla ärenden ligger givetvis redan hos tjänstemännen.

Jag har fortfarande inte fått något ordentligt motiv till varför studiemedelsnämnderna skall läggas ned. Vi är överens om att kanslierna skall inordnas i CSN:s organisation. Men de skall inte läggas ned! Jag vill ha ett besked på frågan varför studiemedelsnämnderna skall läggas ned.

Vidare har vi frågan om studiemedlen. Hans Dau ser med tillförsikt fram emot de förslag som den särskilde utredaren skall lägga fram. Utredaren har inget mandat att lägga fram några förslag. Av det frågesvar jag har fått i riksdagen framgår det att han skall göra en analys och kartläggning. Något annat ingår inte i hans uppdrag. Sedan skall en beredning vidtas på departementet. Jag trodde att Hans Dau hade sådana kontakter att han visste vad regeringen gör i frågan.

Anf. 51 HANS DAU (m) replik:

Fru talman! Jag kanske uttryckte mig felaktigt. Jag sade "lägga ned kanslierna". Det är alltså fråga om att lägga ned dem som enskilda myndigheter och sedan införa dem i CSN:s samlade kansliorganisation. Om det råder någon missuppfattning på den punkten är det vad jag menar. Jag ansåg att det var som en konsekvens av detta som förtroendemannanämnderna lades ned.

Jag sade inte att jag skulle vara stolt över att ta pengar från dem med den kortaste utbildningen. Jag sade att de pengar som används till facklig utbildning, konferenser och kurser skulle tas bort. Nu kvarstår den nivå som behövs och används – inte ens så mycket pengar används – för de människor som ursprungligen avsågs i anslaget. Om det går att använda de 75 milj.kr. som finns kvar till just vad de är avsedda för kommer det att ge en effekt. Skulle dessa pengar inför nästa år leda till att de verkligen blir fart på dem som behöver pengarna, kommer förmodligen det belopp som behövs att äskas. Men jag vet att under många år har inte ens 75 milj.kr. använts för dessa grupper.

Anf. 52 LENA ÖHRSVIK (s) replik:

Fru talman! Jag hann inte ta upp frågan vad pengarna har använts till. Men jag skall göra det nu.

Det finns möjligheter att kontrollera hur pengarna används. Det finns revision och CSN:s styrelse – där Hans Dau själv är medlem. SÖ har tillsyn över verksamheten och bestämmer vilka utbildningar som får ingå. Det är de regler som gäller. Jag har hittills inte sett något fall där pengar har använts till något regelvidrigt. Sådant skall naturligtvis beivras. Självfallet skall peng-

arna användas till det de är avsedda för. Det sade jag redan tidigare. Pengarna har varit avsedda för olika typer av studier som anordnas av de fackliga organisationerna. Det kallas för facklig utbildning.

Under en tid fanns det en viss funktionsutbildning för fackliga företrädare. Men där har man gemensamt kommit fram till att den utbildningen inte skall hållas i fortsättningen. Den frågan är alltså ur världen, och det problemet föreligger alltså inte längre.

Det finns bra utvärderingar på hur medlen för uppsökande verksamhet har använts och hur korttidsstudiestödet har använts. Jag kan rekommendera Hans Dau att läsa de utvärderingar som nyligen har kommit från t.ex. Norrbotten och Halland.

Hans Dau nämnde att handikapporganisationerna var nöjda med den skrivning som utskottet enigt har antagit. Men vi socialdemokrater ställer inte upp på den skrivningen, och vi har en reservation på den punkt som gäller hela anslaget till korttidsstudiestöd. Vi tar inget ansvar för Hans Daus vackra ord till handikapporganisationerna. De är inget värda. Så länge det inte görs ett tillkännagivande eller fattas ett beslut om nya pengar, är de orden till intet förpliktande.

Det är inte fråga om 75 milj.kr., Hans Dau. 30 milj.kr. utgör ett överdrag sedan tidigare år som till att börja med skall dras bort. Sedan kommer det nya grupper, som ni själva tillför eftersom timersättningen inte längre kan utgå, som skall konkurrera om samma pengar.

Jag tror att Hans Dau får tänka till litet mer i frågan innan han yttrar sig nästa gång.

Anf. 53 HANS DAU (m) replik:

Fru talman! Först och främst glömde jag nämna den särskilde utredaren i min förra replik. Lena Öhrsvik tyckte att jag skulle ha sådana kontakter i regeringskansliet att jag skulle veta vad han sysslar med. Jag har de kontakterna. Jag sade tidigare att jag ser med tillförsikt an att han kommer att ta upp de problem som jag har talat om i tidigare debatter i ärendet.

Vidare har vi frågan om hur pengarna har använts. Det har t.o.m. förekommit att man har blivit fälld i arbetsdomstolen för att man har hållit politiska kurser.

Men i de flesta fallen har reglerna varit vida. Både Lena Öhrsvik och jag har hört vid våra kontakter med tjänstemän på CSN att man även där har varit irriterad över hur pengarna används. Det hela har hållits inom de vida reglerna, men det har inte varit enligt de motiv som fanns då systemet infördes.

Talmannen anmälde att Lena Öhrsvik anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 54 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Fru talman! Både Hans Dau och jag kan bara spekulera i hur det går med folkhögskolorna i framtiden. Men vi fick tydligen inte samma signaler under den hearing där vi båda var närvarande.

Jag är naturligtvis glad över tillmötesgåendet för vår motion i den del som

gäller att de som redan har påbörjat sin utbildning inte skulle tappa utbildningsarvodet.

När det gäller hela den diskussion som har förts mellan Lena Öhrsvik och Hans Dau angående korttidsstudiestödet vill jag säga följande. Även de som har lyssnat till debatten eller läser igenom den, måste kunna räkna ut att om man för in fler grupper som skall konkurrera om en mindra summa pengar, försämras förutsättningarna. Det är den enkla sanningen.

Anf. 55 WIDAR ANDERSSON (s):

Fru talman! Det finns inom borgerligheten två mycket starka myter vad gäller vuxenutbildningen. Den första går ut på att man ser vuxenutbildningen som en utbildning av fackliga ombudsmän och mot borgerligheten fientligt sinnade personer. Den andra myten handlar genomgående om att man anser att det skulle vara färdigutbildat på dessa nivåer. Vi har nått så pass långt att alla medborgare kan använda de vanliga utbildningsinstitutionerna, och det behövs inte några satsningar riktade till lågutbildade personer eller eftersatta grupper i det svenska samhället.

Det finns också en grundläggande idépolitisk skillnad i synen på vuxenutbildningen, en skillnad som också slår igenom på en rad andra områden. Frågan gäller om man skall satsa på alla medborgare i samhället, eller om man skall satsa bara på dem som man anser vara de välståndsbildande krafterna, de som skall driva landet framåt och genom sin höga utbildning och kompetens se till att det blir bra även för resten av mänskligheten och medborgarna i Sverige.

Vi står här inför den mest grundläggande privatiseringen, när man säger att varje individ själv har det fulla ansvaret för sin egen vidareutbildning, utan hänsyn till handikapp, sociala omständigheter, låg utbildning eller företagens behov av välutbildad arbetskraft. Man tar inte hänsyn till att vi står mitt i en internationaliseringsprocess. Vi från den socialdemokratiska sidan ser som det mest angelägna att alla då kan vara med, att alla kan skaffa sig utbildning. Detta är ganska tydligt för mig.

Jag kommer att tänka på ett program som heter Glashuset, som sändes i förra veckan. Där togs detta med valfrihet och privatisering upp. Ett moderat kommunalråd uttalade sig, en mycket frejdig person, från Vellinge i Skåne, tror jag. Han yttrade sig angående privatisering av bl.a. barnomsorg. Något sådant skulle det inte bli frågan om i Vellinge, sade han. Han sade så här: Vi kan ju inte utsätta oss för att bli kallade för marknadekonomins dummerjönsar.

I och med det förslag som utskottsmajoriteten nu har ställt sig bakom, måste man nog betrakta utskottsmajoriteten som vuxenutbildningens dummerjönsar. Det är bara att beklaga. Detta sker, tror jag, mot bättre vetande och mot det sunda förnuftet.

Lena Öhrsvik nämnde förut den rapport som vi har fått från bl.a. vuxenutbildningsnämnden i Halland. Där redovisas en försöksverksamhet från 1990/91. Det är läsning för den som tror att det är färdigutbildat, att det inte finns några behov, inga eftersatta grupper eller människor som har det svårt och besvärligt i dagens samhälle. Detta är fakta. Det handlar inte om utbildning av några socialistiska agitatorer mot den borgerliga regeringen. Det

handlar inte om någon lyxutbildning. 665 av de 710 aktuella personerna har bara grundskoleutbildning. Hela 280 personer har bara folkskoleutbildning. Man behöver faktiskt bara vara strax över 40 år för att inte ha gått mer än åtta år i skola. Dessa personer står mitt i arbetslivet. En stor majoritet av dem är kvinnor som tidigt har gått ut i arbetslivet och tagit ett ansvar för Sveriges välstånd.

Man måste försöka se verkligheten sådan den är. Den överideologisering av politiken som nu har drabbat vuxenutbildningen är ett stort problem som kommer att bli svårt att rätta till.

Runt om i landet pågår nu försök liknande det jag har redovisat från vuxenutbildningsnämnden i Halland. Sverige håller på att lyftas in i framtiden och ta det stora internationella steget, och där skall alla vara med. Men regeringen vill nu försöka strypa detta viktiga projekt. Det bidrar till en ojämlik utveckling i landet och hotar därmed, tillsammans med andra åtgärder från regeringen som är alltför ideologiskt inriktade, målet att Sverige och svenskarna skall kunna ta steget in i framtiden gemensamt.

Fru talman! Inga vackra ord kan dölja det faktum att regeringen och utskottsmajoriteten genom sin nonchalans mot lågutbildade och mot arbetslivets behov av välutbildade medarbetare har slagit in på en demokratisk återvändsgränd.

Anf. 56 HANS DAU (m):

Fru talman! Det var inte så mycket av sakligheter i Widar Anderssons anförande. Det var mera demagogiskt. Jag måste ändå bemöta ett par saker som han sade. Han började med att tala om två myter. Vi skulle anse att vuxenutbildningen var en fientlig utbildning, som riktades mot oss. Myt nummer två bestod i att vi skulle anse att svenska folket var färdigutbildat. Det är en konstig slutsats, när man samtidigt ser att vi är beredda att satsa närmare 1,5 miljard på de människor som Widar Andersson påstår att vi tycker är färdigutbildade eller bedriver mot oss fientlig verksamhet. I så fall skulle vi väl ha tagit bort alltihop.

Vi vill göra dessa förändringar därför att vi tycker att pengarna skall gå till dem som bäst behöver dem, och inte till dem som kan använda pengarna till kurser om t.ex. hur man skall få en socialdemokratisk regering. Jag skulle inte ställa upp på det ens om pengarna skulle gå till en kurs om hur vi skall få en borgerlig regering. Pengarna skall gå till dem som verkligen behöver dem. Vi har i och med utskottsbetänkandet delat ut pengarna där de verkligen behövs.

Anf. 57 WIDAR ANDERSSON (s):

Fru talman! Som den borgerliga regeringen håller på, tror jag inte man behöver hålla några kurser i hur vi skall få en socialdemokratisk regering. Det kommer att fixa sig ändå. Det kommer dynamiska krafter i samhället att se till.

Jag är inte enbart demagogisk, Hans Dau. Ni plockar bort en stor summa pengar för uppsökande verksamhet riktad till lågutbildade och kortutbildade. Där har de fackliga organisationerna inom LO och TCO tagit ett stort

ansvar. Nu rycker ni bort de möjligheterna. Det som gör mig upprörd är frågan vilka som nu skall ha detta ansvar.

Vilka skall nu vända sig till de 800 000 människor i arbetsför ålder i Sverige som fortfarande är lågutbildade? Vilka skall nu ha det ansvaret, Hans Dau? Ni plockar bort ett antal miljoner. Ni anklagar fackföreningsrörelsen för att inte vara seriös och försöker beskriva detta som något slags framsteg. Det är inte ärligt, Hans Dau. Man måste kunna se de politiska linjerna bakom det som Hans Dau vill framhålla som någon form av saklig politik.

Anf. 58 HANS DAU (m):

Fru talman! Det sista var intressant. Vi har i detta fall drivit att de politiska linjerna skall kopplas bort från vuxenstudiestödet.

Widar Andersson frågar vilka som nu skall ta hand om dessa människor. Om vi hade fullföljt det som borde kunna göras, hade vi kunnat öka på det särskilda vuxenstudiestödet. Men pengarna från vuxenutbildningsavgiften räcker inte till. För det särskilda vuxenstudiestödet har pengarna aldrig räckt till, varken i den socialdemokratiska regeringens hägn eller vårt. Vi kanske skall arbeta gemensamt för att öka på det under kommande år. Vi har fört en kamp även mot den socialdemokratiska regeringen i detta sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande justitieutskottets betänkanden 1991/92:JuU22 och JuU23 samt socialförsäkringsutskottets betänkande 1991/92:SfU9.

Justitieutskottets betänkande JuU22

Mom 2 (normaliserings- och närhetsprincipen)

Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 107 för reservation 1 av Lars-Erik Lövdén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom 4 (kriminalvårdsanstalten i Karlskrona)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Karl Gustaf Sjödin – bifölls genom uppresning.

Mom 11 (differentiering inom kriminalvården m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Lars-Erik Lövdén m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom 14 (permissioner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Lars-Erik Lövdén m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom 18 (anslag till frivården)
Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 117 för reservation 5 av Lars-Erik Lövdén m.fl.

Mom. 23 (översyn av övervakarnas ersättning m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 116 för reservation 6 av Lars-Erik Lövdén m.fl.

Mom. 26 (anslag till utbildning av personal m.fl.)
Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 116 för reservation 7 av Lars-Erik Lövdén m.fl.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU23
Mom. 2 (bekämpning av brott)
Utskottets hemställan bifölls med 150 röster mot 116 för reservation 1 av Lars-Erik Lövdén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 10 (åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten)
Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 116 för reservation 3 av Lars-Erik Lövdén m.fl.

Mom. 16 (resurser för bekämpning av den ekonomiska brottsligheten)
Utskottes hemställan bifölls med 150 röster mot 116 för reservation 4 av Lars-Erik Lövdén m.fl.

Mom. 17 (inrättande av finanspolis)
Utskottets hemställan bifölls med 135 röster mot 131 för reservation 5 av Göthe Knutson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.
Jerry Martinger (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 21 (anslag till statens kriminaltekniska laboratorium)
Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 110 för reservation 8 av Lars-Erik Lövdén m.fl.

Mom. 32 (polisens spaningsmetoder)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Karl Gustaf Sjödin – bifölls genom uppresning.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU9
Mom. 1 (studiemedelsnämnder och vuxenutbildningsnämnder)
Utskottets hemställan bifölls med 151 röster mot 116 för reservation 1 av Birgitta Dahl m.fl.

Mom. 9 och 11 (regeländringar inom vuxenstudiestödet, m.m.)
Utskottets hemställan bifölls med 152 röster mot 115 för första yrkandet i reservation 3 av Birgitta Dahl m.fl. och det av Lena Öhrsvik under överläggningen framställda yrkandet.

Övriga moment
Utskottets hemställan bifölls.

9 § Svar på interpellation 1991/92:131 om lönegarantin

Anf. 59 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):
Herr talman! Ulf Kristersson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förhindra att lönegarantin används på ett sätt som medför risk för att konkurrensen mellan företagen snedvrids.

När reglerna om statlig lönegaranti vid konkurs infördes på den svenska arbetsmarknaden i början på 1970-talet var syftet att garantera att arbetstagarna alltid skulle få någon betalning för sina lönefordringar mot en arbetsgivare som försattes i konkurs.

Reglerna fick karaktär av social skyddslagstiftning på så sätt att arbetstagarna genom garantin fick en gynnsammare behandling än andra fordringsägare i en konkurs. Skälen för denna särbehandling är uppenbara. För en arbetstagare är lönen oftast den enda inkomstkällan. För de flesta övriga konkursborgenärer torde situationen sällan vara jämförbar.

Den maximala ersättningen enligt garantin bestämdes ursprungligen till tre gånger basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Maximibeloppet har därefter höjts vid flera tillfällen och uppgår i dag till tolv gånger basbeloppet eller 404 400 kr. för varje arbetstagare.

Lönegarantin finansieras genom en arbetsgivaravgift, som sedan den 1 januari 1979 uppgår till 0,2 % av den lönesumma arbetsgivaren har gett ut under året.

Avgifterna förs till en lönegarantifond, som förvaltas av kammarkollegiet. Utbetalningen av lönegarantimedel handhas av länsstyrelserna.

Utgifterna från fonden följer naturligen antalet inträffade konkurser. Under 1980-talet var antalet konkurser 5 000–6 000 per år och berörde ca 14 000 arbetstagare årligen. Utbetalningarna från lönegarantifonden uppgick på den tiden till i genomsnitt 500–600 milj.kr. per budgetår.

Under de senaste åren har konkurserna ökat mycket kraftigt. År 1990 hade vi närmare 10 000 företagskonkurser.

Under 1991 steg antalet företagskonkurser till över 17 000 och berörde ca

45 000 arbetstagare. Utbetalningarna från lönegarantifonden ökade samtidigt under budgetåret 1990/91 till över 1,8 miljarder kronor.

Enligt kammarkollegiet uppgår utbetalningarna från fonden för närvarande till ca 250–300 milj.kr. i månaden. Kammarkollegiet har beräknat att utbetalningarna under innevarande budgetår kommer att uppgå till mer än 3 miljarder kronor.

(forts.)

Ajournering

På förslag av förste vice talmannen beslöt kammaren kl. 13.15 att ajournera förhandlingarna på grund av fel på högtalaranläggningen.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 13.19.

9 § (forts.) Svar på interpellation 1991/92:131 om lönegarantin

Anf. 60 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag fortsätter då med svaret ungefär där jag slutade – tidigare avsnitt var närmast en historiebeskrivning.

Regeringen har i en proposition om statlig lönegaranti vid konkurs (prop. 1991/92:139) föreslagit flera förändringar i lönegarantisystemet. Dessa syftar till att minska möjligheterna till icke avsedd användning av lönegarantimedel.

Ett av förslagen är att maximibeloppet enligt lönegarantilagen bestäms till 100 000 kr. och att anknytningen till basbeloppet slopas.

Ett annat förslag är att det införs en obligatorisk skyldighet för arbetstagare att lämna en försäkran på heder och samvete om sina anställnings- och avlöningsförhållanden under uppsägningstiden, innan garantibelopp för uppsägningslön betalas ut.

Regeringens förslag syftar också till att skapa möjligheter till bättre utredning av lönegarantianspråk. Det nuvarande skriftliga förfarandet hos kronofogdemyndighet och hovrätt föreslås därför bli ersatt av ett muntligt förfarande. Beslut om lönegaranti skall fattas av konkursförvaltaren, med möjlighet till överprövning i tingsrätt som första instans. Förvaltaren måste ompröva sitt beslut om det framkommer att arbetstagaren under uppsägningstiden har inkomster från annan anställning.

I syfte att förbättra kontrollen över lönegarantihanteringen föreslår jag vidare att staten genom tillsynsmyndigheten i konkurs ges ställning som part i en process om lönegaranti. Tillsynsmyndigheten skall också få möjlighet att själv väcka talan mot arbetstagaren om myndigheten anser att lönegarantin missbrukas.

Avsikten är att de nya reglerna skall kunna träda i kraft den 1 juli i år.

Herr talman! Ulf Kristersson har genom sin interpellation lyft fram den särskilda aspekten att lönegarantin kan användas på ett sätt som medför risk för att konkurrensen mellan företagen snedvrids.

Regeringen har den 7 november 1991 gett insolvensutredningen (Ju 1988:02), vissa tilläggsdirektiv (dir. 1991:93).

Utredningens huvuduppdrag är att utreda frågan om ett lagreglerat rekonstruktionsförfarande utom konkurs.

Genom tilläggsdirektiven har utredningen fått i uppdrag att även undersöka om företag som är försatta i konkurs och som under uppsägningstiden drivs vidare med utnyttjande av lönegarantimedel påverkar andra företag i branschen negativt och om lönegarantin i sådana situationer leder till en osund konkurrens mellan företagen.

Utredningen kommer i det sammanhanget bl.a. in på frågan, om lönegarantin har kommit att användas som en form av företagsstöd vid rekonstruktion av konkursföretag. I utredningens uppdrag ligger alltså att överväga åtgärder som förhindrar missbruk av reglerna och som är ägnade att begränsa statens konstnader för lönegarantin.

Insolvensutredningens arbete förväntas vara slutfört hösten 1992.

Den kraftiga ökning av utbetalningar från lönegarantifonden som har skett under det senaste året motiverar enligt min mening att regelsystemet dessutom ses över i syfte att effektivisera granskningen av att lönegarantin används på det sätt som var avsikten.

Jag vill i detta sammanhang särskilt stryka under att det enligt min mening är utomordentligt viktigt att det finns en tillförlitlig kontroll av att de regler som tillkommit för att skydda de svaga i samhället inte missbrukas. De olika former av socialt skydd som vi har i vårt samhälle är, som vi alla känner till, dyra att finansiera. Enligt min mening har medborgarna rätt att kräva att det finns ordentliga kontrollmekanismer som säkrar att pengarna kommer dem till godo som de är avsedda för.

Det är viktigt att det finns ett skyddsnät för löntagarna när ett företag går i konkurs. Det är också viktigt, inte minst mot bakgrund av den nuvarande arbetslösheten, att de verksamheter som är tillräckligt friska för att rekonstrueras lever vidare. Jag håller däremot helt med Ulf Kristersson om att detta inte bör ske till priset av att den sunda konkurrensen mellan företagen snedvrids genom exempelvis ett felaktigt användande av medel som är tänkta att skydda löntagarna.

Jag hoppas att de åtgärder som jag här har redovisat,

- de tilläggsdirektiv insolvensutredningen har fått,
- regeringens förslag i den proposition om lönegaranti som har lämnats till riksdagen samt
- den ytterligare utredning som jag anser är nödvändig,

visar Ulf Kristersson att jag är väl medveten om problemet och att regeringen alltså har vidtagit åtgärder för att förhindra att lönegarantin används på ett icke avsett sätt.

Beroende på vad det fortsatta utredningsarbetet ger till resultat är jag också beredd att komma med förslag till ytterligare åtgärder som förhindrar att lönegarantin medför icke önskvärda effekter för företagandet.

Anf. 61 ULF KRISTERSSON (m):

Herr talman! Jag vill tacka för ett uttömmande och bra svar. Jag tycker att det är uppenbart att statsrådet tar frågan på allvar och att regeringen hyser samma farhågor som jag gjorde när jag skrev min interpellation.

Men grundfrågan är ju: Vad är den statliga lönegarantin till för, egentligen? Svaret är ganska enkelt: Den är till för att det, när alla andra resurser är uttömda, när företaget helt saknar egna tillgångar, trots allt skall finnas pengar till de anställdas löner under en rimlig övergångsperiod.

Däremot är den inte till för att ägare till konkursdrabbade företag skall kunna smita undan det ansvar de har som ägare. Det är bara i sista hand som lönegarantin skall kunna användas över huvud taget.

De trygghetssystem vi har, den statliga lönegarantin, får inte missbrukas om respekten för dem skall upprätthållas. Om de urholkas genom att man missbrukar dem så drabbar det i förlängningen människor som är helt oskyldiga. De som bäst behöver den hjälp systemen är till för kommer att drabbas om andra missbrukar systemen.

Det kanske tydligaste och mest flagranta exemplet på senare tid på sådant missbruk är händelserna i samband med A-pressens mycket planlagda konkurs för en tid sedan. Detta gällde främst tidningen Arbetet, där det hände ganska häpnadsväckande saker. Uppenbart är att A-pressen utnyttjade den statliga lönegarantin på ett ganska ojust sätt. Ägarna – dvs. Socialdemokraterna – tog ju inte sitt ansvar som man kan begära att ägare skall göra. De tömde företaget och lät skattebetalarna ta notan, dvs. de kostnader konkursen medförde.

Frågan är: Vem kommer att drabbas av just den konkursen och just det sättet att missbruka lönegarantin?

Moraliskt tycker jag att Socialdemokraterna nu är ansvariga för att oskyldiga människor kommer att drabbas så småningom, när de inte får ut sin fullvärdiga ersättning vid andra konkurser. Dessutom – precis som statsrådet påpekade – snedvrids konkurrensen mellan de tidningar som betalar för sig själva och de tidningar som körs vidare på statens, dvs. skattebetalarnas, bekostnad.

Jag vill sluta med en fråga för tydlighetens skull: Är det statsrådets och regeringens avsikt att denna typ av otillbörligt utnyttjande skall vara tillåtet även i framtiden när lagarna har ändrats?

Anf. 62 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Jag har i en motion föreslagit att lönegarantin skall ändras.

Anf. 63 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag hemställer att talaren ställer sig upp.

Anf. 64 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! Ursäkta mig! Jag har alltså i en motion föreslagit att lönegarantin skall ändras och hade förväntat mig kraftigare åtgärder än de som aviserats. Att gå ned till 100 000 kr. räcker inte när landet har en så dålig ekonomisk situation.

Det skall inte vara bättre för den som har lönegaranti än för den som har ersättning av arbetsmarknadsskäl. Det får inte vara bättre villkor i det fallet.

Dessutom bör man ha i åtanke att dessa pengar delvis används till semesterersättning, gamla pensionsavtal, mobiltelefoner. Ofta har man i en sådan här lönegaranti erhållit en ganska stor lönehöjning.

Jag förutsätter att man ytterligare förändrar det förslag regeringen har framlagt, så att det närmar sig vad folk ute i samhället önskar sig.

När man åker taxi får man höra hårresande berättelser om hur taxinäringen bedrivs i Stockholm. När man kontaktar länsstyrelsen får man höra att vi snart får en våg av planerade konkurser igen.

Det får inte fortsätta på detta vis. Jag hoppas arbetsmarknadsministern tar ytterligare tag i denna fråga, så att förändringen inte fördröjs. Det är just nu explosionen kommer. Utbetalningarna är snart en halv miljard i månaden. Det kan inte fortsätta så. Förra månaden var det 402 miljoner, om jag inte minns fel. Det blir på ett år 5 miljarder om det skulle fortsätta. Vi måste hjälpas åt att få den här frågan klar en gång för alla. Det får inte löna sig bättre med lönegaranti än med andra former av trygghet.

Låt oss slippa uppleva att taxinäringen utnyttjar detta fler gånger. 3 700 utbetalningar lär det ha varit just inom taxinäringen i Stockholm.

Jag hoppas alltså på ytterligare åtgärder i det paket som kommer när det gäller lönegarantin, så att det blir skärpningar.

Anf. 65 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag har i mitt vardagliga liv också hört om en hel del, skall vi säga, hårresande fall. Det är just därför jag tagit denna fråga på så stort allvar. Det är sällan rök utan eld.

Det förslag som nu ligger på mitt bord, att sänka den maximala ersättningen från 404 000 kr. ner till 100 000 kr. per anställd, har förelagts riksdagen. Det är en åtgärd. I övrigt innehåller förslaget lagtekniska delar, utredande och beslutande moment.

Jag vill omtala att det kommit en del kritik över att sänkningen skulle vara för stor. När jag skulle bestämma nivån i förslaget jämförde jag med de övriga nordiska länderna, eftersom vi har en gemensam arbetsmarknad. Jag har lagt mig på i princip den normala nordiska nivån.

Till båda mina meddebattörer vill jag säga att jag inte kan diskutera enskilda fall. Däremot vill jag säga att inriktningen i detta sociala skyddssystem, liksom i andra, måste vara att missbruk inte får förekomma.

Det som nu återstår ligger på justitiedepartementets ansvarsområde. Justitieministern och jag har haft mycket täta samråd i denna fråga för att vi tillsammans skall få fram ett hållbart och bra system.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1991/92:138 om arbetslösheten i Malmöhus län

Anf. 66 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):
Herr talman! Olle Schmidt har frågat mig

- om varför regeringen dröjer med besked om instatser för att mildra arbetslösheten i Malmöhus län,
- om jag avser att föreslå tidigareläggning av planerade statliga investeringar i Malmöhus län samt
- om regeringen avser att ge Malmöhus län en likartad bedömning vad gäller statliga insatser som övriga landet.

Arbetsmarknadsläget är i dag allvarligt i hela landet. För att bekämpa arbetslösheten har regeringen under hösten därför vidtagit en rad åtgärder. Satsningarna har inneburit att ytterligare medel har tillförts AMS. Vägar, järnvägar och statliga byggen har tidigarelagts. Vidare har medel tillförts inom det reguljära utbildningsväsendet.

Olle Schmidt nämner i sin interpellation att Skåne inte begär mer av statliga insatser än andra delar av landet. Däremot begärs en mer rimlig fördelning. Fördelningen av insatserna som har gjorts har skett utifrån vissa uppsatta kriterier. Låt oss därför närmare titta på fördelningen av de gjorda satsningarna utifrån Skånes synvinkel.

När det gäller resurserna till de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna är det AMS uppgift att utifrån behovet i olika län fördela medlen. Malmöhus län har enligt AMS fått 10 % av de totala resurserna för arbetsmarknadspolitiska åtgärder budgetåret 1991/92. Detta skall jämföras med att Malmöhus läns befolkning mellan 16 och 64 år utgör 9 % av Sveriges totala befolkning i samma åldersklass. Arbetslösheten i länet låg dessutom under riksgenomsnittet i mars.

Finansieringen av de infrastrukturinvesteringar som gjorts har skett med de särskilda medel som riksdagen fattade beslut om förra våren. I riksdagens beslut ingår att dessa medel skall användas för större samanhållna investeringar av nationell betydelse som gagnar tillväxten och miljön. Detta har inneburit att det till en början endast varit möjligt att välja ut objekt på de större Europavägarna och inom järnvägens stomnät. Andra kriterier för urvalet har varit att objekten snabbt skall kunna startas samt regional- och sysselsättningsaspekter.

Som Olle Schmidt har konstaterat fick Skåne inte ta del av infrastruktursatsningen som regeringen tog beslut om den 12 mars. De objekt i Skåne som redovisades för snar igångsättning uppfyllde inte de krav som riksdagen ställt för användningen av infrastrukturmedlen. Skåne har dock i tidigare beslut om infrastruktursatsningar erhållit medel till vägar och järnvägar. Sett ur ett totalt perspektiv har Skåne fått drygt 1 300 milj.kr., vilket är en ansenlig del av den totala volym som anslagits.

Vidare utökades antalet högskoleplatser under våren med ytterligare 2 000 platser. Lunds universitet tilldelades 100 platser av dessa, vilket var samma tilldelning som t.ex. universiteten i Uppsala och Göteborg fick. I årets budgetpropositionen tilldelades universitetet i Lund ytterligare 185 ny-

börjarplatser. Dessutom har byggnadsstyrelsen bl.a. fått i uppdrag att starta bygget med Ekonomicentrum etapp 2 och kvarteret Paradis etapp 4 vid Lunds universitet. Dessa två objekt ingick för övrigt i den skrivelse som länsarbetsnämnden tillsammans med länsstyrelsen skickade till regeringen före jul.

Redovisningen visar att Skåne har fått en likartad bedömning vad gäller statliga insatser som övriga landet.

Regeringen föreslår ytterligare satsningar för att motverka arbetslöshet och stimulera sysselsättningen i kompletteringspropositionen, som presenteras i dag. Bl.a. föreslås satsningar på mindre vägobjekt, underhållsarbete, statliga bygginvesteringar och beredskapsarbeten. Vidare föreslås anslag för samlingslokaler och trossamfund. Det öppnas också möjligheter för kommunerna att inrätta ett tredje gymnasieår för alla ungdomar som genomgått tvååriga gymnasielinjer. Även fler utbildningsplatser föreslås inrättas inom högskolan.

Det är för tidigt att tala om den slutliga fördelningen av dessa satsningar till olika delar av landet. Men de redovisade åtgärderna i kompletteringspropositionen visar att regeringen är beredd att vidta åtgärder för att bekämpa arbetslösheten.

Anf. 67 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret. Jag vill inledningsvis framhålla att arbetsmarknadsministern och jag givetvis är helt överens om den övergripande politiska strategi som behövs för att förbättra Sveriges ekonomiska situation och skapa riktiga nya jobb i hela vårt land. Det gäller givetvis också Malmöhus län. Det handlar om att ge framför allt de små och medelstora företagen möjlighet att växa och stärka svensk industris konkurrenskraft gentemot omvärlden. Det handlar också om att satsa på framtidsinvesteringar i vägar, järnvägar och telekommunikationer, dvs. infrastruktur, samt om att förbättra utbildningen.

Vi vet alla att ekonomin är mycket ansträngd och budgetunderskottet stort. Det kräver en stram finanspolitik för att förtroendet för svensk ekonomi skall kunna bibehållas. Det är en tuff och arbetsam process. Jag har full respekt för svårigheten i arbetsmarknadsministerns uppgifter. Den ökande arbetslösheten är ett stort problem i hela vårt land.

Herr talman! När detta är sagt vill jag mera precist gå in på mina frågor om mitt eget hemlän, Malmöhus län, som ju interpellationen gällde. Här är arbetsmarknadsministern och jag tyvärr inte lika överens.

Jag tycker inte att jag får svar på mina tre frågor. Jag hade räknat med mer konkreta och positiva besked.

I dag är situationen i mitt hemlän ytterst prekär. Närmare 58 000 personer var någon gång under mars månad anmälda som arbetssökande hos arbetsförmedlingarna. Den öppna arbetslösheten har minskat något, dock är den fortfarande mycket hög. Över 16 000 personer är öppet arbetslösa. Samtidigt har antalet personer inom arbetsmarknadspolitiska insatser ökat. Det handlar om närmare 23 000 personer. De långtidsarbetslösa blir fler. Varje dag utbetalas 5 milj.kr. i kontantbidrag. Det blir 110 milj.kr. i månaden.

Länets två största städer, Malmö och Helsingborg, ligger högt över både

länets och rikets genomsnittssiffror. Faktiskt har man en högre arbetslöshet än i flera av skoglänen. Antalet varsel är mycket stort, vilket gör att situationen inför hösten ter sig än mer bekymmersam.

Av den gamla konfektionsindustristaden Malmö finns nu efter Strumpans nedläggning inte mycket kvar. Andra städer som är hårt drabbade av varsel är Eslöv och Landskrona.

Herr talman! Så ser alltså situationen ut i mitt hemlän. Ibland undrar jag faktiskt om denna bild trängt igenom här uppe i Stockholm. Malmöhus län och Skåne är inte längre välmågans rågade bord.

Så några mer precisa kommentarer på arbetsmarknadsministerns synpunkter i svaret. Malmöhus län är en tättbefolkad region med både stomjärnvägar och Europavägar. Det saknas således inte lämpliga väg- och järnvägsprojekt som kan komma i gång omgående. Länsarbetsnämnden och länsstyrelsen har också redovisat sådana projekt, vad gäller både järnvägar och vägar. Regeringen hade alltså möjlighet att ge Malmöhus län del av de 4 miljarder som fördelades den 12 mars och som arbetsmarknadsministern nämner i sitt svar. Jag beklagar att inte så skedde.

De jämförelser som jag har kunnat göra under min tid här i riksdagen, alltså från i höstas, visar att länet fått betydligt mindre än andra delar av vårt land. I det avseendet har vi olika syn på saken, arbetsmarknadsministern och jag. I det pressmeddelande som gick ut från kommunikationsdepartementet den 12 mars finns 38 projekt upptagna, inte ett enda i Skåne. Däremot fick – som en jämförelse – E 4:an mellan Umeå i söder och Luleå i norr sig tilldelat 13 projekt på 461 milj.kr. I höstas gav regeringen också extra medel till infrastruktursatsningar. Också av dessa fick Skåne betydligt mindre än både den västra och den norra regionen. Av vad jag hastigt har kunnat läsa mig till i dagens kompletteringsproposition finns det en markerad Norrlandsprofil på infrastruktursatsningarna också där.

Herr talman! Inte heller när det gäller satsningarna på universitet och högskolor, som arbetsmarknadsministern också berör i svaret, är Skåne gynnat – tvärtom. Det är riktigt att Lunds universitet har fått del av de utökade studieplatserna – man fick 100 platser liksom Göteborg och Uppsala. Men då skall betänkas att Lunds universitet, med sina 27 000 studenter, faktiskt inte bara är Sveriges största universitet utan också Nordens största. Uppsala universitet har t.ex. 18 000 studenter. Den jämförelse som arbetsmarknadsministern gör haltar sålunda betänkligt. Enligt Lunds universitet bör en tiondel av de statliga insatserna gå till Lund om man räknar proportionellt. Nu säger jag inte att man hårdhänt i alla stycken skall göra det, men 100 platser till Lund av de totalt 2 000 är alltså inte tillräckligt om man skall ha en rättvis fördelning över landet.

När det gäller investeringar i byggnader är det riktigt att Ekonomicentrum etapp 2 har kommit i gång, men det beror inte speciellt mycket på statens goda vilja. Den absoluta huvuddelen, hela 35 milj.kr., av de närmare 50 milj.kr. detta projekt kostar är donationsmedel från den Crafoordska stiftelsen. Dessutom har ett mindre projekt kommit i gång, som ger tre årsarbetskrafter.

Herr talman! Skåne har under flera år dragits med stora strukturella problem. De är decenniegamla. Traditionell industriverksamhet har slagits ut.

Det mest slående exemplet är givetvis varven. Jordbrukssektorn är ett annat problemområde. Att i detta läge satsa på en mer framtidsinriktad näringsverksamhet är desto viktigare. Det är i det sammanhanget Lunds universitet har sin stora betydelse. Tidigare års jämförelser visar hur påtagligt svårt Skåne har haft att konkurrera med t.ex. Göteborg och Stockholm om statliga satsningar på detta område.

Herr talman! Jag vill inte verka gnällig och alltför provinsiell. Jag har genom den här interpellationen velat lyfta fram behovet av en mer rimlig fördelning av de statliga regionala insatserna. Jag tycker att det är min skyldighet som företrädare för mina väljare. Jag tror dessutom, arbetsmarknadsministern, att det är viktigt att regeringen uppmärksammar de här problemen. Det finns i Skåne en klar misstro mot de centrala beslutsfattarna i Stockholm. Jag vill verkligen inte, arbetsmarknadsministern, att denna regering skall begå samma misstag som den tidigare socialdemokratiska, att mer eller mindre glömma bort Skåne och Skånes problem. Det gick som bekant, arbetsmarknadsministern, illa för den regeringen. Jag tror att regeringen och arbetsmarknadsministern i fortsättningen bör fundera över det.

Anf. 68 CLAUS ZAAR (nyd):

Herr talman! När det gäller arbetsmarknadspolitiken tillhör också jag Malmöhus län. I egenskap av representant för det länet vill jag framföra att vi är mycket besvikna när det gäller södra Malmöhus, där vi har en port ut mot det nya Europa. Det gäller Ystadbanan. Vi har inte sett några av de tankarna genomföras. En början till att få i gång ett näringsliv måste vara att infrastrukturen fungerar. En elektrifiering är inte påtänkt i de handlingar jag har fått tag i. På andra sidan Östersjön ser man däremot till att det händer saker. Jag hoppas därför att arbetsmarknadsministern arbetar för att också vi skall få hjälp när det gäller de kompletteringar av infrastrukturen som behövs i Malmöhus län.

Detta i sig ger inte så mycket sysselsättning, men effekterna av en fungerande infrastruktur leder indirekt till sysselsättning genom att företagen vågar satsa. Nu undrar de hur det är och om de måste flytta. De kan ju inte använda ett järnvägsnät som inte fungerar. De har en stor möjlighet på den nya Europamarknaden mot öster. Vi måste ta vara på detta.

Anf. 69 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! AMS har i dagarna, har jag läst i tidningarna, fördelat preliminärt – riksdagen skall inom kort besluta om beloppet – drygt 19 miljarder till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det har alltså skett en grov fördelning av pengarna till länen. AMS kallar in sina länsarbetsnämndsdirektörer, och de diskuterar de kriterier som man skall fördela efter, och sedan fördelar man med ämbetsmannaansvar och såvitt jag förstår också genom styrelsebeslut. Jag tycker att det i och för sig skulle vara väldigt trevligt att få ta över den här fördelningen, men jag tror ändå inte riktigt att det är rätt väg att gå.

Jag har i denna kammare svarat på interpellationer och en mängd frågor från representanter för alla län i Sverige, och genomgående har man accepterat den bruttosumma riksdagen skall låta AMS fördela, men i nästan varje enskilt fall vill man för det egna länets del ha mer ur bruttosumman. Var och

en är alltså litet missnöjd ur det egna länets synpunkt. Skall man se det positivt kan man väl säga att AMS lyckas rätt hyggligt i sin fördelning.

I den proposition som i dag är överlämnad till riksdagen anslås en ny miljard till statligt byggande, och den är inte fördelad på något sätt, utan nu kommer olika departement att gå in till finansdepartementet, och sedan sker en fördelning. Detta anslag gäller inte minst högskolor, det gäller fängelser, det gäller polishus, och det gäller försvar.

Inte heller den summa som finns anslagen för små vägar är fördelad, utan kommunikationsdepartementet kommer sedan att fördela den på vägverkets åtta regioner.

När det gäller de stora objekten var jag med och diskuterade fördelningen över landet. När jag föreslog en fördelning över hela landet kom det gång på gång fram att detta inte är prospekterat på ett sätt som gör att det kan gå i gång 1992. Det är bara vissa Europavägar och vissa större järnvägar som enligt riksdagens tidigare beslut skulle få vara med den gången. Det gjordes ett par undantag så till vida att ett par objekt startar först under det första kvartalet 1993.

Jag upplever inte att dagens paket, som Olle Schmidt säger, skulle ha någon speciell Norrlandsprofil. Efter vad jag kan komma ihåg är ingenting speciellt utpekat, utan det är fråga om rambelopp som står till förfogande för olika delar.

När det gäller storvägarna sker en stor del av satsningarna i Halland den här gången. Det gäller E 6, västkustbanan och Hallandsåsen. Arbetsmarknaden för byggverksamhet där kan i princip betraktas som gemensam med Skåneområdet. Jag lade märke till att Olle Schmidt räknade ihop de objekt som fördelats till Västerbotten och Norrbotten, och de omfattar tre fyra gånger så långa avstånd som i Halland.

Anf. 70 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag har förståelse för att det är AMS som fördelar medlen med ämbetsmannaansvar, men det sätt på vilket medlen har fördelats, och även det sätt på vilket riksdag och regering har fördelat medlen, har missgynnat Skåne. Det har varit min poäng, och det är en allmän uppfattning. Det kan jag visa med tabeller och siffror, men jag skall inte trötta arbetsmarknadsministern med det nu – han kan få se dem vid ett annat tillfälle. Dessutom är det givetvis svårt att göra sådana beräkningar.

Den första av mina tre frågor handlade om varför regeringen dröjer med besked om insatser för att mildra arbetslösheten. Länsarbetsnämnden och länsstyrelsen i båda länen har skickat skrivelser, såväl före jul som efter jul, och egentligen har ingenting hänt i det fallet. Där är beskedet mycket luddigt.

Min andra fråga var om regeringen avser att föreslå några tidigareläggan-den av planerade statliga investeringar i länet. Jag kan inte uppfatta det på något annat sätt än att svaret är nej, vilket jag beklagar.

Den tredje frågan var: Är detta en rimlig fördelning? Betyder detta att hela Sverige skall leva, som det stod i regeringsförklaringen? Min bedömning är att så inte har varit fallet hittills. Man hänvisar till anslaget Delfinen. Jag har läst både propositionen och betänkandet, och vad som står där ger

helt klart utrymme för genomförande av de projekt som har föreslagits från länsarbetsnämnden. Enligt mina kanaler och källor var också en del av de projekten med i slutändan, men de kom av olika skäl inte med i de fyra miljarderna. Det är viktigt att säga det.

En initierad person som hade läst kompletteringspropositionen gjorde bedömningen att denna hade en Norrlandsinriktning. Jag har inte kunnat läsa hela propositionen, men jag har läst några sidor, både om arbetsmarknadsministerns område och om kommunikationsministerns område, och det är möjligt att den kan uppfattas på det sättet. Det gläder mig att arbetsmarknadsministern säger att det inte finns någon Norrlandsprägel, utan att förslagen kan bedömas utifrån andra regionala och geografiska behov. Det är i så fall mycket bra. Jag vill återigen påminna arbetsmarknadsministern om att det har varit så, både de senaste åren och det senaste halvåret, att Skåne och den södra landsändan inte har fått så mycket.

Det talas om att den nya bron kommer och att det nya Europa öppnar sig, men Öresundsbron är fortfarande på planeringsstadiet och vi vet inte när byggstarten kommer att ske. Det är sagt att det eventuellt blir 1993 eller 1994, men det finns tecken som tyder på att bron tyvärr blir försenad. Det är nu som de här investeringarna behövs, arbetsmarknadsministern.

Anf. 71 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Då kan vi vara eniga om en sak, och det är att AMS fördelar medlen efter bästa förmåga. Sedan kommer det alltid en mängd önskemål till arbetsmarknadsdepartementet, till kommunikationsdepartementet och till utbildningsdepartementet, och skulle jag slå ihop allt som önskas till en summa torde det röra sig om uppåt 100 miljarder kronor. Olle Schmidt är medveten om att vi måste gå en mycket noggrann balansgång med utgifterna just nu, för att vårt land inte skall råka ut för en stigande räntenivå, vilket vore förödande.

Den proposition som i dag har förelagts riksdagen torde innebära att ca 50 000 personer kommer i utbildning eller i olika investeringsjobb. Jag garanterar återigen att det enda som för närvarande har förelagts riksdagen är ramar, som därefter av olika departement och av AMS kommer att fördelas på länen. Det arbete som har förelagts är alltså helt neutralt.

Anf. 72 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag måste då åter fråga: Min kritik har riktats mot att vi inte har fått en enda krona av de fyra miljarderna, inte ett enda projekt. Jag inser också att det är längre vägsträckor i Norrland, och jag försökte bara göra en jämförelse som kommunikationsdepartementet hade använt med sin kartskiss. Även om jag inte tycker att det är något direkt argument, måste jag påpeka att det bor betydligt fler människor i Skåne. Om man läser långtidsutredningen och regeringens strategiska ekonomiska politik för framtiden, finner man att den också syftar till att ge tillväxt, vilket är mycket viktigt, och att skapa strukturella vinster. Då bör man inte glömma bort de delar av landet där den här växtkraften kan komma i gång mycket fort och inte bara skapa sysselsättning i den egna regionen utan också ge bieffekter i stora delar av vårt land. Det är mycket viktigt att poängtera.

Claus Zaar nämnde några projekt, och jag vill gärna upprepa dem. Det är viktigt att komma i gång med en del arbeten. Elektrifieringen av järnvägen Malmö–Ystad–Simrishamn är givetvis oerhört viktig, med tanke på hur det nya Europa ser ut. Det finns också konkreta förslag när det gäller Sturups flygplats. Det finns konkreta byggprojekt vid Lunds universitet, bl.a. ett nytt kårhus för tekniska högskolan. Det kanske kan glädja arbetsmarknadsministern, att av kostnaden på 55 miljoner har studenterna själva samlat in 45 miljoner. Arbetsmarknadsministern bör se till att detta projekt kommer i gång, och det kostar alltså staten 10 milj.kr. En rad vägbyggen som uppfyller de krav som riksdagen har ställt när det gäller Delfinenanslaget, det stora infrastrukturanslaget, finns också med.

Det är en lista på totalt 24 projekt för 1 miljard, som kommer att ge direkta jobb för drygt 1 000 personer men också mycket mer. Det gäller framtidssatsningar och indirekta jobb. Det löser självfallet inte alla problem – det är jag medveten om – men det mildrar de svårigheter som uppstår när konjunkturen vänder och vi skall bygga en Öresundsbro. Jag hoppas att arbetsmarknadsministern delar uppfattningen att den skall byggas. Det finns då risk för överhettning i regionen, och det skapar stora bekymmer.

Jag kan som exempel nämna att arbetslösheten på byggsidan nästa år prognosticeras till över 30 % i Malmöhus län. Det är ett av de högsta arbetslöshetstalen i landet. Jag vill återigen inpränta bilden av att situationen hos oss nere i Skåne och Malmöhus län inte är så god som många vill tro. Den bilden måste vi klara ut, och där har regeringen och arbetsmarknadsministern en viktig uppgift.

Jag skulle slutligen, herr talman, vilja rikta en vädjan till arbetsmarknadsministern. Om arbetsmarknadsministerns partivänner och jag skall lyckas väl och bättre i nästa val, får regeringen inte göra om den socialdemokratiska regeringens misstag att glömma Skåne. Det vore mycket olyckligt.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1991/92:161 om yrkesinspektionens befogenheter

Anf. 73 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Lars Biörck har frågat mig dels vad regeringen kan göra för att skapa balans mellan arbetsmiljölagens krav och ekonomiska förutsättningar, dels om regeringen kommer att vidta åtgärder så att i framtiden enskilt godtycke undviks vid tolkning av gällande arbetsmiljöregler.

Frågorna har ställts mot bakgrund bl.a. av att kommunerna, enligt Lars Biörcks uppfattning, med nuvarande ekonomiska resurser kan ha problem med att uppfylla yrkesinspektionens krav.

Yrkesinspektionen, som är uppdelad på 19 distrikt, är regional tillsynsmyndighet på arbetsmiljöområdet. Yrkesinspektionen har att se till efterlevnaden av arbetsmiljölagen och de föreskrifter som har meddelats med stöd av den.

Verksamheten bedrivs framför allt genom besök på arbetsställen. Besö-

ken leder till att yrkesinspektionen pekar på de brister i arbetsmiljön som föreligger och ställer krav på att arbetsgivaren åtgärdar bristerna. Om arbetsgivaren inte vidtar de åtgärder som behövs kan yrkesinspektionen meddela föreläggande eller förbud med straff- eller vitessanktionerade krav på åtgärder. Det är dessa krav som är juridiskt bindande för arbetsgivarna. På senare år har kraven skärpts på att yrkesinspektionen stärker sin kontrollerande roll. Det innebär att inspektionsbesöken skall leda till uppföljbara skriftliga krav på att brister i arbetsmiljön åtgärdas, att dessa krav följs upp på ett effektivt sätt samt att föreläggande och förbud används när andra tillsynsåtgärder inte har haft effekt. Yrkesinspektionen skall dessutom i första hand besöka de arbetsställen som har den sämsta arbetsmiljön. Tillsynen skall vidare i ökad utsträckning inrikta sig på arbetsgivarens organisation och resurser för arbetsmiljöarbetet. Helhetssynen skall prägla tillsynsarbetet.

När det gäller Lars Biörcks första fråga, dvs. hur ekonomiska förutsättningar skall vägas in vid yrkesinspektionens prövning, slogs vissa principer fast redan vid arbetsmiljölagens tillkomst. Enligt dessa får de insatser som krävs för att förbättra arbetsmiljön inte vara orimliga i förhållande till de resultat som kan uppnås. Skyddsåtgärderna måste från kostnadssynpunkt stå i skälig proportion till vad som kan vinnas från arbetsmiljösynpunkt.

De anställdas hälsa får emellertid aldrig sättas på spel. De nödvändiga kraven på en säker arbetsmiljö skall inte kunna sättas åt sidan med hänsyn till den enskilde arbetsgivarens ekonomiska förutsättningar.

Det kan konstateras att de avvägningar som dessa principer ställer krav på i praktiken inte vållar några problem. Yrkesinspektionen ställer oftast inte krav på en viss teknisk åtgärd eller t.ex. nya lokaler. Kravet ställs oftast så att det finns ett handlingsutrymme för olika åtgärder.

Som jag nyss sade ställs bindande krav på arbetsgivarna genom beslut om föreläggande och förbud. Sådana beslut fattas i beslutsorganen inom yrkesinspektionen, yrkesinspektionsnämnderna. Dessa är i dag sammansatta bl.a. med personer som företräder arbetsmarknadens parter. Bland dem finns också företrädare för kommunerna som arbetsgivare.

Även om yrkesinspektionens prövning inte grundas på något godtycke kommer det naturligtvis att uppstå vissa skillnader i de krav som ställs på liknande verksamheter. Ett skäl för det är uppenbart. Förhållandena är sällan identiska på två arbetställen, även om det handlar om t.ex. brandstationer i olika kommuner.

Ett annat skäl hänger samman med det grundläggande förhållandet att yrkesinspektionen har att tillämpa arbetsmiljölagen och arbetarskyddsstyrelsens föreskrifter på det enskilda arbetsställets konkreta problem. Yrkesinspektionen skall precisera de funktionskrav som finns i lagstiftningen. Därvid kan naturligtvis två distrikt göra olika bedömningar. Detta är givetvis oundvikligt vid all myndighetsutövning och inte något speciellt för yrkesinspektionen. Möjligheten att överklaga besluten till en högre instans, först till arbetarskyddsstyrelsen och därefter till regeringen, finns emellertid bl.a. för att kunna åstadkomma en enhetlig praxis.

Avslutningsvis vill jag säga att kraven på en god arbetsmiljö, med den vidgade syn på arbetsmiljöfrågorna som nu gäller, normalt sett bidrar till en god och effektiv verksamhet hos företag och förvaltningar.

Anf. 74 LARS BIÖRCK (m):

Herr talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation.

Orsaken till att jag har tagit upp det här ämnet är de erfarenheter som finns från min hemkommun, där yrkesinspektionen gång på gång dömer ut kommunala verksamheter av de mest olika slag.

Jag utgår från att problemen i och för sig är desamma runt om i landet. Orsaken är naturligtvis den ändring i arbetsmiljölagen som genomfördes vid halvårsskiftet 1991. Därmed ställs nya, hårdare krav på arbetsmiljön. Det förstår jag.

Däremot förstår jag inte den markanta inriktning på kontroller av arbetsplatser inom den offentliga sektorn som tycks ha blivit följden. Jag har observerat inspektionsmeddelanden som är sådana att räddningstjänstens anläggningar, brandstationerna, ifrågasätts. Men det gäller även skolor och barndaghem. Ofta är det ventilationen som anses undermålig. Skulle kommuner och landsting behöva åtgärda allt som krävs på kort sikt, skulle det kosta samhället tiotals miljarder kronor – och det är naturligtvis något som inte ryms i någon budget i dag!

Jag skall självfallet i den här debatten inte ifrågasätta berättigade krav på en god arbetsmiljö. Sådana krav har ställts sedan yrkesinspektionen startade sin verksamhet för något mer än 100 år sedan. Vad jag ifrågasätter och vill diskutera är hur vi skall göra en balansering mellan resurser och krav. Jag tror att det då behövs något slags åtgärd från arbetsmarknadsdepartementet för att ge yrkesinspektionen och berörda kommuner riktlinjer.

Både privat och inom det offentliga är det nödvändigt att vända på varje krona och bedöma var den gör den största marginalnyttan. Hur behjärtansvärt det än är att det finns en god arbetsmiljö konkurrerar det här området med all annan verksamhet som finansieras genom skattemedel. Kommuner och landsting måste naturligtvis fördela sina resurser optimalt och väga olika intressen mot varandra. Om kraven inom ett område, och speciellt inom det område som det här är fråga om, med lagens hjälp blir oproportionerligt höga, uppstår en tvångssituation. Resursfördelningen kan då bli skev.

Arbetsmarknadsministern kommer i sitt svar in på den här problematiken i och med att han nämner att vissa principer fastställdes när lagen skrevs. De här principerna skulle, kortfattat uttryckt, innebära att insatser skall ställas mot nytta. Så långt låter allting bra. Frågan är bara hur en sådan här allmän meningsyttring dokumenteras i lagtexten och om den över huvud taget tillämpas. Ministern tror att avvägningarna i praktiken inte vållar några problem. Själv vill jag påstå att problemen redan i dag är stora. Dessutom kommer de framdeles att accentueras om yrkesinspektionen flyttar fram sina positioner.

Det finns en aspekt till som gör den offentliga sektorn särskilt känslig för påpekanden från yrkesinspektionen. Vid ett påpekande som berör ett företag finns det nämligen en överlevnadsinstinkt, både hos företagsledning och hos anställda, som gör att man kompromissar när det handlar om alltför kännbara ekonomiska åtgärder – åtgärder som kanske innebär att sysselsättningen sätts på spel.

På en kommunal förvaltning däremot finns det många olika grupperingar

som inte behöver se till den totala kommunala ekonomin. I stället kräver de det bästa för det egna reviret. Det kan vara personalorganisationer, förvaltningsledning eller de politiker som i berörd nämnd utnyttjar yrkesinspektionens påpekande och ställer kravet på kommunledningen att ett visst område skall tillgodoses. Det är ett krav som det är väldigt svårt att gå emot i diskussioner, eftersom en reservant alltid i det läget blir anklagad för att inte ta tillräckliga personalhänsyn.

Jag vill därför ånyo fråga ministern om det inte finns skäl för arbetsmarknadsdepartementet att studera de här problemen och att försöka ange riktlinjerna för en nödvändig resursbalansering.

Anf. 75 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Inledningsvis noterar jag att såväl staten och kommunerna som flertalet företag i dag lever i ett besvärligt ekonomiskt klimat. Utan att i förväg göra en värdering vill jag säga att jag förstår att det blir svårare och svårare avvägningar för kommunerna och för arbetsgivare av olika slag när ekonomin är svårt pressad.

Å andra sidan vet vi, att om människor far illa i sin arbetsmiljö, får samhället vid något senare tillfälle mycket stora kostnader i form av förtidspensioneringar, långtidssjukskrivningar osv.

Men den fråga som Lars Biörck har väckt är av den arten att jag återigen, utan att värdera något i förväg, anser att den platsar vid de uppföljningssamtal som jag har varannan månad med verkschefer av olika slag under mitt ansvarsområde. Där diskuterar man problem, möjligheter och hur vi skall agera framöver. Jag är beredd att ta upp en sådan här diskussion med ansvarig verkschef, inte i sak, utan i princip.

Anf. 76 LARS BIÖRCK (m):

Herr talman! Jag vill inte stå här som den store busen och plädera för en sämre arbetsmiljö. Jag är helt övertygad om att både arbetsmarknadsministern och jag tycker att det är mycket väsentligt att vi arbetar för en god arbetsmiljö. Sakinnehållet i det jag vill säga rör enbart balanseringen mellan resurser och krav.

Man kan t.ex. ifrågasätta vissa saker. Det kommer förelägganden som innebär att brister i lokaler måste åtgärdas. Ofta kan det vara fråga om lokaler som delvis är så pass slitna att man kommer att nyinvestera, bygga nytt. Det är ofta den enda realistiska utvägen. I stället för att laga och lappa måsta man göra något rejält.

En brandstation, för att gå tillbaka till det exemplet, kan kosta mellan 100 och 200 milj.kr. Det är naturligtvis en kraftfull investering, som måste passas in på något sätt i det kommunala investeringsprogrammet. Då menar jag att det kanske inte vore helt fel att kommunerna i ett sådant läge beviljades tillräckligt långa respiter för att kunna börja bygga på denna brandstation. Det är naturligtvis en kommunal process som kan ta flera år, innan beslutet fattas och byggnaden kommer till stånd. Detta vore en möjlighet i stället för att slänga bort de pengar man har på åtgärder som kommer att raseras i och med att man bygger nytt.

Jag konstaterar naturligtvis med tillfredsställelse att arbetsmarknadsmi-

nistern lovade att ta upp denna fråga i uppföljningssamtal med verkscheferna. Gör gärna det med chefen för arbetsmarknadsverket. Man måste beakta att speciellt kommunal verksamhet styrs mycket demokratiskt. Vi har representanter för personal, politiker och förvaltningsledning. Man kan utgå från att syftet är gott och att intresset hela tiden finns, men resurserna kan vara knappa.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1991/92:141 om värnpliktsvägran

Anf. 77 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Lena Klevenås har frågat mig

dels hur stora kostnaderna var under år 1991 för att hålla värnpliktsvägrare i fängelse i Sverige,

dels om jag anser att pengarna för dessa kostnader var väl använda,

dels om värnpliktsvägrare även i fortsättningen kommer att ådömas fängelsestraff, trots att – som hon påstått – 40 % av en årskull frikallas,

samt dels om det är möjligt att underlåta att inkalla värnpliktiga som har arbete eller som studerar och i deras ställe kalla in värnpliktiga som är arbetslösa.

Under år 1991 avtjänade 659 värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga fängelsestraff för värnpliktsbrott resp. brott mot lagen om vapenfri tjänst. Kostnaden för varje intagen är ca 870 kr. per dygn. Totalkostnaden kan uppskattas till ca 15 milj.kr. för föregående år.

Den allmänna värnplikten innebär att de manliga svenska medborgarna har ålagts en skyldighet att fullgöra värnpliktstjänstgöring om samhället kräver det. Till denna skyldighet måste med nödvändighet finnas ett sanktionssystem. Syftet med sanktionssystemet är att den som blir ålagd tjänstgöring fullgör denna. Det har också fastlagts av riksdagen att de värnpliktiga som vägrar att fullgöra varje form av plikttjänstgöring måste drabbas av en påföljd, som inte är alltför lindrig. Straffet för värnpliktsbrott är böter eller fängelse i högst ett år. Vid förstagångsvägran blir påföljden i regel villkorlig dom i förening med böter och det är först om vägran upprepas som ett fängelsestraff döms ut. Riksdagen har uttalat att något alternativ till fängelsestraff inte bör komma i fråga i dessa fall, om påföljden skall anses vara tillräckligt kännbar. Jag hänvisar till prop. 1977/78:159, FöU28, rskr. 371. En sådan påföljd behövs för att kunna upprätthålla respekten för den allmänna värnplikten. Detta också med tanke på de värnpliktiga som lojalt och många gånger med stor uppoffring fullgör sin värnpliktstjänstgöring.

Sedan den 1 juli 1991 grundas prövningen vid ansökan om vapenfri tjänst i princip på sökandens förklaring om sin inställning till vapenbruk. Detta innebär att så gott som alla som ansöker om vapenfri tjänst får sin ansökan beviljad. Följden blir att en vapenvägrare som är beredd att fullgöra vapenfri tjänst i princip inte längre drabbas av något straff. Vad beträffar totalvägrarna måste man komma ihåg att det av domarna framgår att åtskilliga väg-

rar av ekonomiska eller rent av av bekvämlighetsskäl och således inte av principiella skäl.

I regeringens proposition 1991/92:101 om värnpliktsutbildning – som nu behandlas i riksdagen – läggs fast att endast de värnpliktiga som behövs för försvarsmaktens krigsorganisation och fredstida beredskap skall tas ut till värnpliktsutbildning. Detta innebär att antalet värnpliktiga som tas ut till värnpliktsutbildning kommer att minska fr.o.m. den 1 juli i år, om riksdagen följer propositionens förslag.

I propositionen sägs vidare att målsättningen skall vara att för varje befattning skall den utbildas, som är bäst lämpad för befattningen. Vid bedömningen av lämpligheten bör enligt propositionen bl.a. vägas in den värnpliktiges personliga förhållanden, i den mån dessa kan antas påverka hans förmåga att fullgöra tjänstgöringen, samt den värnpliktiges egna önskemål vid uttagningen. Man kan därför förutse att antalet vägrare kommer att minska med det nya uttagningsförfarandet.

Den nya principen för uttagning av värnpliktiga till värnpliktstjänstgöring kommer dock inte att innebära någon ändring i sanktionssystemet. Även i fortsättningen är det ett brott att vägra fullgöra sin tjänstgöringsplikt.

Pliktutredningen (Fö 1991:02) har till uppgift att se över personalförsörjningen till totalförsvaret genom pliktsystem. Utredningens slutsatser och förslag kan antas få betydelse för utformningen av sanktionssystemet. Utöver vad jag tidigare sagt finns det med hänsyn även till detta för närvarande inte någon anledning att förändra det gällande sanktionssystemet.

Vad slutligen gäller frågan om möjligheterna att inkalla värnpliktiga som saknar arbete gör jag följande bedömning. Som jag redan sagt är det tänkt att den värnpliktiges lämplighet för en befattning skall avgöra om han skall tas ut till värnpliktsutbildning. Detta innebär att de värnpliktiga vid uttagningen bör nivågrupperas främst med avseende på befälslämplighet, hälsa och kunskaper.

Anf. 78 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret. Min första fråga har fått ett konkret svar. Det kostade ca 15 miljoner att hålla 659 värnpliktiga i fängelse under kortare eller längre tid under 1991. Jag noterar att de har blivit fler sedan 1990, trots generösare regler för att få vapenfri tjänst.

Frågan återstår dock om det var väl använda pengar. Den frågan undviker försvarsministern att svara på.

Vilka är då dessa 659 brottslingar, som var fängslade för värnpliktsbrott förra året? Vad hade de gjort? Jag skall överlämna åt Sigrid Bolkéus, som kommer att tala efter mig, att ta upp frågan om totalvägrarna. Jag kommer att begränsa mitt resonemang till dem som gör delar av sin utbildning, men av olika skäl inte fullföljer den.

Det kan gälla pojkar som inte beviljades vapenfri tjänst enligt de gamla reglerna, sådana som trots allt ryckte in, men som under utbildningens gång beslöt sig för att överklaga och hamnade i en tröstlöst utdragen process, där någon droppe fick bägaren att rinna över. Detta gjorde att de till slut vägrade, trots att det inte var tänkt från början.

Det kan gälla pojkar som påbörjade en högskoleutbildning som de inte

ville avbryta. De begärde uppskov och fick avslag. Universitets- och högskoleutbildningar är oftast årsvisa, och i dessa tider med stor arbetslöshet är det nästintill omöjligt att göra ett uppehåll ett år för att göra militärtjänst några månader och undvika arbetslöshet de återstående månaderna av det året.

Min fråga till försvarsministern om han tycker att det är väl använda pengar att sätta dessa pojkar i fängelse grundar sig bl.a. på den klarsyn som jag tycker att dessa ungdomar visar. Vill vi att de skall gå arbetslösa flera månader för att göra sin militärtjänst på en tid som inte är lämplig för dem? Vad kostar det samhället att försörja pojkarna med socialbidrag under arbetslösheten, och skall vi räkna in den kostnaden i försvarsbudgeten?

Varför kan vi i stället inte erbjuda de ungdomar som just nu är arbetslösa att med förtur få göra sin grundutbildning? Tror inte försvarsministern att arbetslösa pojkar är lämpliga att fullgöra värnplikt? Kan man inte vara litet flexibel och obyråkratisk? Då spar man kanske både mänskliga och ekonomiska resurser. Jag kan kanske få påpeka att det finns åtminstone en partikamrat till försvarsministern som delar min uppfattning i denna fråga.

För att återgå till dem som vi sätter i fängelse, tycker förmodligen försvarsministern att de där veklingarna som inte fullgör sin utbildning inte är så mycket att bekymra sig för, men då har jag andra exempel.

Fängelsestraff kan drabba även dem som fullgör sin grundutbildning på ett utmärkt sätt. Det finns exempel på sådana som har fått högsta slutbetyg, men som så småningom ändå har blivit kriminella värnpliktsbrottslingar. Vad kan det då vara som har hänt? Jo, t.ex. att man har erbjudits en viktig fortbildning på sin arbetsplats, en fortbildning som har råkat sammanfalla med en repetitionsövning. Det kan ha gällt en så viktig sak som en kurs som var förutsättning för ett erbjudet chefsarbete. Trots ansökan om anstånd och trots att det finns lagparagrafer som säger att anstånd med tjänstgöring kan beviljas värnpliktig som visar att tjänstgöringen skulle medföra avsevärt avbräck i påbörjade studier eller vålla väsentlig olägenhet i hans arbete eller bereda honom eller nära anhörig till honom väsentliga svårigheter, så beviljas inte anstånd utan samhället reagerar efter en utdragen process med en dom på 14 dagars fängelse.

Jag har t.ex. fått ett brev från en kriminalinspektör här i Stockholm. Han skriver:

"Jag är i grunden försvarsvänlig och positivt inställd till vårt försvar, men är fly förbannad över vad som sker i nu aktuella avseenden. När man jämför med hur unga och normalt skötsamma pojkar behandlas vid dessa s.k. värnpliktsbrott, jämfört med andra brott, kan man inte undgå att bli indignerad, lindrigt sagt. Som kriminalinspektör vid bedrägeriroteln i Stockholm har jag en bra inblick i hur det är. Roteln har ca 6 000 ärenden i balans. I de flesta ärenden finns kända gärningsmän. En stor del av dessa kommer inte ens att bli föremål för utredning, enär resurserna inte räcker till."

Vilka skäl ligger bakom bedömningen att det är viktigare att fängsla värnpliktsvägrare än att fängsla kända bedragare? Hur kan vi hota skötsamma ungdomar på högskolorna med polishämtning, när vi låter dem som berövar samhället miljarder genom ekonomisk brottslighet gå fria? Varför är det så viktigt att klämma åt varje värnpliktsbrottsling att man kallar in dem på nytt

efter den första bötfällningen, så att de får upprepa sin vägran och så att vi kan döma dem till fängelsestraff? Vi behöver dem ju inte i försvaret. De gör redan en god samhällsinsats på annat håll. Vi slänger ut miljoner på en destruktiv verksamhet och låter riktiga brottslingar gå fria i brist på resurser. Använd de här 15 miljonerna som det kostar årligen för att i stället anställa fler poliser som kan utreda den ekonomiska brottsligheten.

Jag vill upprepa min fråga till försvarsministern: Är det verkligen väl använda pengar att fängsla dessa ungdomar? Jag skall t.o.m. drista mig till att fråga vilka skäl som enligt försvarsministerns bedömning är tillräckliga för att få anstånd. Att man inte får det för att barn skall skolas in på daghem eller för att barntillsynen inte kunnat ordnas är väl enligt försvarsministern helt naturligt. Men finns det några skäl som är tillräckliga för att man skall få detta anstånd?

Till sist: Det är helt klart att uttagningen av antalet värnpliktiga kommer att minska. Jag har enligt försvarsministern "påstått" att det är 40 % som kommer att frikallas. Hur många procent tror försvarsministern att det rör sig om? När det är ett så stort antal som aldrig kommer att kallas in, verkar det då inte litet väl drastiskt att kriminalisera dem som bara vill ha anstånd med en repövning eller vill göra sin vapenfria tjänst vid ett annat tillfälle? Vad räknas som ett gott resultat av denna s.k. kriminalvård?

Anf. 79 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Även jag tackar försvarsministern för svaret.

Anledningen till att jag har anmält mig till denna debatt är den att jag anser att totalvägran bör avkriminaliseras. Jag har skrivit en motion där det hemställs att riksdagen skall begära en utredning om avkriminalisering av totalvägran att göra värnplikt och möjlighet att överföra handläggningen av totalvägran till ett annat departement, t.ex. socialdepartementet.

I Nederländerna kan vapenvägrarna göra samhällstjänst som organiseras av socialdepartementet. Även i Danmark kan totalvägrarna välja samhällstjänst utanför totalförsvaret. Det är inget straff som man döms till. Redan nu pågår ju i Sverige en försöksverksamhet vid sex tingsrätter när det gäller samhällstjänst som alternativ till fängelsestraff, och det skall nu utvidgas till att omfatta hela landet.

I Danmark och Nederländerna anser man tydligen att möjligheten att välja samhällstjänst inte minskar respekten för att göra värnplikt. Men vi vidhåller vad som skrevs i en proposition som lades fram för 15 år sedan, där riksdagen uttalade att något alternativ till fängelsestraff inte bör komma i fråga vid upprepad totalvägran och att fängelsestraff behövs för att kunna upprätthålla respekten för den allmänna värnplikten. Det vore intressant att få veta om försvarsministern anser att totalvägran, som grundar sig på en icke-våldsideologi, är ett brott, en kriminell handling.

I interpellationssvaret skriver försvarsministern att totalkostnaden för de 659 som avtjänade fängelsestraff för värnpliktsbrott år 1991 uppskattas till 15 milj.kr. Är då kostnaderna för domstolsförhandlingarna medräknade? Jag skall ge ett exempel på en totalvägran som ledde till fängelse.

Tingsrätten dömde till 60 dagsböter och villkorlig dom i 2 år. Totalvägraren överklagade i hovrätten som fastställde domen. Efter 2 år blev den unge

mannen åter inkallad och totalvägrade – tingsrätten igen, och domen blev 4 månaders fängelse.

Herr talman! Jag hoppas få svar om domstolskostnaderna. Det framgår inte klart i svaret om försvarsministern anser att kostnaderna för varje intagen på ca 870 kr. per dygn och andra kostnader är väl använda pengar, när det dagligen talas om statens knappa ekonomiska resurser.

Statsrådet säger i svaret att det av domarna framgår att åtskilliga totalvägrar av ekonomiska eller rent av av bekvämlighetsskäl och således inte därför att de har en stark icke-våldsideologi. Ekonomiska skäl kan inte heller jag ställa upp på, men jag betvivlar att några av dessa pojkar tycker att det är bekvämt att utstå rättegångar och fängelsestraff. De totalvägrare som jag har talat med har inte försökt att få frisedel, eftersom det i praktiken innebär att de ställer upp på att våld kan lösa problem. Även om den vapenfria tjänsten kan göras på t.ex. brandstationer, daghem och servicehus organiseras det av försvaret. Pojkarna vill inte dra sig undan av bekvämlighetsskäl utan göra samhällstjänst där försvarsdepartementet och totalförsvaret inte har något som helst inflytande, men väl ett annat departement, t.ex. socialdepartementet.

Försvarsministerns svar ger förhoppningar om att vi i framtiden inte kommer att ha samvetsfångar. Den skall utbildas som är bäst lämpad, och antalet värnpliktiga som tas ut till utbildning kommer att minska den 1 juli i år. Då kan det väl inte vara aktuellt att välja pojkar som av etiska och moraliska skäl inte vill ta till vapen utan söker vapenfri tjänst eller totalvägrar. Vi har talat om vad fängelsestraffen kostar, men inte om den vapenfria tjänsten. Under tiden 1 juli 1991–31 januari 1992, alltså under 7 månader, beviljades 1 957 personer vapenfri tjänst.

Befälslämplighet skall vara ett kriterium för att man skall anses lämplig för värnpliktsutbildning. Då tror jag att de som vill ha vapenfri tjänst eller totalvägrar inte uppfyller kraven och gallras bort. Vad tror försvarsministern?

Anf. 80 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Först några synpunkter beträffande kostnaderna.

Det går självfallet inte att göra någon bedömning av om det här rör sig om ett rimligt belopp eller inte. Är t.ex. våra kostnader rimliga för att hålla rånare i fängelse? Är det t.ex. rimliga kostnader för att hålla ekonomiska brottslingar i fängelse? Det är ett fullkomligt absurt resonemang att göra en ekonomisk bedömning på det sätt som man förväntar sig att jag tänker göra.

Jag är djupt förvånad över att man försöker föra ett resonemang i ekonomiska termer om tillämpningen av lagar som riksdagen har stiftat. Riksdagen har bl.a. beslutat om att vi skall ha ett militärt försvar. Riksdagen har beslutat om den lagstiftning som finns på det här området. Det är domstolarna som dömer ut straff i enlighet med den gällande lagstiftningen. Riksdagsordningen och regeringsformen förbjuder mig, som herr talmannen väl vet, att gå in i de enskilda fallen när det gäller strafftillämpningen. Det får inte diskuteras i denna kammare. Därför kan jag naturligtvis inte kommentera enskilda domslut, för då skulle jag bryta mot grundlagen.

Låt oss titta på vad som kan göras på det här området. Jag tycker att det

är fel att människor med hjälp av en pliktlag kallas in – det gäller inte bara militärt försvar utan vi har civilförsvarsplikt och annat – beroende på situationen på arbetsmarknaden. Jag vet att det finns de som tycker att man kan göra det. Jag delar absolut inte den uppfattningen. Det skulle naturligtvis innebära att de som inte gör värnplikt ser till att bli arbetslösa vid ett visst tillfälle. Vilket enormt område för fiffel skulle det inte öppna! Hur djupt orättvist är det inte mot kompisarna, som fullföljer sin värnpliktstjänstgöring! Försvaret är inte någon arbetsmarknadspolitisk regulator, även om det är en synpunkt som jag vet finns både centralt och lokalt.

Sedan talades det här om samvetsfångar. Det är ett mycket farligt resonemang. Jag har träffat människor som anser sig vara samvetsfångar, när jag besökt fängelser. De anser sig vara samvetsfångar t.ex. därför att de tvingas betala skatt på ett sätt som de djupt ogillar. De är sannerligen, herr talman, minst lika starkt övertygade om att de är samvetsfångar som de värnpliktiga som vi här talar om. Skulle man bara därför att man anser sig vara samvetsfånge slippa straffutmätning? Då skulle vi hamna i en fullkomligt orimlig situation.

Sedan var man inne på antalet och sade att nu skall vi ju kalla in färre och att vi då skulle kunna vara litet generösa. Men, herr talman, om vi höjer förmögenhetsskattegränsen så att färre betalar förmögenhetsskatt, skulle det innebära att man kunde säga: eftersom det ändå är så få som betalar förmögenhetsskatt, kan jag ju slippa göra det? Om man struntar i att göra det, behöver man inte heller avtjäna något straff för det. Det tycker jag är ett märkligt resonemang.

Det finns de som hävdar att det skall vara bötesstraff i stället. Ja, då är vi inne i ett historiskt sett mycket intressant system. Det har varit väldigt vanligt, både i Sverige och utomlands, att man har kunnat köpa sig fri från värnplikten. Om man följer det som här indikeras får vi återgå till flydda århundraden. De som hade mycket pengar kunde köpa sig fria från värnplikten. Men i det här läget skulle det kallas för någonting annat, nämligen för böter. Det är naturligtvis ett föga jämlikt system. Det skulle förvåna mig mycket om det skulle vinna acceptans i Sverige.

Herr talman! Vi skall behålla den värnpliktslagstiftning som vi har i sina grunddrag. Vi skall naturligtvis visa all respekt för de människor som av djupt religiösa eller etiska skäl vägrar att göra värnplikt. Men de måste faktiskt vara inställda på att samhället ser till att gällande lagar följs.

Nu är det inte längre regeringen som avgör ärenden beträffande straffutmätning. Dessa ligger självfallet på domstolarna. Däremot kan jag försäkra att besluten om någon skall kallas in eller inte verkligen inte fattas slentrianmässigt, utan man gör från regeringens och departementets sida en ordentlig genomgång från fall till fall.

Anf. 81 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Vad som är rimligt och vad som är rättvist är naturligtvis svåra frågor. Försvarsministern frågade: Är det rimligt att hålla rånare i fängelse? Ja, det tycker jag. Om man skall jämföra rånare med kriminella värnpliktiga, tycker jag att det är mer rimligt att rånare hålls i fängelse. Men jag tycker inte det är rimligt att man jagar varje värnpliktsvägrare. Att de

kallas in gång på gång gör att de blir tvungna att upprepa sitt brott. Om man inte kallade in dem, skulle de inte behöva upprepa sin vägran och sitt brott. Det är vi från samhällets sida som åstadkommer brotten.

Det här ett område för fiffel, säger försvarsministern. Sådana finns det många i samhället. Den ekonomiska brottsligheten är omfattande, och samhället förlorar stora summor på denna brottslighet, som vi aldrig tycks få tillräckligt med poliser att arbeta med. För bara en liten stund sedan röstade vi tyvärr ner ett förslag från Socialdemokraterna om ytterligare några miljoner för att komma till rätta med alla de fall med kända brottslingar och bedragare som undandragit samhället stora pengar. När vi inte har pengar att klara upp dessa, tycker jag inte att det är rimligt att satsa 15 miljoner på att hålla dessa enligt min uppfattning oskyldiga unga människor, kanske de bästa i den unga generationen, i fängelse och låta ekonomiska brottslingar helt slippa rättegång och straff. Det är orättvist.

Den bedömning som görs är inte rimlig. Det kan hända i en syskonskara att den ena broden hamnar i fängelse och att den andra över huvud taget inte får rycka in. Anledningen till att orimligheterna blir så uppenbara just nu är bl.a. att vi före jul skickade hem flera grupper med värnpliktiga som redan hade påbörjat sin utbildning. Att det här inte skulle vara en ekonomisk fråga håller jag inte med om. Självfallet har vi inte råd att utbilda så många värnpliktiga. Därför skall vi bara ta ut en del av årskullen. Men då måste vi se till att pengarna används på ett bra sätt. Att fortsätta att sätta värnpliktiga i fängelse är helt orimligt.

Vi kommer tydligen att fortsätta att göra det, för möjligheten att få göra vapenfritjänst betraktas som undantag. Att få anstånd är väldigt svårt. Jag kan inte se att man följer reglerna för anstånd. Jag vet inte vilka olägenheter det kan vara som gör att man får anstånd. Det räcker inte med att man förlorar ett eller två år av sina studier och kanske aldrig kan återuppta dem. Avslag på anslagsbegäran kommer i alla fall. Det tycker jag är uppenbart orimligt.

Anf. 82 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Jag tycker att det var mycket berättigat att fråga om de var väl använda pengar. Försvarsministern jämförde värnpliktiga med rånare och ekonomiska brottslingar. Han talade om varför han anser att totalvägrare bör sitta i fängelse. Då skall jag faktiskt tala om varför jag vill ha det avkriminaliserat.

Jag känner mig medskyldig till vad dessa unga grabbar får utstå. Jag anser att vi bestraffar dem för den fostran och den skolundervisning som de har fått, för att de har satt så djupa spår. Min erfarenhet som lärare i 25 år är inte unik. Tvärtom är det vanligt med många kvinnor i utbildningsväsendet, både inom förskolan och inom skolan. Ingen av oss har gjort värnplikt. Jag har inte fått någon utbildning om min försvarsuppgift. Den är obekant för mig och merparten av mina medsystrar.

Den bristande kunskapen och utanförskap har gjort att det har varit väldigt svårt att undervisa om försvaret. Det är nu i samband med hotet om nedläggning av I 14 i Gävle och försvarsdebatten som jag har lärt mig mycket, likaså när mina egna grabbar har legat i lumpen i 15 månader. Men

det är så dags när man börjar komma upp i 50-årsåldern. Det har varit betydligt lättare att undervisa om freds- och konfliktlösning utan våld. Vi skall komma ihåg att det kalla kriget just upphört. Vi har i färskt minne fredsmarscher, fredsdemonstrationer, fredssånger och dikter om fred, vänskap och skrotade vapen. Hur många vita duvor, fredens symbol, har icke Sveriges elever klippt och ritat!

Vi avbryter slagsmål och lär barnen att konflikt aldrig löses med våld och vapen. Vi förmanar skjutglada grabbar med leksakspistoler. Samhället, dvs. vi alla, stödjer att det inte skall finnas krigsleksaker att köpa. Vi lovordar sådana initiativ som bildandet av Non-fighting-generation. Flickor i 17–18-årsåldern behöver varken tänka längre eller tänka om. Men vid mönstringen förväntas det att pojkarna på samhällets uppdrag skall lära sig att döda.

Om man tar konsekvensen av sin uppfostran och vägrar att döda, då sätts man i fängelse för brottet en icke-stark våldsideologi. Jag tycker inte att det är hedrande för Sverige att Sverige står på Amnestys lista över samvetsfångar. FN:s kommission för mänskliga rättigheter förordar att vapenfri tjänst skall vara i överensstämmelse med vägrarens övertygelse. I så fall skulle ingen behöva hamna i fängelse. Om Sverige följde denna rekommendation, fick totalvägrarna möjlighet att välja samhällstjänst bortkopplad från försvaret. Det är inte av bekvämlighetsskäl som man vägrar.

Det vore intressant att få veta om de som inte vill ta till vapen kommer att klara sig vid urvalet till värnplikt. Det skulle i så fall lätta många av de bekymmer som vi har.

Anf. 83 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag tror att vi måste reda upp vissa mycket elementära begrepp. Ingen sätts i fängelse om vederbörande vägrar att bära vapen. Det finns och har funnits i många decennier civila alternativ. Man får lätt intrycket av den här debatten att folk som vägrar att bära vapen plötsligt hamnar i finkan. Så är det alltså inte. Det finns många som gör vapenfri tjänst. Men nu talar vi om totalvägrare – människor som bryter mot en av riksdagen stiftad lag. Då är frågan: Skall det finnas ett sanktionssystem eller inte? Om det inte finns något sanktionssystem, innebär det att värnplikten är frivillig. Den som vill får göra sin värnplikt, den som inte vill det slipper. Jag delar inte uppfattningen att det är realistiskt, för då tvingas vi att införa en yrkesarmé i Sverige.

Om vi är överens om att det måste finnas något slags sanktionssystem, står valet mellan två sanktioner. Den ena sanktionen är böter, men då är vi tillbaka i 1600–1800-talens situation, då man kunde köpa sig fri från värnplikten. Den andra sanktionen är frihetsstraff. Riksdagen har då fastnat för att det måste finnas någon form av frihetsstraff för dem som vägrar totalt att göra sin värnplikt.

Herr talman! Värnpliktsvägrarna kallas ju inte in gång på gång. När de har kallats in ett antal gånger, vägrat och suttit i fängelse en kortare period, skrivs ärendena av. Sedan kallas de inte in flera gånger. Samhället förföljer dem ju inte livet ut, som man tycks kunna tro av den här debatten. Det är normalt en kortare period som man tvingas sitta i fängelse.

Det är självfallet en mycket grannlaga uppgift för de myndigheter som

handlägger dessa ärenden och de fall som hamnar på regeringens bord att göra en bedömning. Det är fråga om en diskretionär prövning. Jag kan naturligtvis inte uttala mig i alla enskilda fall, för jag kan inte ägna mig åt något ministerstyre. Det kan säkerligen någon gång ske mindre lyckade bedömningar. Vi människor kan alltid fela, och det gör vi också. Det är naturligtvis beklagligt om det sker, men det är inte unikt för det här området. Jag förutsätter att man gör en så noggrann bedömning som möjligt i de enskilda fallen, att man tar alla rimliga hänsyn och är generös. Jag vet att man också i de allra flesta fall är generös, t.o.m. generösare än vad lagstiftaren hade tänkt sig. Det går säkerligen att hitta något exempel på motsatsen, men det kan man inte lägga riksdag och regering till last, utan det handlar då om mänsklig ofullkomlighet.

Man skall heller inte glömma bort att tiotusentals värnpliktiga är lojala och gör sin värnplikt. Vi har just nu fantastiskt fina värnpliktiga. Det har skett en dramatisk omsvängning om man jämför med den tid då jag själv gjorde värnpliken, då det fanns en stor negativism. Uppslutningen kring värnplikten är nu väldigt stark. När en del i höstas slapp att göra sin värnplikt var det intressant att se att många krävde att få bli inkallade igen. Det handlade om några hundra personer, men i alla fall.

Skall vi säga till dem som lojalt fullgör sin tjänst och som ligger inne litet kortare eller litet längre än ett år att de som struntar i värplikten, som totalvägrar och inte accepterar någon alternativ tjänst gör rätt, medan de som kanske är borta från familjen – många värnpliktiga har i dag gift sig ganska unga och har barn – eller som tar smällarna när det gäller att vara borta från studierna att de andra, vägrarna, helt och hållet skall slippa? Det tycker inte jag. Det här är en lojalitets-, solidaritets- och jämlikhetsfråga.

Vi har inte kvinnlig värnplikt. Det uttalades här bekymmer över att kvinnorna kanske inte alltid har de kunskaper som behövs på det här området. Det går emellertid att skaffa sig kunskaper. Jag hälsar mina ärade meddebattörer välkomna in i de många frivilliga försvarsorganisationer som finns. Damerna här skulle pryda sin plats i t.ex. Lottakåren.

Anf. 84 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag tycker inte att försvarsministern har klargjort någonting i den här debatten. Snarare skyfflade han undan problemen för dem som jag den senaste tiden har kommit i kontakt med. Det rör sig inte om totalvägrare. Den diskussionen är lättare, men den för Sigrid Bolkéus i den här debatten.

Jag talar om ungdomar som har fullgjort sin grundutbildning, men som inte har kunnat inställa sig till repetitionsövning och om ungdomar som har påbörjat sin militära grundutbildning, överklagat ett beslut eller har begärt och fått vapenfri tjänst beviljad, men där tidpunkten för att fullgöra denna utbildning har visat sig vara omöjlig av det ena eller det andra skälet. När då dessa ungdomar inte har fått anstånd – som är mycket svårt att få, och de människor som hanterar dessa ärenden gör det på ett olämpligt sätt – inte inställer sig för att det är omöjligt för dem, hamnar de i fängelse. Jag tycker att det är fullkomligt orimligt.

Det är bra att det nu är lättare att få vapenfri tjänst, men det är fortfarande

många ungdomar som kom in i den här hanteringen före den 1 juli. Det är konstigt att trots att det har blivit lättare att få vapenfri tjänst, ökar antalet ungdomar som sitter i fängelse. År 1990 var antalet 592 och förra året var det 659. Det är inte fråga om att helt och hållet slippa, men samhället bör vid bestraffning av brottslingar tillämpa rimliga proportioner. Det blir ju inte någon upprepad vägran, om dessa ungdomar inte inkallas vid upprepade tillfällen, och det blir inte fängelse förrän efter upprepad vägran. Det är bara att sluta att inkalla dem som har vägrat en gång och låta det bero med böter. I stället bör man utnyttja dessa miljoner till att bekämpa den ekonomiska brottsligheten.

När det för två månader sedan var öppet hus i riksdagen blev jag tillfrågad av en besökare varför vi socialdemokrater inte gör någonting för att inte vapenvägrare skall hamna i fängelse. Besökaren berättade om sin son som under sex års tid hade genomlidit olika stadier av inkallelse, utredningar, avslag, överklaganden, rättegångar, nådeansökningar och till sist fängelsestraff. Sonens hela liv hade tagit en annan riktning. Han hade aldrig kommit i gång med sin utbildning. Såväl han som hans vänner och unga släktingar hade helt tappat tron på vuxenvärlden, på demokratin och på vårt samhälle. En stor leda och besvikelse hade spritt sig bland många ungdomar. Att försöka påverka genom politiskt eller annat arbete tyckte de var helt meningslöst. Detta skrämmer mig. Vi kan inte hantera de bästa och känsligaste av våra unga män i Sverige på detta sätt. De kommer i sitt yrkesliv ofta att arbeta som lärare, ungdomsledare eller präster. Det är därför viktigt att de kan förmedla en positiv bild av det svenska samhället till nästa generation ungdomar.

Anf. 85 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Som försvarsministern säger är det alldeles riktigt att det finns civila alternativ, och jag har också räknat upp dem. De här ungdomarna vill inte slippa undan. De vill göra samhällstjänst, men den skall vara bortkopplad från försvaret som är krigsförberedande. Det må vara att vi tycker att de är tjuriga. Varför inte se på Danmark eller Nederländerna. Det finns information i en skrift, utgiven av det Nederländska försvarsdepartementet, som heter Die Wet Gewetensbezvaren Militarie Dienst.

Vi kan väl ta reda på vilka erfarenheter man har haft där. Jag sätter nu mitt hopp till att den pliktutredning som försvarsministern nämner i svaret ställer följande fråga: Kommer de som inte vill ta till vapen att klara sig vid urvalet till värnpliktsutbildning?

Man måste också väga in hotbilden. Den har ju ändrats sedan denna proposition lades fram 1977.

Jag hoppas att de som sitter i denna pliktutredning också tycker att det är fel att 200–300 personer årligen skall sättas i fängelse på grund av att de inte vill lära sig att döda. Men många blir förtvivlade, eftersom de blir hemskickade. Det är som försvarsministern säger att över 200 överklagade, och de kommer att tas in.

Jag hoppas också att utredningen också kommer att föreslå att försvarsbudgeten skall användas till försvaret och till dem som är lämpliga att göra värnplikt. Höj dagpenningen om det finns utrymme för det, eftersom de

värnpliktiga har det knapert. Då kanske en del slipper säga nej av ekonomiska skäl.

Anf. 86 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag kan försäkra att pliktutredningen sysslar med denna problematik inkl. de utländska alternativ som finns, och frågan har många gånger studerats. Men riksdagen har faktiskt kommit fram till denna lösning, dvs. att vi skall ha en allmän värnplikt – det är inte någon enskild försvarsminister som har gjort det. Det skall också finnas någon form av sanktionssystem inbyggt. Det är möjligt att man kan gå över till böter. Det finns emellertid en principiell tveksamhet i fråga om detta, eftersom man då kan köpa sig fri från värnplikt. Jag tycker faktiskt att det är fel. Jag får naturligtvis respektera dem som har en annan uppfattning. Men systemet skulle vara djupt orättvist om någon genom att betala några tusenlappar slapp göra kanske ett års värnplikt, medan andra lojalt gör sin värnplikt för att kunna försvara sitt land i en krigssituation.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1991/92:155 om JAS-projektet

Anf. 87 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Maj Britt Theorin har ställt följande frågor till mig om JAS-projektet:

1. Förutsätter kontraktet för delserie 2 av JAS (110 plan) en ytterligare beställning av JAS-plan?
2. Hur många plan är det i så fall fråga om och till vilket pris?
3. Hur många JAS-divisioner planerar regeringen?
4. Är det samhällsekonomiskt försvarbart att skrota fullt funktionsdugliga Viggar för att få plats med JAS?

Inledningsvis vill jag påpeka att Maj Britt Theorins påståenden i interpellationen på ett flertal punkter är faktamässigt felaktiga.

Dess värre lever vi ännu inte i den fredliga värld som Maj Britt Theorin beskriver, även om vi hoppas på att så få göra.

Våra massmedier redovisar dagligen reportage om strider och oroligheter, även i vår relativa närhet.

Maj Britt Theorin hävdar att hela världen nedrustar, förutom Sverige och Turkiet som upprustar. Detta påstående om svensk upprustning rimmar dåligt med det faktum att den svenska armén föreslås minska med ca 25 % i kvantitet, och flygstridskrafterna från 20 till 16 divisioner.

Den internationella utvecklingen hindrar dock inte att ett flertal länder, även i Europa, för närvarande utvecklar eller planerar att anskaffa nya stridsflygplan. JAS 39 GRIPEN är som bekant ett alternativ för flera av dessa länder.

Även tidigare Warszawapaktsländer kommer – så snart deras ekonomi

tillåter – att anskaffa nya flygplan. Att världen runt Sverige nedrustar – som Maj Britt Theorin påstår – gäller i alla fall inte på flygstridskraftsområdet.

Jag vill, innan jag besvarar Maj Britt Theorins frågor, påminna om det beslut om fortsatt inriktning av JAS-projektet som regeringen fattade den 5 december förra året.

Av detta beslut framgår att den tidigare regeringens inriktning enligt beslutet från den 22 november 1990 i allt väsentligt fortfarande gäller för JAS-projektet.

Jag vill därmed också ha sagt till Maj Britt Theorin att vi inte funnit anledning att ändra på den inriktning som tidigare socialdemokratiska regeringar lagt fast.

Beslutet den 5 december 1992 innebär bara att regeringen fullföljer tidigare beslut och uppdrar åt materielverket att förhandla med IG JAS AB om villkoren för beställning av produktion av delserie 2, utveckling av JAS 39B och erforderliga stödsystem. Beställningen görs dock först när förhandlingar har lett fram till godtagbara affärsmässiga villkor för staten. Samtliga väsentliga frågor avseende finansiering av projektet skall alltså klarläggas. Därtill skall avtalet innehålla kontrollstationer som möjliggör anpassning till eventuellt ändrade förutsättningar. Regeringen kommer, genom försvarsutskottet, att hålla riksdagen informerad inför ett planerat kontraktstecknande den 1 juli 1992.

Maj Britt Theorins första fråga besvaras enkelt med att det kontrakt som nu avses bli tecknat för JAS 39 delserie 2 om 110 flygplan inte binder statsmakterna till någon beställning av ytterligare flygplan. JAS-beslutet år 1982 förutsatte däremot att hela Viggensystemet successivt skulle omsättas med JAS 39 för att projektet totalt sett skulle få en kostnadseffektiv volym. En eventuell framtida delserie 3 innebär däremot inte någon ökad kostnad för delserie 2.

Den andra frågan som Maj Britt Theorin ställt om antalet flygplan och till vilket pris, kan av bl.a. de skäl jag just nämnt inte besvaras. Riksdagen kommer endast att ta ställning till delserie 2 (110 flygplan) inkl. JAS 39B. Det totala antalet flygplan kommer att fastställas i senare försvarsbeslut, som jag naturligtvis inte skall föregripa. Framtida priser kan självfallet inte heller bedömas i dag, eftersom hela produktionen bygger på avtal som förhandlas inför varje beställning på grundval av en efterkalkyl av genomförd produktion. Efterkalkylen blir sedan en avgörande parameter för bl.a. prissättningen.

Maj Britt Theorin har vidare frågat vilket antal JAS-divisioner som regeringen planerar. Det kan utan svårighet utläsas på s. 5 i propositionen 1991/92:102 att regeringens förslag till krigsorganisation på sikt omfattar 16 divisioner inom flygvapnet efter JAS-systemets införande. Antalet divisioner som skall omsättas behöver dock inte fastställas nu utan kan avgöras i senare försvarsbeslut. Detta är möjligt, eftersom åtta av divisionerna är av typen (JA 37) jaktviggen, levererade mellan åren 1977 och 1990. Dessa utgår dock successivt fram till år 2006 om inga åtgärder vidtas eller andra omständigheter motiverar annat.

På Maj Britt Theorins sista fråga blir svaret att det naturligtvis inte är samhällsekonomiskt försvarbart att i förtid skrota fullt funktionsdugliga Viggar. Detta konstaterande gäller självfallet alla högteknologiska system, varför vi

inte avser föreslå sådana åtgärder. JAS-systemet ersätter därför först systemen AJ/S 37, och därefter planeras också JA 37 Viggen att ersättas på sikt, detta allteftersom resp. flygplanindivider av tekniska, ekonomiska eller andra skäl inte längre kan eller bör utnyttjas vidare.

Låt mig avslutningsvis få erinra om att tiden för att ta fram komplexa vapensystem är lång. Beslutet att ersätta hela Viggen-systemet med JAS 39 fattades mot bakgrund av att Viggen-systemen, liksom alla andra system, har såväl en teknisk som en praktisk livslängd. Vid sekelskiftet kommer en stor del av de då kvarvarande flygplanen att vara 25–30 år gamla. Det bör därför påminnas om att flygplanssystemen specificeras för en nyttjandetid på maximalt 15–20 år.

Jag upprepar alltså att någon skrotning i förtid således inte kommer att ske för att få plats med JAS-systemet.

Anf. 88 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för svaret på min interpellation. Det är i vissa delar klarläggande men i andra delar oklart.

Anledningen till att jag har ställt denna interpellation är inte minst de låsningar för kraftigt höjda försvarskostnader för framtiden som finns inbakade i beslutet.

Det kalla kriget är slut. Som jag framhåller i interpellationen har en dramatisk och positiv ändring i de internationella relationerna i Europa inträffat. Warszawapakten existerar inte längre. Mycket kraftig konventionell nedrustning pågår i Europa, och något reellt militärt hot mot Sverige redovisar varken ÖB eller regeringen. Förutsättningarna för fortsatt kraftig nedrustning är unikt goda, något som avspeglar sig i bl.a. NATO:s kraftiga minskningar på 16,2 % mellan 1990 och 1991 liksom i Tysklands och OSS mycket kraftiga minskningar av både militärutgifter och styrkor.

Men den borgerliga regeringen i Sverige går på tvärs med denna utveckling och föreslår en formell ökning med 7,3 miljarder men med låsningar för mycket kraftigt ökade försvarskostnader därefter i form av både delserie 2 och delserie 3 av JAS, nya u-båtar, ytfartyg och stridsvagnar.

Försvarsministern antyder i svaret att strider och oroligheter i vår närhet motsäger min beskrivning av det kalla krigets slut. Min fråga är ganska naturlig:

Hur tänker sig försvarsministern att social oro, etniska konflikter och t.ex. stridigheterna i Bosnien Hercegovina skall kunna sprida sig till Sverige? Varför och hur skulle JAS-plan användas vid en sådan konflikt? Är det inte andra metoder är de militära som behövs vid sådana konflikter?

Nedrustning är enligt vetenskaplig definition minskning av såväl pengar som materiel och stridskrafter. Att minska på ett område men öka på ett annat, exempelvis höja försvarsramen med 7,3 miljarder, är ingenting annat än upprustning. Menar försvarsministern att det är nedrustning att avskaffa ett föråldrat vapensystem och t.ex. införa moderna stridsvagnar i stället? Den definitionen av nedrustning har jag aldrig mött någonstans i världen.

Visst finns det fortfarande länder som planerar att skaffa nya stridsflygplan. Men allt fler anser sig inte ha behov av eller råd med att skaffa nya flygplan. I stället livstidsförlänger de sina plan. Det gör USA, Canada, Ve-

nezuela, Chile, Australien, Nya Zeeland, Singapore, Japan, Israel, Egypten, Italien, Frankrike, England, Tyskland, Belgien och andra, men inte Sverige.

Viggenplanen kan modifieras med JAS-teknik till mycket lägre kostnad; för alla de 130 attack- och spaningsviggarna till en kostnad på 150 milj.kr., dvs. 50 milj.kr. mindre än vad *en* JAS 39 Gripen kostar enligt de uppgifter vi har nu på styckepris. De kan livstidsförlängas till långt fram på 2000-talet.

Visst har den borgerliga regeringen en annan syn på JAS än Socialdemokraterna. Jag skall inte upprepa våra förbehåll för beslutet 1983. Utan förbehåll, och därmed utan ett verkligt förhandlingsutrymme, sas i regeringsdeklarationen att JAS-projektet skall fullföljas. Bättre kort på hand kunde inte industrin få.

Visserligen säger försvarsministern att kontraktet på delserie 2 inte binder statsmakterna till någon beställning av fler plan. Det är bra, och jag är tacksam för det svaret. Men varför då skriva i propositionen att "fortsatta flygplansleveranser efter delserie 2 förutsätts"? Vad betyder 16 JAS-divisioner om inte 272 plan?

Samtidigt låter försvarsministern påskina att beslutet från 1982 förutsatte att hela Viggen-systemet skulle bytas ut mot JAS 39 för att få en kostnadseffektiv volym. Till detta är att säga att riksdagen hittills endast beställt 30 plan och att riksdagen angav en maximal ram om 24,7 miljarder för sammanlagt 140 plan. Att flygvapnet och industrin hela tiden räknat med över 300 plan är något helt annat.

Offert på delserie 2 får riksdagen emellertid inte ta ställning till. Här gäller det tydligen för riksdagen att köpa grisen i säcken. Besluta gärna om att beställa 110 plan, men begär inte att få ta ställning till offerten och därmed kostnaderna! Detta är inte acceptabelt.

Min första fråga är: Kan försvarsministern garantera att i kontraktet för delserie 2 inga extra kostnader för delserie 2 tillförs om delserie 3 inte beställs? Den andra är: Är försvarsministern beredd att låta riksdagen i sin helhet, inte bara genom information till försvarsutskottet, ta ställning till JAS-offerten?

Jag noterar med tillfredsställelse att försvarsministern lovar att någon skrotning i förtid inte kommer att ske för att få plats med JAS-systemet. Men vad skall han då göra med alla JAS-plan? Försvarsministern säger att de kvarvarande flygplanen vid sekelskiftet kommer att vara 25–30 år gamla. Detta är väl ändå en sanning med en stor modifikation eftersom det första Viggenplanet levererades först 1977.

Enligt en av våra främsta försvarsexperter bör Viggenplanen utnyttjas minst 30 år, vilket betyder att de 1990 levererade Viggenplanen håller åtminstone till år 2020, troligen längre. Min fråga är: Varför är det omöjligt för Sverige att livstidsförlänga sina flygplan på samma sätt som andra länder gör?

Anf. 89 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Den internationella utvecklingen och inte minst den i Europa har starkt förbättrat Sveriges säkerhetspolitiska läge. Det finns inom överskådlig tid inte något reellt militärt hot av betydelse mot vårt land som

motiverar ett kraftigt utbyggt nytt luftförsvar. Sverige har jämfört med de flesta länder i Europa ett mycket starkt flygvapen som kan förbättras utan att JAS-projektet fullföljs.

Det är ovisst och det finns inte fullgoda garantier för vad slutnotan för JAS-projektet serie 2 kommer att stanna på när det är slutlevererat. Redan nu, och om kostnadsutvecklingen fortsätter som den hittills har gjort, riskerar JAS-projektet att medföra en svår belastning på försvarets budget och betydande komplikationer för övriga vapengrenar.

Det har visat sig att Sveriges flygindustri kan överleva utan JAS-projektets fullföljande. SAAB är marknadsledande i Europa för civilflyg för 30–60 passagerare. I dag utgörs hela 55 % av SAAB:s flygdivision av civil tillverkning. Det gäller nu – i händelse att JAS-projektet inte fullföljs – att ytterligare utveckla den civila verksamheten.

Jag skulle vilja ställa ytterligare några frågor till försvarministern.

För det första: Var tycker försvarsministern att gränsen går för de kostnader som bör nedläggas på JAS-projektet? I svaret säger han att det skall vara godtagbara villkor men har också uttalat att vi inte kan gå hur långt som helst. Jag fordrar inte något detaljerat svar, men det vore av intresse att få veta nivån.

Den andra frågan är: Är regeringen beredd att ompröva fullföljandet av JAS-projektet i händelse kostnaderna blir alltför höga? Det är en viktig fråga. Om motparten får det intrycket att man till varje pris vill köpa planet kan det vara en olägenhet.

Den tredje frågan är: Vilka negativa verkningar och anslagsminskningar kan ett fullföljande av JAS-projektet få för övriga försvaret? Vi har ju bl.a. fått uppgifter om att det rör sig om två brigader. Men är det mer än så?

Om regeringen blir nödsakad att ompröva JAS-projektet finns det då, försvarsministern, någon beredskap för alternativ försvarspolitik för flygvapnet? Det är också en viktig förhandlingsfråga. Jag vill också få försvarsministerns synpunkter på vilken ökning av svensk vapenexport som regeringen beräknar att JAS-projektet får. Det finns analyser om detta där det talas om att en betydande exportökning är enda hoppet för att detta skall gå ihop.

Slutligen: Har regeringen planer på en serie 3 av JAS-projektet? Jag vet att ställningstagande till detta blir aktuellt långt senare. Men det har en viss betydelse att veta vilka tankar försvarsministern har i den frågan.

Anf. 90 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Jag medger gärna att vi under senare år fått uppleva en avspänning i Europa på grund av kommunismens fall. Taggtråden har försvunnit och muren har brutits igenom. Men om framtiden vet vare sig Maj Britt Theorin, Hans Göran Franck eller jag särskilt mycket.

Det sista JAS-planet i delserie 2 skall lämna rullbandet i Linköping år 2001. Det planet skall vara i tjänst till ungefär år 2020, förmodligen till år 2025. Om Hans Göran Franck och Maj Britt Theorin kan tala om för svenska folket och min ringa person hur världen ser ut år 2025 exakt på pricken, böjer jag mig. Ni är ju duktiga på prognoser. Det vet vi som har följt er internationella verksamhet. Då kan vi avskaffa ganska mycket.

Men om ni i dag i Sveriges riksdag hyser minsta tvekan om läget i världen

när JAS-flygplan, andra svenska vapen och utbildade svenska värnpliktiga – som nu gör sin grundutbildning – kanske behövs, måste vi begripa att vi har ett tidsperspektiv som vi inte kan överblicka. Vi bygger ju inte JAS-flygplan för att de skall slåss i morgon.

Allt tal om hotbilder måste sättas in i sitt stora sammanhang. Därför måste vi ta ett försvarsbeslut i taget. Nu handlar det om att ta ställning till de frågor som riksdagen har fått på sitt bord i form av en proposition. Vi arbetar nu med att så snabbt som möjligt försöka få fram ett beslut om delserie 2. Ju mer det drar ut i tiden, desto större blir kostnadsfördyringen. Det beror helt enkelt på att här står det hundratals svenska och utländska underleverantörer och väntar på besked. De håller inte kapaciteten uppe och kompetens samlad om det inte snabbt kommer ett beslut om delserie 2.

Det är anledningen till den ordning som vi har föreslagit i propositionen. Om vi inte nu snabbt försöker att få till stånd ett beslut kan det kosta extra miljarder.

När det gäller delserie 2 kan jag försäkra Maj Britt Theorin att det är alldeles kristallklart från regeringens sida att detta är helt frikopplat från en eventuell delserie 3. Den har inga kostnadseffekter på den delserie som vi nu diskuterar.

Låt mig sedan svara Hans Göran Franck angående kostnaderna. Det finns självfallet alltid en övre gräns för den här typen av projekt. Jag kan försäkra att regeringen, via Försvarets materielverk, förhandlar med så stor bestämdhet och så hårda nypor som det över huvud taget är möjligt att göra i de här sammanhangen. De kostnadsfördyringar som man klagar över har ägt rum under den tid då Maj Britt Theorin och Hans Göran Franck fanns i regeringsmaktens närhet som medlemmar av den socialdemokratiska riksdagsgruppen. Jag kan försäkra att den regering som finns nu i varje fall inte är mindre tuff när det gäller affärsmässiga förhandlingar. Den är förmodligen inte mindre kompetent heller.

Hans Göran Franck frågade vad det finns för alternativ. Om det skulle bli orimliga kostnader handlar det om att skjuta ett projekt framåt i tiden. Det innebär fördyringar, som jag försökte att säga för någon minut sedan. Det är ingen rekommendabel lösning. Jag utesluter inte att detta kan bli nödvändigt. Man kan tvingas minska antalet plan i delserien. Det är inte heller någon särskilt bra lösning. Det är inte så att om man minskar antalet plan med 10 % blir kostnaderna 10 % mindre. Vi hamnar långt därifrån med denna typ av moderna sofistikerade tillverkningsmetoder och produkter.

Jag utesluter ingenting. Regeringen har faktiskt bara sagt en sak i regeringsdeklarationen. Jag har upprepat det gång på gång: JAS-projektet skall fullföljas. Vi har däremot inte tagit ställning till i vilka former och hur. Det är någonting som vi förhandlar om nu. Det ligger naturligtvis i skattebetalarnas intresse att det blir en så effektiv och bra uppgörelse som möjligt.

Hans Göran Franck frågade om andra alternativ. Det blir i praktiken att köpa utomlands. Det blir inte billigare. Om vi tittar på alternativet med det stora europeiska samarbetsprojektet med ett flertal stora tunga industrinationer inblandade, är kostnaden per enhet ungefär den dubbla mot ett JAS-flygplan. JAS är alltså inget dyrt flygplan internationellt sett, utan mycket billigt.

Låt mig slutligen säga, eftersom min tid i talarstolen nu lider mot sitt slut i den här omgången, att frågor rörande delserie 3 får vi behandla i nästa försvarsbeslut. Det bör komma någon gång under 90-talets andra hälft. Därför är det omöjligt att svara på de frågorna nu. Vi kan inte säga om det blir en delserie 3, vilket i många avseenden är att rekommendera, precis som det står i propositionen, eller om man väljer någon annan lösning.

Anf. 91 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Jag noterar att försvarsministern inte svarar på mina frågor. Jag skall försöka att upprepa dem. När det gäller avspänningen i Europa vill jag bara säga att varken försvarsministern eller jag kan sia särskilt väl om framtiden. Det kunde jag inte heller som nedrustningsansvarig i den förra regeringen. Men så mycket kan jag säga att världens övriga länder mycket markant och tydligt väljer nedrustning. Inte minst NATO har nedrustat kraftigt, som det står i försvarspropositionen. Man kommer även att fortsätta att göra det.

USA, Tyskland och andra länder väljer att livstidsförlänga sina flygplansprojekt. Jag ställer då frågan: Vad är anledningen till att Sverige som enda land i Europa tillsammans med Turkiet väljer den motsatta vägen? Det måste finnas något hot som man bör precisera för oss. Med det har varken den borgerliga regeringen eller försvarsministern kunnat göra.

Låt mig ta upp frågan om livstidsförlängning. En av våra främsta experter på flygplan här i riksdagen har sagt att om vi avstår från att återigen skrota fullt användbara maskiner, sjunker behovet av JAS-flygplan fram till sekelskiftet från de 140 plan som angavs 1982 till omkring 80. Därefter behövs en fortsatt tillförsel av omkring 12 plan per år i stället för 18 som hittills beräknats. Har han fel? I så fall vill jag gärna höra försvarsministerns bedömning av detta. Vad skall man göra med JAS-planen om man livstidsförlänger Drakar och Viggar och modifierar dem? Skall man exportera dem? Det är ganska osäkert om det går att genomföra en export av JAS-planen i nuvarande läge.

Sedan kommer den andra frågan. När vi socialdemokrater en gång efter mycken tvekan fattade beslut om JAS-projektet, sade vi också att om det skulle bli en nedrustning i Europa får också detta projekt omprövas. Alla övriga länder i världen omprövar sina stora militära projekt, så icke Sverige. Sverige måste vara osedvanligt mycket hotat jämfört med andra länder.

Enligt Svenska Dagbladet fanns en tredje delserie av JAS med som en ekonomisk förutsättning i den offert för delserie 2 som nu förhandlas om. Då är det bra att försvarsministern har sagt att detta icke är fallet. Men det är ju de facto så att både flygvapnet och försvaret har räknat med 300–355 plan.

Det är inte lätt för vanliga riksdagsmän att få tag i alla relevanta uppgifter. Det finns en bok som har gett oss en liten vägledning när det gäller JAS-projektet. I den har gjorts kostnadsberäkningar baserade på uppgifter från bl.a. flygvapnet och FMV. Man har räknat med minst 355 plan till en kostnad av 116 miljarder kronor. Det är FMV som har uppgivit den summan. Enligt flygvapnet uppgår kostnaden till 126 miljarder kronor. Då är icke den huvudsakliga beväpningen inräknad. De kostnaderna kommer därutöver.

Om man slår ut dessa 126 miljarder kronor på 355 plan kommer man fram till ett styckepris på 355 milj.kr. Det är litet andra summor det, än dem som försvarsministern går ut och försöker sälja JAS-planet för till olika länder. Jag vill gärna ha svar på de frågor jag ställde tidigare och som försvarsministern valde att inte svara på. Kommer riksdagen att få ta ställning till offerten för att inte köpa grisen i säcken? Kommer riksdagen själv att få ta ställning till vad kostnaderna för JAS delserie 2 blir?

Anf. 92 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det finns vissa motsägelser i argumenteringen. När man gör minskningar på försvarskostnaderna talar man om hur bra den internationella utvecklingen är. När man vill göra ökningar på vissa delar av försvarskostnaderna talar man om att det finns en hotbild. Anders Björck frågar mig om jag på pricken kan tala om hur det kommer att vara år 2025. Det kan inte Anders Björck heller. Det kan ingen. Svaret på den frågan är självklart.

Det viktiga i det här sammanhanget är dels det som bör göras inom en viss begränsad tid, dels att se på hur det blir i framtiden. Då är det fråga om att göra en rimlig prognos. Jag har varit med om att göra en rimlig prognos i utrikesutskottet. Där har man gjort uttalanden om detta med hotbilden i den riktning som jag nämnde i mitt första anförande.

Det rör sig om mycket omfattande förändringar och minskningar av de militära kostnaderna som en följd av ESK-avtalet, den drastiska förändringen i östvärlden och att länderna tar egna initiativ i den riktningen.

Det är att ge en felaktig signal att inte enbart företa vissa allmänna ökningar i försvarsbudgeten utan i stället företa ökningarna framför allt när det gäller flyget. Sverige ligger i täten av jämförbara länder.

Jag uppfattade Anders Björck så att det finns en viss beredskap för hur frågan skall hanteras i händelse av att JAS-projektet inte skall fullföljas. En nackdel när det skall förhandlas är vad som står i regeringsdeklarationen. Den är man ju bunden till. Det kan motparten naturligtvis utnyttja. Det kommer förmodligen i förlängningen att leda till betydande tilläggskostnader.

Jag anser att det är en felaktig signal att satsa så mycket på JAS 2. För att det hela skall bli affärsmässigt försvarligt är det sannolikt, om det sitter en regering av det slag vi har nu, att det kommer att bli en serie 3.

Anf. 93 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Hans Göran Franck och jag är överens om att ingen kan konstatera vad som skall hända år 2025. Men det intressanta är att just när man inte kan förutse framtiden med någon som helst säkerhet måste man i stället vara beredd på olika alternativ. Det gäller att få en fredlig utveckling – vilket vi alla önskar – men också att med tanke på det långa tidsperspektiv som JAS skall verka i, som är längre än tiden mellan första och andra världskriget, mellan fredsoptimism och ett brutalt krig igen, vara beredda, om den fredliga utvecklingen förbyts i något annat.

Det är därför försvarsprojekt av det slaget måste präglas av oerhört stor långsiktighet. Det är mycket komplicerat att arbeta med så långa tidshori-

sonter. Det gäller inte bara för denna regering, utan det gäller i lika stor utsträckning för den tidigare regeringen.

Hans Göran Franck säger att Sverige rustar upp. Det är tyvärr inte så. En del andra skulle säkert vara glada. Vi får inte glömma bort att när alla länder i vår omgivning rustade upp under 1980-talet, många av dem med 50 %, låg Sverige i praktiken stilla. Det som sker nu är ingenting annat än ett försök att rätta till de allra mest uppenbara bristerna för att komma någorlunda i balans. Jag kan försäkra att det handlar absolut inte om upprustning.

Vi får tänka litet på konsekvenserna. Om vi rent teoretiskt skulle strunta i att genomföra JAS-projektet kan vi konstatera att det skulle medföra oerhörda avvecklingskostnader. Det är fråga om många miljarder. Tiotusentals svenskar skulle bli arbetslösa. Vi skulle omedelbart avhända oss många arbetstillfällen i denna besvärliga situation. Det är inget avgörande argument – men det må vara tillåtet att upplysa.

Högteknologisk kompetens skulle skingras som också har en civil användning. Det har helt riktigt påpekats att vid Saab är man duktig på att producera civila flygplan. Ja, det är så tack vare att företaget i botten har haft en militär kompetens och uppbyggnad som har kunnat användas på den civila sidan. Jag hoppas att den symbiosen skall kunna utnyttjas även i framtiden.

Vidare har vi exporten. Just nu diskuteras en exportorder till Finland värd ungefär 14 miljarder. Om den ordern skulle bli verklighet skulle den skapa oerhört många arbetstillfällen under 1990-talet. Men det vet vi inte något om i dag.

De som angriper JAS-projektet tar på sig ett stort ansvar om det sker på ett oriktigt sätt och med felaktiga faktauppgifter. Då riskeras många arbetstillfällen i Sverige just nu. Men värre är att många arbetstillfällen riskeras i framtiden. Då läggs svensk militär flygplanstillverkning ner för alltid. Det tycker jag inte skall ske. Vi skall försöka hålla fast vid en svensk militär flygplanstillverkning. Jag är övertygad om att det måste ske i samarbete med andra länder – gärna med våra nordiska grannländer. Det här är en tung börda för ett litet neutralt land som Sverige.

Jag skall försöka svara på Maj Britt Theorins fråga. Det står alldeles klart i mitt interpellationssvar: "Regeringen kommer, genom försvarsutskottet, att hålla riksdagen informerad inför ett planerat kontraktstecknande den 1 juli 1992." Om ett avsteg skulle göras från detta och ett beslut skulle fattas sent i höst, innebär det kostnadsfördyringar av mycket, mycket omfattande slag. Det är möjligt att de kostnadsfördyringarna skall accepteras. Jag förutsätter då att det blir en höjning av försvarsramen, och jag ser fram emot Maj Britt Theorins medverkan till en höjning av försvarsramen för att klara det problemet.

Andre vice talmannen anmälde att Hans Göran Franck anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 94 MAJ BRITT THEORIN (s):

Herr talman! Det var intressant att notera att nu kommer sysselsättningsargumentet in i diskussionen. Det är hotet, inte sysselsättningen, som skall avgöra vilket försvar vi skall ha.

De anställda för den militära produktionen på Saab utgör 3 300 människor, herr försvarsminister, varav hälften är kvalificerade tekniker som inte bör ha särskilt stora svårigheter att få ett arbete. Tala inte om tiotusentals människor som blir utan arbete, och de blir det banne mig inte i dag om beslut fattas nu om stopp för JAS utan på mycket lång sikt. Det är inte fråga om jobben utan om vilka militära hot som finns och vilka behov som skall tillfredställas.

De facto framgår det i försvarspropositionen, och nu har också försvarsministern sagt detta, att det skall bli 16 divisioner JAS-plan. Det är lika med 272 plan. Vore det inte hederligare att inför svenska folket säga att de inte skall tro på de 57,8 miljarderna som har presenterats för dem. De skall räkna med åtminstone 126 miljarder. Det är den beräkning som flygvapnet har gjort för de 16 divisionerna, dvs. en delserie 3 förutsätts.

Jag säger inte att vi skall ställa oss värnlösa. Det kommer vi inte heller att göra. Vi har ett av de starkaste flygvapnen i Europa i dag. Vi kommer att ha det även om vi bara behåller de 30 plan som nu är beställda av JAS-modellen. Vi kommer att ha ett av de starkaste flygvapnen i Europa för lång tid framöver. Jag har redovisat fullgoda alternativ. En modifiering till en billigare kostnad av Viggen ger oss ett mycket värdigt, bra och starkt flygvapen långt fram på 2000-talet.

I ett läge där samhället i övrigt får vara berett på att dra åt svångremmen, där vi inte klarar sjukvården och omsorgen av våra gamla, där alla skall pruta – inte minst kommunerna som skall ta hand om människorna –, där skall tekniken och maskinerna få råda. Detta när det inte ens går att redovisa något som helst militärt hot.

När världen i övrigt har upprustat, har man från militärens och moderaternas sida i Sverige alltid krävt att vi skall upprusta. Det har vi gjort under långa tider. När världen i övrigt nedrustar, vill den borgerliga regeringen att Sverige skall fortsätta att upprusta och fortsätta att satsa på stora militära flygplansprojekt. Det här är omöjligt att förklara för svenska folket. Hur går det ihop?

Jag har åberopat en borgerlig mycket skicklig försvarspolitiker angående livstidsförlängning av de plan – Viggar – vi har och därmed de minskade behoven av JAS. Jag har fortfarande inte fått svar på om Hans Lindblad har fel eller rätt.

Anf. 95 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet då de som debatterar har tagit upp frågan om hur framtiden skall se ut och att vi inte vet mycket om den. Vi vet att det finns något som hotas i framtiden och görs redan i dag, nämligen miljön. Vi riskerar att klimatet förändras, skogarna skövlas, jordarna eroderar bort och ozonlagret tunnas ut. Ozonlagret har tunnats ut så mycket att produktionen av plankton i haven under ozonhålet minskat med 12 %. Det här utgör grunden för allt liv på jorden.

Om vi fortsätter att förstöra miljön på det sätt som hittills har skett, kommer vi inte att ha någon framtid som mänsklig ras på jorden.

När man med dessa kunskaper lyssnar på debatten om vårt försvar, ter sig det militära försvaret absurt. Jag tycker att det är helt självklart att JAS-

projektet borde avslutas och att en ny delserie inte skall beställas. Pengarna borde användas för att skydda oss mot de hot som är reella, nämligen hotet från den förstörda miljön. Annars har vi ingen framtid alls. Och vad skall vi då ha flygplan till?

Anf. 96 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Maj Britt Theorin är känd för sin närmast aggressiva inställning mot svensk flygindustri och JAS-projektet, men också mot dess föregångare Viggen-projektet.

Maj Britt Theorin har naturligtvis rätt att ha vilken uppfattning hon vill. Men jag tillåter mig ändå att redovisa den uppfattning som jag vet att det finns en majoritet för inte bara i regeringen men också i riksdagen och i Maj Britt Theorins eget parti.

Ni slåss så förskräckligt mycket inom Socialdemokratin om dessa frågor. Ni är som hund och katt: ni kan inte hålla sams. Det är ett slagsmål som skulle glädja vilken sergeant som helst ute på slagfältet.

Mycket av det som Maj Britt Theorin har sagt här borde hon rikta, och har hon riktat, mot sina partivänner och den socialdemokratiska partiledningen. Jag säger i mitt interpellationssvar att den nuvarande regeringen på de allra flesta områden fullföljer JAS-projektet såsom Socialdemokraterna hade planerat det. Naturligtvis har det varit modifikationer med tanke på att det händer saker och ting på det här området. Men vi följer de grundläggande riktlinjerna.

Ni har haft hela 1980-talet på er inom socialdemokratin att lägga ned hela projektet. Men min företrädare har fortsatt. Det här betyder bara att Maj Britt Theorin inte har fått gehör för sina ståndpunkter inom socialdemokratin. Hon är väl sur och grinig över det. Men hon skall inte rikta det mot oss utan i stället fortsätta det härliga slagsmålet, som inte verkar särskilt fredligt, inom socialdemokratin.

När det gäller sysselsättningen sade jag att det argumentet inte var avgörande. Men jag tillät mig påpeka i all ödmjukhet att det är många tusen arbetstillfällen som försvinner. Maj Britt Theorin tycks tro att JAS tillverkas uteslutande i Linköping. Men det vimlar ju av underleverantörer i det här sammanhanget som finns runt om i landet. Deras arbeten är väl också värda något? En exportorder är väl något som kommer att ge arbetstillfällen i Sverige?

Maj Britt Theorin försöker hela tiden plocka fram felaktiga uppgifter. Hon refererade till Svenska Dagbladet på en punkt. Jag kan bara konstatera att det är en felaktig uppgift. Den blir inte rättare för att den upprepas i kammaren.

Det är viktigt att vi nu fullföljer JAS-projektet. Jag kan försäkra Maj Britt Theorin om att den här regeringen gör vad den kan för att se till att det skall bli en bra uppgörelse om delserie 2. Med bra menar jag både för de människor som arbetar med projektet, för Sveriges framtida säkerhet och för skattebetalarna.

Andre vice talmannen anmälde att Maj Britt Theorin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 97 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! Det är ganska många som är emot JAS-projektet. Tyvärr är vi inte i majoritet inom det socialdemokratiska partiet. Men det finns undersökningar som visar att 60–70 % av medborgarna i Sverige är emot JAS-projektet. Vi har förhoppningar om att vi skall kunna övertyga såväl vårt eget parti som de borgerliga partierna om att avbryta projektet. Lyckas vi inte nu kommer vi att lyckas i framtiden. Det är ett helt vansinnigt projekt. Det är som ett kakmonster, dvs. det äter upp allt omkring sig. Nu har man inte ens råd att behålla värnplikten. Jag är övertygad om att projektet så småningom kommer att upphöra.

Jag tycker att det är förvånande att försvarsministern angriper Maj Britt Theorin när hon inte har någon rätt till ytterligare inlägg. Jag tycker att det är oschyst att göra så. Vi har många bra diskussioner i vårt parti, och de sker fredligt. Vi slåss med ord, och det tycker jag att man skall göra.

Anf. 98 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! En så fredlig person som jag skulle aldrig drömma om att angripa Maj Britt Theorin. Jag bara gav några sakupplysningar om läget inom socialdemokratin.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 1991/92:136 om riskkapital för småföretagare

Anf. 99 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Mats Lindberg har frågat mig vad jag tänker vidta för omedelbara åtgärder för att tillgodose småföretagens behov av riskvilligt kapital för både utveckling och nyetablering.

Regeringen har i propositionen (1991/92:51) om en ny småföretagspolitik lagt fast riktlinjer för de framtida insatserna för att främja små och medelstora företag. Genom generella åtgärder skall ny- och småföretagandet stimuleras.

Delvis för att finansiera skattesänkningar pågår en inbetalning av medel till staten från Industrifonden, Norrlandsfonden och utvecklingsfonderna. Jag vill betona att dessa stiftelser får god tid på sig att betala in medlen.

När det gäller exempelvis utvecklingsfonderna har jag föreslagit att de skall förbinda sig att betala in de nu aktuella beloppen på sammanlagt 600 milj.kr. under perioden 1993–1997. Ett av skälen till de successiva inbetalningarna är dagens försiktighet hos bankerna, som också Mats Lindberg hänvisar till i sin interpellation.

Genom initiativ av den nuvarande regeringen har de sex nya riskkapitalbolagen redan fått ut sammanlagt 750 milj.kr. På kort sikt har därmed statens resurser för riskvilligt kapital för att finansiera småföretag ökat.

Till detta kommer ett antal åtgärder som regeringen har genomfört eller beslutat om på skatteområdet för att främja små och medelstora företag. Ytterligare förändringar övervägs för närvarande inom regeringskansliet.

Även en friare börshandel m.fl. åtgärder bör kunna bidra till ett ökat utbud av riskkapital.

Vidare har näringsdepartementet tagit fram ett förslag till ett system med nyföretagarlån enligt tysk förebild. Förslaget är på remiss till den 6 maj. Regeringen avser att ta ställning till förslaget i höst.

Det är riktigt att regeringen har föreslagit en minskning av resurserna till NUTEK bl.a. för att centralt bedriva olika projekt som rör underleverantörer m.m. Det behöver dock inte innebära att utvecklingsfondernas resurser för att genom rådgivning och utbildning stödja småföretag kommer att begränsas.

Svaret på Mats Lindbergs fråga är alltså att regeringen har vidtagit åtgärder och avser att vidta ytterligare åtgärder som på både kort och lång sikt förbättrar småföretagens villkor.

Anf. 100 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Först vill jag tacka näringsministern för svaret. Jag beklagar dock att näringsministern inte kan presentera något konkret.

Många små och medelstora företag har i dag stora problem med att få tag på riskvilligt kapital. Vad dessa företag vill höra är vilka konkreta åtgärder nuvarande regering har tänkt genomföra.

Regeringen har varit effektiv då det gäller att ta bort de socialdemokratiska insatserna som har skapat en effektiv näringspolitik. Men när det gäller nya insatser hänvisar näringsministern till skattesänkningar och kommande åtgärder.

Men skatten är inte småföretagens största problem i dag. Det är tillgång till det riskvilliga kapitalet, för att genomföra investeringar, strukturförändringar och effektiviseringar i produktionen i företagen, mycket för att man skall kunna möta den internationella konkurrensen. Det går inte att, som näringsministern nu gör, hänvisa till bl.a. friare börshandel.

Jag vill därför fråga näringministern: Vart skall dessa företag vända sig för att få hjälp när det gäller riskvilligt kapital?

Anf. 101 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Småföretagspropositionen som omnämns i interpellationssvaret är ett välkommet trendbrott och i sig en avgörande kontrast i förhållande till den regeringspolitik som tidigare har bedrivits. Den nya regeringen är verkligen på god väg att förbättra villkoren för småföretagen. Jag vill gärna ställa ett par följdfrågor med anledning av det svar statsrådet Westerberg har avgivit.

Det s.k. EKH-lånet är välkommet. Men hur långt kommer de medel att förslå som man enligt departementspromemorian är beredd att anslå? Inom företagarnas riksorganisation har vi beräknat att ytterligare 3–5 miljarder behövs för detta. Jag är självfallet medveten om den statsfinansiella situationen men vill ändå fråga statsrådet Westerberg hur långt man är beredd att gå i det längre perspektivet för att tillgodose de krav och behov som finns. Kapital behövs inte bara för forskning och utveckling i företag, utan även för t.ex. hantverkare och andra som vill starta eget.

Är regeringen dessutom beredd att återkomma med fler åtgärder på skat-

teområdet? Det gäller exempelvis avdragsmöjligheter för privatpersoner som vill satsa i onoterade företag, direkt eller via riskkapitalbolag, och också att vi så snart som möjligt får tillbaka rätten till kvittning mellan underskott i näringsverksamhet och inkomst av tjänst. Då ökar ju självfinansieringsförmågan. Det gäller vidare större möjligheter att i företagen använda egna vinster till expansion genom att möjlighet till direktavskrivning av investeringar och avsättning till periodiseringsfond införs. Direkt kan beslutas att s.k. uppskovsbelopp får användas för direktavskrivning. Jag skulle gärna vilja att näringsministern kommenterar dessa frågor.

Anf. 102 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Denna regering har vidtagit en lång rad åtgärder för att redan nu på kort sikt stärka riskkapitalförsörjningen för de mindre och medelstora företagen. Kravet i den svenska regeringsformen på beredningstid gör dock att alla förslag icke kan genomföras över en natt eller ens på ett par månader. Genom att omedelbart tillföra riskkapitalföretagen en betydligt större summa än vad som ursprungligen var tänkt, alltså 750 milj.kr. i år, har vi momentant ökat försörjningen i landet. Vi har förslag till egenkapitallån som vi avser lägga fram för höstriksdagen. Vi håller även på att se över det som Sten Svensson talade om, nämligen möjligheten med s.k. villkorslån och olika typer av riskkapitalföretag eller venture capital-företag – det finns olika namn på dem. Vår målsättning är att försöka få fram förslag till hösten på detta område.

När det gäller det genuina riskkapitalet, som kommer utifrån till småföretagen, har vi tagit fram förslag som haft den bästa framgången i en rad länder ute i världen. Med det beredningstvång som finns, hoppas vi kunna genomföra förslagen så snart det är tekniskt möjligt.

När det gäller riskkapitalet i form av ägarkapital har vi, genom beslut som redan har fattats av den borgerliga majoriteten i riksdagen, sänkt skatter för småföretagen med i storleksordningen 1 miljard kronor per år. Vi håller också på att studera betydande skatteförändringar för småföretagen, som kan komma att öka på det beloppet avsevärt. Där ingår de olika delar som Sten Svensson nämnde: kvittningsrätten, direktavdrag och självfallet olika typer av periodiseringsfonder.

Anf. 103 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Det näringsministern tar upp om att man är beredd att göra förändringar är bra. Jag tycker också att skattefrågan i sig är intressant och att man bör överväga åtgärder på det området. Men näringsministern svarar inte på min fråga. Vart skall dessa företag vända sig i dag? Det är i dag problemet finns. Näringsministern hänvisar ofta till det som kommer om ett antal månader.

Det finns många exempel på att banker säger nej till finansiering av redan säkra objekt och projekt. Jag kan ta en rad exempel, och det kan ju passa att jag tar ett från näringsministerns hemlän.

I Nävekvarn finns ett gjuteri som håller på att strukturera om och effektivisera sin verksamhet. Under 1991, med den socialdemokratiska regeringen, hade företaget långt gångna planer på att tillsammans med VT-delegationen

genomföra dessa förändringar. Det var positivt för företaget. VT-delegationen var också positiv till att gå in i projektet, men den borgerliga regeringen avskaffade VT-delegationen. Nu har detta företag oerhört stora problem att genomföra struktureringen.

Vilket råd vill näringsministern ge detta företag, som är ett i raden av oerhört många småföretag som är inne i en sådan process?

Anf. 104 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka näringsministern för de positiva svaren på de frågor jag ställt. Jag vill understryka vikten av att vi får så många friska småföretag som möjligt som kan vara med och generera en ökad tillväxt i ekonomin, för då får vi också ökade resurser till att betala andra åtaganden som vi fattar beslut om här i kammaren.

Åtgärder på lång sikt är också viktiga. Jag vill att man skall tillåta företagen att behålla en större del av vinsten i företagen genom en ackumuleringsbar surv upp till ett visst belopp. Egna vinstmedel kommer alltid att vara den främsta finanseringskällan för mindre företag, och med en större buffert ökar ju uthålligheten, när intäkterna tillfälligt minskar.

Det är viktigt att investeringarna nu kommer i gång så fort som möjligt, så därför är tidsfaktorn av stor betydelse. Nuvärdesavskrivning med möjlighet att avsätta hälften av vinsten till periodiceringsfonder under tre år måste snarast införas. Tillåt därför företagen att direkt redan i år få göra avskrivningarna mot en upplösning av uppskovsbeloppet!

Jag skulle gärna vilja att näringsministern också kommenterade dessa åtgärder på litet längre sikt.

Anf. 105 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! För att börja med det sista vill jag säga att vi återkommer till höstriksdagen med skatteförändringar som kommer att vara mycket positiva för de mindre företagen. Det är förändringar som kräver beredning enligt regeringsformen, och det gör att de tar längre tid att genomföra än de annars hade gjort.

Vart skall företagen vända sig om de behöver göra investeringar? frågade Mats Lindberg. Jag konstaterar att det är till de institutioner som i dag i huvudsak är de som fanns under den socialdemokratiska regeringstiden.

Med den korta tid vi har haft till förfogande och med kravet på beredningstvång har vi kunnat kraftigt öka riskkapitalförsörjningen via de s.k. riskkapitalföretagen genom att släppa lös de 750 miljonerna på en gång. Vidare har vi kunnat sänka skatterna för små och medelstora företag med ca 1 miljard redan i år, och det kommer att ske fortsatta förändringar.

Vi är inte beredda att fortsätta med någon form av selektiv, mer socialistiskt inriktad stödpolitik via politiska beslut eller politiskt tillsatta organ av typen VT-delegationen eller NUTEK eller SIFU.

Företagen skall inte få lönsamhet genom bidrag eller lån, utan vi anser att företagen skall ges möjligheter att tjäna pengar och i ett bra näringsklimat utvecklas på egna meriter, inte via statliga stödåtgärder av det ena eller andra slaget. Det är därför vi har genomfört de ganska omfattande åtgärder som redan vidtagits och som kommer att vidtas ytterligare under hösten. Det

är insatser som jag tror är mångdubbelt större än de som Mats Lindbergs parti har föreslagit.

Jag vill även notera att i Mats Lindbergs eget hemlän har den utvecklingsfond som finns där fortfarande 85 % av sitt kapital stående på banken, icke utnyttjat för utlåning till företagen, dvs. det finns betydande kapacitet. Jag noterar också att genomsnittligt i hela landet finns 51 % av utvecklingsfondernas samlade lånekapacitet insatt på bank, inte på väg ut till företagen i form av olika åtgärder.

Det finns viss kapacitet. Vi har skapat ytterligare kapacitet och är på väg att göra ytterligare insatser under hösten.

Anf. 106 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Det är riktigt, som näringsministern säger, att det finns resurser i utvecklingsfonderna. Men man skall också komma ihåg att regeringen har beslutat att göra indragningar från utvecklingsfonderna. Jag utgår ifrån att näringsministern uppskattar de utvecklingsfonder som har tagit hänsyn till det och därför inte lånat ut de pengar som näringsministern och regeringen har fattat beslut om.

Jag tycker ändå att det finns en ton i näringsministerns inlägg i dag som tyder på att han är beredd att lyssna till andra signaler när det gäller riskvilligt kapital, och det hälsar jag med tillfredsställelse.

Men näringsministern glider undan problemen, och det kanske man kan göra om man är en moderat näringsminister. Som socialdemokrat vill jag vara ärlig mot företagen – och det tycker jag också näringsministern skall vara – när de undrar på vilket sätt de skall få tillgång till riskvilligt kapital. Om näringsministern inte är beredd till det, tycker jag att han skall avgå, för det här är en trovärdighetsfråga också.

Det är oerhört viktigt att näringsministern – och vi alla egentligen – ger sådana signaler till de små och medelstora företagen att de tror på framtiden och också kan utvecklas.

Anf. 107 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag vill bara notera att det lär knappast klara småföretagens riskkapitalförsörjning att satsa totalt sett över åren 50 miljoner extra via någon VT-delegation, några miljoner via NUTEK och någon eller ett par miljoner via SIFU. Det var ju den socialdemokratiska näringspolitiken för småföretagens del.

Vi har genomfört en mycket kraftig ökning av riskkapitalföretagens försörjning med riskkapital momentant från 1 januari för att de skall ha kapacitet att tillgodose småföretagen. Vi har genomfört betydande skattesänkningar för småföretagen, och jag vill notera att småföretagen själva har bedömt att just det höga skattetrycket – kanske världens hårdaste skattebelastning på småföretagen – har varit skälet till att vi har haft så få småföretag under den socialdemokratiska regeringstiden och att så få av dem har vuxit.

Vi försöker nu få i gång riskkapitalbildningen inom småföretagen. Dessutom finns det kanske anledning att erinra om att det vi har gjort under hösten och våren är bara den första vågen av ökade möjligheter till riskkapital-

bildning. Vi kommer tillbaka med nya förslag så fort vi har fått beredningstid.

Jag tycker att det socialdemokratiska alternativet är näst intill obefintligt, med undantag av ett antal förhållandevis små selektiva insatser, där politiska beslut eller organ kan ge särskilda bidrag till särskilda företag, något som jag har ytterst liten tilltro till.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Proposition

1991/92:150 Förslag om slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1992/93, m.m. (kompletteringsproposition)

Utrikesutskottets betänkande

1991/92:UU16 Samarbete med Baltikum, Central- och Östeuropa

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1991/92:SfU8 Socialförsäkring – inriktning och anslag

16 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 24 april

1991/92:183 av *Pär Granstedt* (c) till utbildningsministern om fristående högskolor:

Att bedriva högre utbildning har i Sverige av tradition varit en statlig verksamhet. Till skillnad från en del andra länder har högskoleväsendet i ganska stor utsträckning varit starkt sammanknutet genom en statlig myndighet Universitetskanslerämbetet UKÄ och sedermera Universitets- och högskoleämbetet UHÄ.

Den nuvarande regeringen har markerat sin vilja att få till stånd ett mer oberoende högskoleväsende utan den tidigare starka centrala styrningen. Omorganisationen av den centrala myndighetsstrukturen är ett uttryck för detta. Regeringen har också uttryckt en positiv syn på fristående icke-statliga högskolor, t.ex. i stiftelseform.

För närvarande finns mycket lite av fristående högskoleutbildning i Sverige. Det mest kända exemplet är Handelshögskolan i Stockholm. Det finns också en del mer yrkesinriktad postgymnasial utbildning som t.ex. de religiösa samfundens prästutbildningar och konstnärliga utbildningar i enskild regi. City-Universitetet i Stockholm bedriver kurs- och föreläsningsverksamhet på akademisk nivå.

Ett intressant exempel på fristående utbildning på högskolenivå är Rudolf Steinerseminairet i Järna. Utifrån antroposofisk kunskapsteori bedrivs där, sedan mitten av 60-talet, utbildningar inom en rad områden. Där ingår grundläggande filosofisk och kunskapsteoretisk orientering, pedagogisk utbildning med sikte på lärartjänstgöring i Waldorfskolor, läkepedagogisk utbildning, konstnärliga utbildningar som bild och eurytmi, samt jordbruks- och trädgårdsutbildning baserad på den biodynamiska odlingen och utbildning i näringslära.

Verksamheten har ett betydande allmänintresse. Waldorfskolorna blir en allt viktigare del av det svenska skolväsendet och är beroende av Rudolf Steinerseminairet, såväl den pedagogiska linjen som de konstnärliga linjerna, samt de deltidsutbildningar som finns på flera orter, för sin lärarförsörjning. De antroposofiskt orienterade läkepedagogiska instituten är en erkänt viktig del av samhällets resurser att behandla utvecklings- och miljöstörningar. Den biodynamiska odlingen intar en tätposition i strävanden att utveckla ett jordbruk utan användning av skadliga kemikalier.

Statens stöd till verksamheten har hittills varit mycket blygsam. Lärarutbildningarna står under statlig tillsyn och berättigar därmed till studiestöd för studenterna. Något annat stöd utgår inte. Trädgårds- och jordbruksutbildningarna har däremot, trots upprepade försök, inte ens tillerkänts detta. Därmed har den egendomliga situation uppstått att studenter från övriga nordiska länder får studiestöd men inte de svenska. Risken är stor att den svenska hållningen leder till att också övriga nordiska länder drar in stödet till sina studenter.

Regeringens inställning till verksamhet av det slag som bedrivs vid Rudolf Steinerseminariet är ett test på allvaret bakom regeringens strävanden efter pluralism. De idéer som ligger bakom antroposofisk kunskapsteori, Waldorfpedagogik och biodynamisk odling kan naturligtvis vara kontroversiella för företrädare för etablerade vetenskapliga skolor. Att låta olika vetenskapliga synsätt utvecklas och brytas mot varandra är dock en förutsättning för pluralism.

Med hänvisning till vad som anförts hemställer jag om att få ställa följande frågor till utbildningsministern:

1. Vilken roll inom den svenska högre utbildningen avser regeringen ge den fristående högskoleutbildning som bedrivs vid Rudolf Steinerseminariet i Järna?
2. Vilket ansvar har staten att långsiktigt stödja fristående högskoleutbildning av detta slag?

17 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 22 april

1991/92:687 av *Birthe Sörestedt* (s) till socialministern om behandlingen av narkotikamissbrukare:

Kommunernas besvärliga ekonomiska situation innebär att även satsningar på behandling av narkotikamissbrukare kommer i kläm. Detta försvårar avsevärt kampen mot narkotika.

Vilka åtgärder vill statsrådet vidta för att förbättra situationen?

den 23 april

1991/92:688 av *Tage Påhlsson* (c) till kommunikationsministern om sysselsättningen vid ABB Railcar:

I slutet av 1989 förvärvade ABB den del av AB Hägglunds och Söner i Örnsköldsvik som verkade inom rälsfordonstillverkningen. Denna del är idag ett av ABB Taction i Västerås helägt dotterbolag benämnt ABB Railcar, som har sin verksamhet uteslutande i Örnsköldsvik. Nuläget är att Railcar i Ö-vik, efter en minskning med ca 50 personer, har ca 340 anställda. Om inga fler beställningar erhålles under april månad kommer sysselsättningen att påverkas negativt fr.o.m. november. Produktionen av korgar till pendeltåg kommer då att vara helt avvecklad i Ö-vik i april 1993. Vid Railcar arbetar ca 140 personer med dessa korgar. Till detta kommer ca 35 personer hos underleverantörer i Ö-viks kommun. Om ABB Railcar kunde tillförsäkras ytterligare order skulle sysselsättningen i Örnsköldsvik kunna upprätthållas fram till nästa konkjunkturuppgång då möjligheterna för arbetsmarknaden på orten att ta emot Railcars personal sannolikt är betydligt bättre än i dag.

Min fråga till statsrådet är därför om han är beredd att ekonomiskt stödja trafikföretagen med medel (exempelvis infrastrukturmedel) för att anskaffa pendeltåg, som trafikföretagen t.ex. SJ och vissa länshuvudsmän, har ett klart och uttalat behov av.

1991/92:689 av *Inger Lundberg* (s) till socialministern om barnavårdsutredningar genom privata bolag:

I senaste numret av Kommunaktuellt redogör tidningen för att flera kommuner anlitat privata bolag för utredningar om barn som far illa. Till och med utredningar om tvångsingripanden enligt LVU görs av utomstående.

Vilka åtgärder avser socialministern att vidta för att komma till rätta med dessa missförhållanden?

1991/92:690 av *Lars Stjernkvist* (s) till kommunikationsministern om den planerade omläggningen av E 4 vid Norrköping:

Den planerade E 4-genomfarten i Norrköping har mött kritik, både från enskilda och grupper av norrköpingsbor samt från kommunen. Kommunen menar bl.a. att vattenverket, som ligger bara 70 meter från den planerade vägen, borde överbyggas, samt att ett tunnelalternativ borde övervägas. Statsrådet har i en radiointervju (Radio Östergötland) uttalat viss sympati för kritikerna.

Mot den bakgrunden frågar jag vilka åtgärder statsrådet är beredd att

vidta för att det ur miljösynpunkt bästa tänkbara alternativet skall förverkligas?

1991/92:691 av *Hans Stenberg* (s) till kommunikationsministern om postens omorganisation:

Inom postverket arbetar man för närvarande på att lägga över de postfrakter man hitintills utfört på järnväg till flyg och lastbil. Förutom de negativa effekter detta får på miljön innebär det också svåra regionalpolitiska konsekvenser. Bl.a. drabbas Ånge mycket hårt av den planerade omorganisationen. Dessutom innebär det att servicen till allmänheten försämras på många orter eftersom posten kommer att distribueras senare på dagen.

Avser regeringen att vidta några åtgärder för att säkra att miljö- och regionalpolitiska konsekvenser kommer att beaktas vid postens omorganisation?

den 24 april

1991/92:692 av *Sten Söderberg* (-) till utrikesministern om ett serbiskt tillbakadragande av trupper och polisstyrkor:

Det sker dagligen övergrepp mot främst muslimer i Bosnien – Hercegovina.

På 1930-talet så gav detta land bistånd till Sverige då vi led nöd.

I dag lider detta folk under det fasansfulla krig och den formliga slakt som sker.

Jag upplever regeringen såsom passiv i vad avser direkta avståndstaganden eller åtgärder t.ex. i form av hemtagande av ambassadör m.m., liksom när det gäller bistånd.

Biståndsministern har visat lite av förståelse.

Min fråga är:

Vilka åtgärder kommer regeringen att vidta för att förmå serberna till ett tillbakadragande av trupper och polisstyrkor?

1991/92:693 av *Sten Söderberg* (-) till socialministern om nedskärningar i vården:

Nedskärningarna i vården för den vanliga människan ute i kommunerna är så allvarliga att det kommer att uppstå kaos om detta fortsätter.

LIBERALA PARTIET värnar om rättigheterna till en övergripande social rättvisa för varje familj. Skyddandet av det mänskliga livet är heligt. När nu folkpartistiska kommunalråd går ut och säger offentligt att det är risk för att gamla och sjuka blir liggande utan tillsyn är det hög tid att socialministern tänker om. Att såsom sidovagn till Moderaterna skära i den grundlagsskyddade tryggheten kan ej accepteras.

Min fråga är:

Kommer socialministern att stoppa nedskärningarna i vården?

1991/92:694 av *Sten Söderberg* (-) till socialministern om abortlagstiftningen:

Innevarande dag har det uppgivits i nyhetssändningarna att socialdepartementet säger sig vilja höja gränsen för abort från 12:e till 18:e graviditetsveckan. Jag företräder ett parti, LIBERALA PARTIET, som försvarar familjen som den grundläggande kärnan i samhället! Skyddandet av det mänskliga livet är för oss heligt, varmed förstörandet eller modifieringen av mänskliga varelser är uteslutet såsom BARNAMORD, dödshjälp och genmanipulation.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts reagerar jag våldsamt mot förslaget som är ett svek mot grundläggande etiska principer.

Min fråga är:

Kommer socialministern att lägga fram förslag med uppgiven innebörd för riksdagen?

1991/92:695 av *Birger Andersson* (c) till statsrådet Bo Lundgren om skatteförvaltningens hantering av självdeklarationer:

I informationsbroschyren "Dags att deklarera" från skatteförvaltningen står bl.a. följande "Självdeklaration skall lämnas om Du haft kapitalinkomst på 100 kronor eller mer, där preliminär A-skatt inte betalats på hela beloppet".

Som framgår av informationen inträder deklarationsskyldighet vid mycket små belopp. Men skatteförvaltningen har kostnader för hanteringen av deklarationen, vilket medför att hanteringskostnaderna i många fall är större än de blivande skatteintäkterna. Ren förlust för staten. Onödigt krångel för alla inblandade.

Vilka initiativ avser statsrådet Bo Lundgren ta för att minska krånglet, för att minska den förlustbringande hanteringen och för att frigöra resurser för mer "lönsam" verksamhet?

1991/92:696 av *Berndt Ekholm* (s) till statsrådet Bo Lundgren om kasinospel:

Den av statsrådet Bo Lundgren tillsatta "kasinoutredningen" föreslår att internationella kasinon bör introduceras i Sverige. Staten kan få nya inkomster i storleksordningen 200 milj.kr. att användas för att stödja kulturen och den ideella verksamheten. Kasinospel med internationell utformning med höga insatser och vinster sägs också "självklart bidra till en bättre helhetsbild av Sverige och den service som erbjuds".

Samtidigt har lotteriutredningen till civilministern avlämnat en delrapport, som också föreslår att internationella kasinon bör kunna öppnas i Sverige. Verksamhetens överskott bör gå till folkrörelsernas barn- och ungdomsverksamhet. Kasinospelsverksamhet kan enligt utredningen "vara ett steg i integrationen med det övriga Europa". Enligt statsrådet Inger Davidson har denna rapport överlämnats till skatteministern för vidare beredning.

Avser statsrådet att medverka till att kasinospelsverksamhet med internationella regler introduceras i Sverige som en inkomstkälla för staten resp. för folkrörelser och ideell verksamhet?

18 § Kammaren åtskildes kl. 15.55.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 7 § anf. 18 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. voteringen efter anf. 58,
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 13 § anf. 88 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Gunborg Apelgren

Socialutskottets betänkande 1991/92:SoU15 mom. 72 och 74

Av *Peter Kling* (nyd) under överläggningen framställt yrkande i anslutning till motion 1991/92:So249 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd):

72. beträffande *Systembolagets försäljning*

att riksdagen

dels med anledning av motion 1991/92:So249 yrkande 1 hos regeringen begär förslag av innebörd att det snarast blir lagligt att sälja vin och starköl i vanliga livsmedelsbutiker m.m.,

dels bifaller motion 1991/92:So249 yrkandena 2, 3 och 8,

dels avslår motionerna 1991/92:So202, 1991/92:So211 yrkandena 1 och 2, 1991/92:So214, 1991/92:So215, 1991/92:So234, 1991/92:So244, 1991/92:So263, 1991/92:So288 yrkande 2, 1991/92:So289 yrkande 4 och 1991/92:So291 yrkande 3.

74. beträffande *servering av alkoholdrycker*

att riksdagen

dels med anledning av motion 1991/92:So249 yrkandena 9–13 hos regeringen begär förslag av innebörd att

a. försäljning av alkoholhaltiga drycker inte förutsätter matförsäljning på restauranger m.m.,

b. öppettiderna för restauranger inte regleras av myndigheter,

c. ansökan om tillstånd att servera alkohol generellt alltid skall ges om inte synnerliga skäl talar däremot,

d. att kommunerna skall vara tillståndsmyndighet och

e. att indragning av tillstånd för restauranger och andra utskänkningslokaler skall vara tidsbegränsad till högst två månader, dock skall möjlighet finnas att vid upprepad överträdelse dra in tillståndet permanent,

dels avslår motionerna 1991/92:So203, 1991/92:So219, 1991/92:So226 yrkande 1, 1991/92:So240, 1991/92:So253, 1991/92:So256 delvis, 1991/92:So262, 1991/92:So265, 1991/92:So266, 1991/92:So274 och 1991/92:Sk656 yrkande 1.

Innehållsförteckning

Fredagen den 24 april

1 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan. . . . 1
Tredje vice talmannen
2 § Avsägelse 1
3 § Ledighet 1
4 § Hänvisning av ärenden till utskott 2
5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 23 april 2
Socialutskottets betänkande SoU15
Socialutskottets betänkande SoU16
Försvarsutskottets betänkande FöU10
Näringsutskottets betänkande NU22
Näringsutskottets betänkande NU23
Näringsutskottets betänkande NU24
Bostadsutskottets betänkande BoU18
Meddelande om samlad votering 6
6 § Anslag till kriminalvården, m.m. 6
Justitieutskottets betänkande JuU22
Debatt
Ulla-Britt Åbark (s)
Karl Gustaf Sjödin (nyd)
Berith Eriksson (v)
Anders Svärd (c)
Beslut fattades efter 8 §
7 § Anslag till polisväsendet. 15
Justitieutskottets betänkande JuU23
Debatt
Ulla-Britt Åbark (s)
Karl Gustaf Sjödin (nyd)
Berith Eriksson (v)
Göthe Knutson (m)
Talmannen
Kjell Eldensjö (kds)
Göran Magnusson (s)
Beslut fattades efter 8 §
8 § Studiestöd. 36
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU9
Debatt
Lena Öhrsvik (s)
Berith Eriksson (v)
Hans Dau (m)
Widar Andersson (s)

Beslut 50
Justitieutskottets betänkande JuU22
Justitieutskottets betänkande JuU23
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU9
9 § Svar på interpellation 1991/92:131 om lönegarantin 52
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Ajournering 53
Återupptagna förhandlingar 53
9 § (forts.) Svar på interpellation 1991/92:131 om lönegarantin 53
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Ulf Kristersson (m)
Claus Zaar (nyd)
Förste vice talmannen
10 § Svar på interpellation 1991/92:138 om arbetslösheten i Malmöhus län 56
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Olle Schmidt (fp)
Claus Zaar (nyd)
11 § Svar på interpellation 1991/92:161 om yrkesinspektionens befogenheter 63
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Lars Biörck (m)
12 § Svar på interpellation 1991/92:141 om värnpliktsvägran 67
Försvarsminister Anders Björck (m)
Lena Klevenås (s)
Sigrid Bolkéus (s)
13 § Svar på interpellation 1991/92:155 om JAS-projektet 77
Försvarsminister Anders Björck (m)
Maj Britt Theorin (s)
Hans Göran Franck (s)
Lena Klevenås (s)
14 § Svar på interpellation 1991/92:136 om riskkapital för småföretagare 88
Näringsminister Per Westerberg (m)
Mats Lindberg (s)
Sten Svensson (m)
15 § Bordläggning 93
16 § Anmälan om interpellation
1991/92:183 av Pär Granstedt (c) om fristående högskolor ... 93
17 § Anmälan om frågor
1991/92:687 av Birthe Sörestedt (s) om behandlingen av narkotikamissbrukare 94
1991/92:688 av Tage Påhlsson (c) om sysselsättningen vid ABB Railcar 95
1991/92:689 av Inger Lundberg (s) om barnavårdsutredningar genom privata bolag 95
1991/92:690 av Lars Stjernkvist (s) om den planerade omläggningen av E 4 vid Norrköping 95

1991/92:691 av Hans Stenberg (s) om postens omorganisation 95
1991/92:692 av Sten Söderberg (-) om ett serbiskt tillbakadragande av trupper och polisstyrkor 96
1991/92:693 av Sten Söderberg (-) om nedskärningar i vården 96
1991/92:694 av Sten Söderberg (-) om abortlagstiftningen . . . 96
1991/92:695 av Birger Andersson (c) om skatteförvaltningens hantering av självdeklarationer 97
1991/92:696 av Berndt Ekholm (s) om kasinospel 97
Bilaga 99

gotab 41339, Stockholm 1992